

PUHDAS SUOMALAINEN MAATALOUS

Maatalouden ympäristökysymysten kehystäminen
Helsingin Sanomissa ja Maaseudun Tulevaisuudessa

Pieta Jarva

Helsingin Yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Viestintä

Pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2019

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution– Department	
Tekijä/Författare – Author Pieta Piritta Maaria Jarva			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Puhdas suomalainen maatalous - Maatalouden ympäristökysymysten kehystäminen Helsingin Sanomissa ja Maaseudun Tulevaisuudessa			
Oppiaine /Läroämne – Subject Viestintä			
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu	Aika/Datum – Month and year Helmikuu 2019	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 115	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Maataloudella on merkittäviä ympäristövaikutuksia. Toisaalta se joutuu sopeutumaan ympäristöongelmien aiheuttamiin uusiin olosuhteisiin, kuten ilmastonmuutoksen tuomiin sään ääri-ilmiöihin. Ruuantuotanto koskee meitä kaikkia päivittäin ruokaa tarvitsevinä yksilöinä, ja koko yhteiskuntaa esimerkiksi maataloudelle maksettavien tukien määrän vuoksi. Maataloudella on myös historiallisesti merkittävä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa ja siihen liittyvät mielikuvat ja kulttuurilliset ideaalit ovat vahvoja. Maatalouden ympäristövaikutusten merkittävyyden vuoksi aihe on kiinnostava yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen ja mediatutkimuksen kannalta, mutta sitä on tutkittu vasta vähän. Tässä työssä maatalouden ympäristökysymyksistä käytävää julkista keskustelua tarkastellaan kahden sanomalehden, Helsingin Sanomien (HS) ja Maaseudun Tulevaisuuden (MT) 1.4.2016-30.3.2017 julkaistujen, aihetta käsittelevien tekstien kautta. Tutkielmassa vastauksia haetaan siihen, miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään MT:ssa ja HS:ssa 12 kuukauden aikana ja miten käsittely eroaa näissä kahdessa lehdessä. Lisäksi selvitetään, miten maatalouden ympäristökysymyksiä kehystetään Itämeri-laskuria koskevassa osa-aineistossa, joka aiheutti tihentymän kummankin lehden aineistossa.</p> <p>Aihetta lähestytään koko aineiston määrällisellä sisällön erittelyllä ja sisällön analyysillä. Tämän jälkeen keskitytään Itämeri-laskuria koskevan aineiston kehysanalyysiin, jossa apuna kulkevat aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta löydetty maataloutta koskevat kulttuuriset ideaalit. Kehysanalyysi on Erving Goffmanin kehittämä työkalu, jonka avulla pyritään löytämään niitä kulttuurisesti tunnistettavia kehyksiä, joiden kautta aihetta käsitellään julkisessa keskustelussa. Itämeri-laskuria koskevan aineiston kehysanalyysissä etsitään William Gamsonin ja Andre Modiglianin määrittelyn mukaisesti tekstiaineistosta kehystämismäälineitä kuten avainsanoja, iskulauseita ja järjelyvälineitä kuten syy-seuraus-ratkaisu -ketjuja, jotka auttavat kehysten löytämisessä. Gamsonin & Modiglianin esimerkin mukaisesti työssä lähdetään siitä, että Itämeri-laskurin aineistossa aiheuttamaa kriittistä kohtaa tarkastelemalla koko käsitellystä teemasta voi paljastua tavallista enemmän.</p> <p>Itämeri-laskuria koskevasta aineistosta löytyy neljä kehystä: <i>puhdas suomalainen maatalous</i> -kehys, <i>arjen pienet teot</i> -kehys, <i>maatalous välttelee vastuuta</i> -kehys sekä <i>väärät ympäristövaatimukset</i> -kehys. Kaksi ensimmäistä kehystä mahdollistavat konsensushakuista keskustelua maatalouden ympäristökysymyksistä ja kaksi jälkimmäistä kehystä ylläpitävät konfliktia. Kaikkia kehyksiä käytetään niin puolustamaan kuin kyseenalaistamaanakin Itämeri-laskurin esittämiä väitteitä maatalouden ympäristövaikutuksista. Nämä neljä kehystä on löytyvät myös työn laajemmasta aineistosta.</p> <p>Tutkielmasta käy ilmi, että maatalouden ympäristökysymyksiä käsiteltäessä kumpikin sanomalehti allekirjoittaa yleisesti tavoitteen ympäristön hyvästä tilasta. Myös maatalouden jatkuvuuden arvoa pidetään tärkeänä kummankin lehden aineistossa. Näiden kahden tavoitteen välillä on aineiston perusteella ristivetoa, jonka käsittelyä teksteissä helpottavat Itämeri-laskuri -aineistosta identifioidut konsensuskehukset <i>puhdas suomalainen maatalous</i> -kehys ja <i>arjen pienet teot</i> -kehys. Näissä kehyksissä näkyy myös kolmas aineistossa vahva moraalinen väittämä, jonka mukaan toimiva markkinatalous hyödyttää kaikkia. Aineistossa yleinen suomalaisen maatalouden poikkeuksellista ympäristöystävällisyyttä korostava <i>puhdas suomalainen maatalous</i> -kehys ylläpitää konsensusta ja vaikeuttaa vaihtoehtojen kehysten käyttöä. Etenkin HS:ssa yleinen <i>arjen pienet teot</i> -kehys asettaa maatalouden ympäristökysymysten ratkaisijaksi yksittäiset kuluttajat ja asemoi esimerkiksi poliittisen ohjauksen tai viljelijöiden toimet ratkaisujen ulkopuolelle. <i>Väärät ympäristövaatimukset</i> -konfliktikehys aktivoituu aineistossa erityisesti, jos maatalouden jatkuvuutta puolustava moraalinen väittämä on uhattuna. <i>Maatalous välttelee vastuuta</i> -kehys esiintyy usein myös negaation kautta: tekstissä reagoidaan ja puolustaudutaan tämän oletetun kehyksen väittämiin. Tämä paljastaa pidempiaikaisen jännitteen.</p> <p>Tutkielman perusteella vaikuttaa siltä, että vaikka yleisesti ympäristökysymykset ovat olleet arkipäivää suomalaisessa mediajulkisuudessa 60-luvulta asti ja maatalouden vesistövaikutukset nousivat mediassa esiin jo 1990-luvun lopulla, aiheen käsittely ei vielä ole erityisen monipuolista. Työ tukee aiempia huomioita, että yleissanomalehdissä – joihin HS kuuluu – maataloutta käsitellään pinnallisesti, mutta toisaalta se linkitetään aiheena laajemmin muihin teemoihin kuin MT:n kaltaisissa, maatalouteen perehtyneissä medioissa, joissa näkökulma on usein yksipuolisemmin maatalouden.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords maatalous, maatalouden ympäristökysymykset, kehysanalyysi, julkinen keskustelu			

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	2
1.2. Tutkimuksen eteneminen	4
2. YMPÄRISTÖ JA MAATALOUS YHTEISKUNTATIEETEISSÄ.....	6
2.1. Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus.....	7
2.2. Maatalouden kulttuurisia malleja	14
3. MAATALOUDEN YMPÄRISTÖKYSYMYKSET SUOMESSA	19
3.1. Maatalouden ympäristökysymyksen syntyminen Suomessa	19
3.2. Mikä hidasti maatalouden ympäristövaikutusten huomioimista Suomessa?	26
3.3. Maatalouden ympäristökysymyksiä Suomessa 2010-luvulla.....	32
4.1 Määrällinen sisällön erittely.....	35
4.2 Kehysanalyysi	36
5. AINEISTO	42
5.1. Aineiston taustoitusta.....	42
5.2 Aineiston valinta.....	44
6. KOKO AINEISTON ANALYYSI	47
6.1. Aineiston määrällistä sisällön erittelyä	47
6.2. Aineiston laadullista analyysiä	55
7. KEHYSANALYYSI ITÄMERI-LASKURI -AINEISTOSTA.....	61
7.1. Itämeri-laskuri -aineiston esittely	61
7.2 Itämeri-laskuri -aineiston neljä kehystä.....	65
7.3. Kehykset koko aineistossa	83
8. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	85
9. LOPUKSI.....	101
LÄHTEET	103
LIITE 1.	110
LIITE 2.	111

1. JOHDANTO

Maatalous, ruuan tuottaminen maailman yhä kasvavalle väestölle, on yksi laajimmista toimista, jolla me ihmiset vaikutamme maapalloon. Pelkästään se pinta-ala, joka on maatalouden käytössä, on huimaava: 37,3 % koko maapallon maa-pinta-alasta (Maailman pankki 2015a). Viimeisten vuosikymmenten aikana ruuantuotanto on moninkertaistunut (Maailman pankki 2015b) ja väestönkasvu asettaa sille yhä hurjempia vaatimuksia. Samaan aikaan maataloustuotanto vaikuttaa maaperään; YK:n arvion mukaan kaikkiaan jo kolmannes hedelmällisestä maaperästä on köyhtynyt intensiivisen maataloustuotannon seurauksena (UN Global Land Outlook, 2017). Maataloudella on osuutensa myös ilmastomuutoksessa; 20-25 % ihmisen vuosittain aiheuttamista ilmastomuutosta kiihdyttävistä kasvihuonepäästöistä syntyy maa- ja metsätaloudesta, mutta toisaalta sektori on potentiaalisin tunnettu hiilinielu ja ilmastomuutoksen hillitsijä (Edenhofer, O. et al. 2014.) Ilmastomuutoksen tuomat ääriolosuhteet puolestaan vaikeuttavat ruuantuotantoa ympäri maailmaa. Maatalous vaikuttaa myös vesistöihin; maatalouden ravinnepäästöt ovat merkittäviä syitä niin Meksikonlahden, Keltaisenmeren kuin Itämeren rehevöitymiseen ja hapettomiin pohjiin. Kulloisistakin toimista riippuen maataloustuotanto vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti (Gomiero & Tiziano, 2015) myös luonnon monimuotoisuuteen, siihen perustaan, jolle ihmiskunnankin korttitalo on rakennettu (IPBES 2018).

Tämän pro gradun taustalla on kiinnostus maataloudesta ja sen ympäristökysymyksistä käytävään julkiseen keskusteluun. Olen työssäni Itämeren hyvinvointia edistävässä Baltic Sea Action Groupissa seurannut keskustelua jo usean vuoden ajan. Aihe on mitä mielenkiintoisin; maatalous vaikuttaa useaan kriittiseen ympäristöongelmaan, jotka myös uhkaavat ruuantuotantoa ja voivat vaikuttaa ruokaturvaan myös Suomessa. Toisaalta yhteiskunta tukee maataloutta Suomessakin vuosittain sadoilla miljoonilla euroilla¹, osittain ympäristötukina, joiden tavoitteena on ympäristöhaittojen pienentäminen. Kaiken lisäksi jokaisen täytyy syödä, joten ruuantuotanto koskee läheisesti meitä kaikkia.

Edellä esitettyihin tietoihin suhteutettuna julkinen keskustelu maatalouden ympäristökysymyksistä on minusta näyttäytynyt varsin pintapuolisena ja

¹ Kansallisia, kokonaan valtion varoista maksettavia maataloustukia oli valtion talousarviossa vuonna 2017 varattu yhteensä 327,9 miljoonaa euroa. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2017, tarkemmin valtiovarainministeriön talousarvioesitys HE 134/2016. EU puolestaan maksaa suoraa tukea Suomen maataloudelle vuosittain yhteensä enintään 523 miljoonaa euroa (Maa- ja metsätalousministeriö, 2017 b).

vastakkainasettelua ylläpitävänä. Pintapuolisuudesta huolimatta aiheita käsittelevässä julkisessa keskustelussa nousee välillä esiin vahvoja kielikuvia ja tuulahduksia menneiltä, melkein myyttisiltä tuntuvilta ajoilta. Päätös perehtyä maatalouden ympäristökysymysten käsittelyyn mediassa syntyi viimeistään, kun aloin työskennellä Carbon Action² -pilottihankkeessa, jossa tutkitaan ja edistetään maatalousmaan hiilen sidonnan potentiaalia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi sekä maan rakenteen parantamista vesistökuormituksen vähentämiseksi. Pilottiin liittyvät ensimmäiset artikkelit, jossa maatalous esitettiin ratkaisijan roolissa suhteessa ympäristöongelmaan, tuntuivat niin radikaalisti uusilta, että halusin selvittää, miten maatalouden ympäristökysymyksiä kehystetään suomalaisessa valtamediassa.

1.1. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän työn tarkoitus on kuvata maatalouden ympäristökysymysten käsittelyä suomalaisessa sanomalehtijulkisuudessa. Tarkempana pyrkimyksenäni on selvittää, miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa 12 kuukauden aikana, aikavälillä 1.4.2016-30.3.2017. Tarkemman analyysin kohteena on tuolle ajalle osunut tihentymä aineistossa, joka liittyi kuluttajan vaikutuksia Itämeren tilaan havainnollistaneeseen ”Itämeri-laskuriin”. Tästä pienemmästä aineistosta etsin kehyksiä, joita maatalouden ympäristökysymyksistä puhuttaessa käytetään. Erityisesti pitkäkestoisia aiheita tutkittaessa, tällaiset aineiston tihentymät, tai ”kriittiset kohdat”, ovat hedelmällisiä tilaisuuksia erilaisten tarkastelutapojen havaitsemiselle (Gamson & Modigliani 1989, 11).

Minua kiinnostaa millaisia kehyksiä mediateksteistä löytyy maatalouden ja ympäristön suhteesta puhuttaessa. Millaisia ongelmia mediassa nostetaan esiin? Ketkä ovat äänessä? Kenelle vastuu ympäristöstä ja ympäristöongelmien ratkaisusta annetaan vai onko vastuu ympäristöstä edes relevantti kysymys tutkittavissa mediateksteissä? Entä käytetäänkö Suomen suurimmassa sanomalehdessä, erityisesti pääkaupunkilaisten lukemassa Helsingin Sanomissa (HS) tai toiseksi luetuimmassa, nimensäkin mukaan haja-asutusalueelle suuntautuneessa Maaseudun Tulevaisuudessa (MT) samanlaisia puhetapoja vai onko puhetavoissa eroja?

² www.carbonaction.org

Tutkimukseni taustalla on ajatus mediavälitteisestä julkisuudesta paikkana, jossa kamppaillaan aiheiden määrittelyistä ja jonka kautta on mahdollista osallistua julkisen mielipiteen muodostukseen ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tutkielmani on viestinnän tutkimusta, joka sijoittautuu yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen kentälle.

Tutkimuksen tärkeimpänä työvälineenä käytän mediatutkimuksessa yleistä kehysanalyysiä. Kehysanalyysissa aineistosta luokitellaan analyttisiä kehikkoja niistä havainnoista ja järjkeilyistä, joita kunkin kehyksen sisällä on aiheesta mahdollista tehdä (mm. Väliaverron 1996, 108-109). Tässä työssä kiinnostukseni kohteena ovat erityisesti kulttuurisen tason kehykset, joita maatalouden ympäristökysymyksiä koskevasta aineistosta on mahdollista löytää. Kulttuuriset kehykset toisaalta ohjaavat mediatekstien rakentamista ja tulkitsemista, toisaalta ovat dynaamisia ja voivat myös ajan saatossa muuttua vaihtoehtojen käyttötapojen myötä (Van Grop 2010, 88- 90).

Päästäkseni käsiksi tutkimusongelmaani olen määrittänyt varsinaisiksi tutkimuskysymyksiksi seuraavat:

- 1. Miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa?*
- 2. Miten maatalouden ympäristökysymysten käsittely eroaa näissä kahdessa lehdessä?*
- 3. Miten maatalouden ympäristökysymyksiä kehystetään Maaseudun Tulevaisuuden ja Helsingin Sanomien Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa?*

Kuten usein yhteiskunnallisessa ympäristötutkimuksessa, tämänkin työn taustalla on ajatus ympäristön hyvän ekologisen tilan tavoiteltavuudesta. Tästä huolimatta, ja myös ollakseni erityisen tarkkana tämän ennakoasenteeni kanssa, tarkoitukseni on keskittyä maatalouden **ympäristökysymyksiin**, ei pelkästään rajata tutkimusta maatalouden aiheuttamiin **ympäristöongelmiin**. Näin aineistooni kuuluvat yhtä lailla artikkelit, joissa keskitytään esimerkiksi ympäristön maataloudelle aiheuttamiin haasteisiin tai maatalouden ympäristöä hoitaviin ratkaisuihin.

Huolimatta siitä, että yhteiskunnallinen ympäristötutkimus on tutkinut maataloutta vasta vähän, olen vakuuttunut maatalouden olevan sille ainutlaatuinen tutkimuskohde; vaikka ihminen on viime vuosikymmeninä pyrkinyt irrottamaan ruuantuotantoa

luonnonolosuhteista mm. keinolannoitteiden, torjunta-aineiden ja koneistamisen avulla – ja on irti pyristelyllään aiheuttanut mittavaa haittaa ympäristölle – ovat maatalouden tuotantoprosessit kaikesta huolimatta suoraan riippuvaisia luonnon prosesseista. Maatalous on yhä varsin riippuvaista vaikkapa yhteyttämisestä, maaperän mikrobitoiminnasta ja sääoloista. Yhteiskunnan eri aloista nimenomaan maatalous tapahtuu elimellisesti yhteydessä ympäristöön. Maataloudessa käydään, niin yksittäisen tilan arjessa kuin politiikassakin, päivittäistä vuoropuhelua ympäristön kanssa.

1.2. Tutkimuksen eteneminen

Lähden tutkielmassa liikkeelle esittelemällä luvussa 2 lyhyesti yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta ja erityisesti viestinnän roolia sen osana. Luku luo kontekstia tälle työlle myös lyhyellä katsauksella maatalouden ympäristökysymysten käsittelyyn mediatutkimuksessa ja mediassa. Luvun lopussa nostan esiin maatalouden ympäristökysymyksiä tarkastelleissa tutkimuksissa toistuneita, maatalouteen liitettyjä kulttuurisia ideaaleja tai myyttejä, joita myöhemmin käytän apunani kehysanalyysini edetessä.

Seuraava luku 3 luo pohjaa maatalouden ympäristökysymysten kehysanalyysille taustoittamalla suomalaisen yhteiskunnan ja maatalousyhteisön heräämistä maatalouden ympäristövaikutuksiin. Jotta voisi ymmärtää ja analysoida nykyistä keskustelua maatalouden ympäristökysymyksistä, pidän välttämättömänä tutustua suomalaisen maatalouden ympäristökysymyksiä koskevaan historiaan. Luvun lopussa esittelen lyhyesti ajankohtaisia maatalouden ympäristökysymyksiä Suomessa.

Luvussa 4 esittelen tutkimusmenetelmäni ja kerron tarkemmin niiden käytöstä tässä pro gradu -tutkimuksessa. Käyn lyhyesti läpi määrällistä sisällön erittelyä ja esittelen kehysanalyysin perusteet. Sen jälkeen kerron miten käytän kumpaakin lähestymistapaa Helsingin Sanomista ja Maaseudun Tulevaisuudesta kerätyn aineistoni laadulliseen analyysiin.

Luvussa 5 kerron tarkemmin aineiston valinnasta ja siitä, miten aineisto on käytännössä haettu. Samalla esittelen aineiston pääpiirteet. Tarkemmin aineiston sisältöön tutustutaan analyysilukujen yhteydessä.

Luvuissa 6 ja 7 pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini siitä, miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään ja kehystetään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin

Sanomissa. Luvussa 6 keskityn koko aineistooni, kaikkiaan 136 maatalouden ympäristökysymyksiä käsittelevään artikkeliin Helsingin Sanomista ja Maaseudun Tulevaisuudesta ajalta 1.4.2016-30.3.2017, vastatakseni erityisesti ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni (1.) *Miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa?* Samalla kuljetan mukana myös toista tutkimuskysymystäni (2.) *Miten maatalouden ympäristökysymysten käsittely eroaa näissä kahdessa lehdessä?* Tutkin aineistoani ensin määrällisen sisällön erittelyn avulla ja kiinnitän huomiota muun muassa siihen keiden ääni aineistossa kuuluu. Sen jälkeen siirryn kohti laadullista sisältöanalyysiä, joka tukeutuu jo osittain kehysanalyttisiin työvälineisiin.

Luvussa 7 haen vastausta kolmanteen tutkimuskysymykseeni (3.) *Miten maatalouden ympäristökysymyksiä kehystetään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa?* Luvussa esittelen ensin Itämeri-laskuria koskevan aineiston, jonka jälkeen käytän kehysanalyysin työkaluja aineistosta mahdollisesti löytyvien kulttuurillisten kehysten etsimiseen. Analyysin edetessä peilaan havaintojani aikaisempaan tutkimukseen, vaikka en suoraan testaa mitään teoriaa tai hypoteesia. Etenkin pohdin sitä, millaisiin kulttuurillisiin ideaaleihin löytämäni kehykset nivoutuvat. Koska kuljetan analyysia tehdessäni mukana myös aiheesta lukemaani tutkimusta tavalla, joka voi myös ohjata analyysia ja avata uusia näkökantoja, voi tutkimustani kutsua Eskolan (2001) jaottelun mukaan *teoriasidonnaiseksi*. Tämän lähtökohdan vuoksi pyrin esittämään analyysin etenemisen kronologisesti ja avaamaan päättelyäni tekstissä.

Esittelen luvussa 7 kehysanalyysin avulla Itämeri-laskuri -aineistosta löytämäni kehykset. Luvun lopussa kokeilen mitä kehysanalyysini tulokset voivat vastata myös kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: *Miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa?* ja *Miten maatalouden ympäristökysymysten käsittely eroaa näissä kahdessa lehdessä?* Lisäksi vertaan kehysten esiintymistä Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa sekä testaan, miten Itämeri-laskuri -aineistosta löytämäni kehykset esiintyvät laajemmassa aineistossani.

Johtopäätösluvussa 8 pyrin tuomaan yhteen analyysini tulokset ja tarkastelemaan niitä vielä yhteiskunnallisessa ja historiallisessa kontekstissa. Lisäksi pohdin mitä syitä ja seurauksia juuri näiden kehysten käytöllä voisi olla.

2. YMPÄRISTÖ JA MAATALOUS YHTEISKUNTATIEETEISSÄ

Luonnon ja ihmisen, ympäristön ja yhteiskunnan suhde on ollut yhteiskuntatieteissä läsnä tavalla tai toisella aina. Esimerkiksi John Locken (1632–1704) käsitystä luonnosta ihmisen resurssina, jonka voi omistaa, pidetään usein pohjana yhä vallitsevalle luonnonvarojen produktioistiselle käytölle (esim. Barry 1999, Thompson 1995). Locken näkemystä luonnon arvosta perustavanlaatuisesti välineellisenä on pidetty yhtenä syynä miksi ihmiset ovat länsimaissa käyttäneet luontoa surutta hyväkseen ja nykyiset ympäristöongelmat ovat päässeet syntymään. Kehityskulkua on pedannut myös valistuksen ajan ideaali aina vain paremmaksi kehittyvästä ihmisestä ja yhteiskunnasta, joka hallitsee kaiken, selvittää tieteellisin keinoin ”luonnon mysteerit” ja ottaa ne käyttöön ihmiskunnan hyväksi. (Barry 1999, Thompson 1995.)

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa maataloutta ja maaseutua on usein käsitelty toisistaan erottamattomina, jopa toistensa synonyymeina (Jokinen 1995, 16). Kaupungin ja maaseudun, ja siihen usein erottamattomana yhdistetyn maanviljelyn, eroa ja paremmuutta suhteessa toisiinsa ovat käsitelleet monet kanonisoidut yhteiskuntatieteilijät Jean-Jacques Rousseausta (jonka näkemyksessä maaseutu on moraalisesti parempi) ja Thomas Hobbesista aina Karl Marxiin. Näistä kaksi viimeksi mainittua arvioivat kaupunkielämän arvokkaammaksi ja pitivät maanviljelystä elävää maaseutua ja luontoa takapajuisina ja sivistymättöminä sekä tavoittelivat, muista eroavaisuuksistaan huolimatta, kumpikin mahdollisimman tehokasta luonnonvarojen käyttöä. (Barry 1999.)

Ympäristön tilasta huolestuminen on liitetty nimenomaan kaupungistumiseen; kun ihmiset ovat arjessaan joutuneet kauemmaksi luonnosta ja alkaneet katsoa sitä esteettisenä asiana, erillisenä arjen selviämisestä, on luonnon hyvinvointi noussut tavoitteeksi (mm. Giddens 1990, Barry 1999). Yhteiskunnallista maataloustutkimusta läpi kahlatessa vaikuttaakin siltä, että usein kun keskustellaan maatalouden ympäristökysymyksistä, puhutaan samalla myös maaseudun ja kaupungin suhteesta. Ja sen sisällä taasen keskustellaan oletetuista kaupunkilaisista luontosuhteista ja oletetuista maalaisista luontosuhteista.

Tässä luvussa esittelen lyhyesti yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta ja erityisesti viestinnän roolia siinä. Lisäksi teen nopean katsauksen maatalouden ja maatalouden ympäristökysymysten käsittelyyn mediatutkimuksessa. Lopuksi esittelen maatalouden

ympäristökysymyksiä tarkastelleissa tutkimuksissa toistuneita, maatalouteen liitettyjä kulttuurisia ideoita tai myyttejä.

2.1. Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus

Viime vuosikymmeninä ympäristön ja yhteiskunnan suhteen käsittelyn keskeiseksi teemaksi ovat nousseet ympäristöongelmiksi nimetyt asiantilat tai prosessit eli ihmisen toimista johtuva luonnon tuhoutuminen. Syynä tähän siirtymään on nähty ympäristökriisien kuten vesistöjen rehevöitymisen ja ilmastonmuutoksen nouseminen ihmisten tietoisuuteen ja julkiseen keskusteluun. Yhteiskuntatieteiden kiinnostus yhteiskunnan ja ympäristön suhteeseen on suuntautunut kohti yhteiskunnallisen tutkimustiedon käyttöä ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. (Barry 1999.)

Yhteiskuntatutkimusta kritisoitiin 1990-luvulla ekologisten kysymysten järjestelmällisestä laiminlyönnistä (esim. Beck 1990 & 1992, Giddens 1990 myös Jokinen 1995). Toisaalta, vaikka yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tunnistettaisiin ympäristöongelmien olemassaolo, niitä ei välttämättä ymmärretä kokonaisvaltaisiksi yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi (Jokinen 1995, 13).

Ympäristöongelmat todennetaan yleensä ensimmäiseksi luonnontieteiden kautta, joista ne nousevat erilaisilla aikaviiveillä julkiseen keskusteluun. Ympäristönsuojelu ja siitä käytävä keskustelu onkin tieteen läpitunkemaa (Lyytimäki & Palosaari 2004, 7, myös esim. Väliverronen 1996). Tähän julkisuudessa käytävään keskusteluun vaikuttaa tieteen tutkimustulosten lisäksi kuitenkin joukko muitakin tekijöitä kuten yhteiskunnallinen ilmapiiri, taloudelliset tarkoitukset, toimijoiden suhteet ja toimittajien työhön liittyvät käytännöt. Juuri näitä julkiseen keskusteluun vaikuttavia ”muuta muuttujia” yhteiskuntatieteellisessä ympäristötutkimuksessa, ja sen piirissä tehtävässä mediatutkimuksessa, pyritään valottamaan.

Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kohteena on ympäristöongelman sosiaalinen rakentuminen ja siihen liittyvät ilmiöt. Suomalaisen yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen uranuurtaja Ilmo Massa toteaa, että koska monet ympäristöongelmat ovat muuttuneet koko planeettaa koskeviksi ja sellaisiksi ettei niihin löydy ratkaisuja pelkästään luonnontieteistä, ”nimenomaan yhteiskuntatieteellisellä ympäristötutkimuksella on ratkaisujen hakemisessa keskeinen rooli” (Massa 2014, 14-15).

Ympäristöongelmien merkityksen kasvu saa Massan jopa pohtimaan ekologisen paradigman syntymistä yhteiskuntatieteisiin (mts. 19).

Yhteiskunnallisen ympäristötieteen tutkimuksesta suuri osa, myös tämä työ, kuuluu vallitsevaan konstruktionistiseen valtavirtaan. Konstruktionismissa todellisuuden ajatellaan rakentuvan sosiaalisen toiminnan, määrittelyprosessien ja käytäntöjen kautta (Hannigan 1995, Lyytimäki & Palosaari 2004, 16, lisää konstruktionismista esim. Heiskala 1994). Tietty fyysinen asiantila tai ekosysteemissä tapahtuva muutos ei siis sosiaalisen konstruktionismin kannalta ole ympäristöongelma itsestään, vaan se määritellään sellaiseksi sosiaalisessa prosessissa.

Sosiaalinen konstruktionismi on kiinnostunut esimerkiksi niistä määrittelyprosesseista, joiden kautta vallitsevista asiantiloista jokin valikoituu ongelmaksi. Samalla tavalla myös mahdollisia ratkaisuja (tai niiden mahdottomuutta) määritellään sosiaalisesti. (Lyytimäki & Palosaari 2004, 16.)

Vahvaksi konstruktionismiksi nimetty konstruktionismin tiukka linja ei ole kiinnostunut objektiivisista asiantiloista, kuten hapettomista merenpohjista, vaan pitää niitä yhteiskunnallisen kontekstin ulkopuolella ja siten tutkimuksen kannalta merkityksettöminä (Jokinen 1995, 23). Heikko konstruktionismi sen sijaan hyväksyy vallitsevat asiantilat mukaan ongelman määrittelyn kehikseksi. Ympäristöongelmiin liittyvässä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa vaikuttaa mielekkäämmältä kallistua heikon konstruktionismin suuntaan; ottaa ympäristön tilassa tapahtuneet muutokset huomioon, kun tutkitaan niihin suhteessa olevia yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Viestinnän tutkimus ympäristötutkimuksessa

Viestinnän oppiaineessa julkisuus nähdään usein sosiaalisena, erityisesti median ylläpitämänä tilana, jossa demokratian pohjana oleva keskustelu koko yhteisöä koskevista asioista on mahdollista. Yksi tunnetuimmista julkisuuden teorian kehittäjistä, Jürgen Habermas (1965), pitää julkisuuden tehtävänä mahdollistaa järkeilylle nojaava mielipiteen- ja tahdonmuodostus, joka toimii valtion ja kansalaisyhteiskunnan suhteiden välittäjänä. (Habermas 1965 ref. Malmberg, 2012, 17-23) Habermasin mukaan julkisuus mahdollistaa yhteiskunnan itsereflektion ja sitä kautta kyvyn sopeutua muuttuviin tilanteisiin (Habermas 1996, 373-379). Yhteiskunnallisessa ympäristötutkimuksessa näkökulma on usein samankaltainen: ympäristöongelmat hahmotetaan yhteiskunnissa ongelmiksi juuri

viestinnän ja julkisuudessa käytävän keskustelun kautta (esim. Suhonen 1994, Väliverronen 1996, Lyytimäki 2006)³. Ympäristösosiologi John Hanniganin mukaan ympäristöongelman synty – ja sen ratkaisu – on mahdollista, kun ilmiö määritetään ympäristöongelmaksi ainakin kolmella areenalla: tieteessä, julkisessa keskustelussa ja politiikassa (Hannigan 1995, 190). Saksalainen yhteiskuntateoreetikko Niklas Luhmann puolestaan lähtee siitä, että yhteiskunta pystyy vastaamaan ympäristöongelmiin vasta kun ne tulevat julkisuuteen yhteiskunnan kommunikaatiojärjestelmän avulla (Luhmann 2004 [1986], 67-70).

Koska iso osa yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen kentällä tehdyistä tutkimuksista pohjaa ajatukseen, jossa ympäristöongelmat hahmotetaan yhteiskunnissa ongelmiksi juuri viestinnän kautta, viestinnän näkökulma voidaan linkittää lähes kaikkeen yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen (Suhonen 1994).

Yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen konstruktionistisen näkökulman mukaan ympäristön tilassa tapahtuvat muutokset eivät ole ongelmia ennen kuin ne määritellään ongelmiksi ja tuodaan yhteiskunnallisen keskustelun ja päätöksenteon piiriin. Se mitä kulloinkin pidetään ongelmana ja mitkä ongelmat nousevat muita tärkeämmiksi, kertovat paitsi kohteena olevista asioista, myös niiden määrittelijöistä. (Väliverronen 1996, 38-39.)

Mediatutkimus lähtee usein ajatuksesta, että erityisesti joukkoviestimillä on valtaa siihen mitä asioita nostetaan esiin ja missä sävyssä ne esitetään. Medialla nähdään siis olevan tärkeä rooli siinä, miten ja millaisina ympäristöongelmat nousevat yhteiskunnalliseen tietoisuuteen tai mitkä aiheet jäävät keskustelun ulkopuolelle. Joukkoviestimet ikään kuin tarjoavat julkisen areenan toimijoille, jotka osallistuvat yhteiskunnallisen ongelman määrittelyyn ja julkiseen keskusteluun. Ongelman määrittelyn lisäksi medialla on vaikutusta siihen, millaisia ratkaisuja pidetään mahdollisina ja millaisia motivaatiotekijöitä toimille esitetään. (Suhonen 1994, Väliverronen 2014.) Toimittajat käyttävät valtaa myös valitsemalla keskustelun osanottajia sekä käyttämällä erilaisia kielellisiä keinoja, joilla eri toimijoiden viesteille annetaan vaihtelevasti painoarvoa (Väliverronen 1996, 89-90).

³ Siinä missä Habermasin näkemyksessä – ja muissa valistuksen ajan perinnettä mukanaan kantavissa julkisuuden teorioissa – julkisuus nähdään moraalifilosofisesti paikkana, jossa maailmaa on parhaimmillaan mahdollista tarkastella paitsi omien etujen, myös kanssaihmisten etujen kannalta, yhteiskunnallisessa ympäristötutkimuksessa julkisuuden käsitettä käytetään usein tavoilla, jotka antavat julkisuuden tehtäväksi *mahdollisuuden* tarkastella maailmaa vielä laajemmin; myös tulevien sukupolvien tai eri lajien näkökulmasta.

Oleellista on myös, että joukkoviestimet kehystävät ongelmia ja asettavat ne laajempaan poliittiseen ja taloudelliseen kontekstiin (Wright & Reid 2011, 1391). Toimittajat rakentavat uutisia, eivät ainoastaan välitä niitä. Vasta asioiden kuten ilmiöiden ja tapahtumien nimeäminen, määrittelemineen ja linkittäminen muihin tapahtumiin ja ilmiöihin rakentaa niistä uutisen (Hall et al. 1978, 54 myös Väliverronen 1996, 90). Yksittäistä journalistista esitystä, esimerkiksi sanomalehtiutusta, voidaankin tarkastella toimittajan rakentamana esityksenä, jossa lähteenä on useammin muiden puheet kuin oma kokemus (Pietilä 1991, 5, myös Väliverronen 1996, 90).

Joukkoviestimillä on omat sääntönsä, rutiininsa ja ammattikulttuurinsa, jotka vaikuttavat siihen miten journalistiset esitykset kuten uutiset rakennetaan (Väliverronen 1996, 90 – 91). Toimittajien mediateksteihin tietoisesti tai tiedostamatta rakentamat kehykset ohjaavat, mutta eivät pakota, meitä tekemään tiettyjä tulkintoja tilanteesta (Hannigan 1995, 60 – 62). Kehykset mediateksteihin on ikään kuin ”koodattu symbolisilla merkityksillä, jotka resonoivat valtaapitävien mutta kilpailevien kulttuuristen arvojen kanssa” (Wright & Reid, 2011, 1391).

Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus käyttääkin mediatutkimusta välineenä ensinnäkin sen ymmärtämiseen, miten mediassa puhutaan tietystä ympäristön tilaan liittyvästä muutoksesta, mutta erityisesti siihen mitä nuo puhetavat kertovat yhteiskunnasta, mihin ne pohjautuvat ja miksi jotkut tavat määritellä ympäristöongelmia ovat suositumpia kuin toiset (Väliverronen 2014, 135 - 136). Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kiinnostus yhteiskunnan ja ympäristön suhteeseen on yleensä suuntautunut kohti tutkimustiedon käyttöä ympäristöongelmien ratkaisemiseksi (Barry 1999).

Maatalouden ympäristökysymysten yhteiskuntatieteellinen tutkimus

Vaikka maatalouden ympäristövaikutuksia on tutkittu luonnontieteellisesti paljon, yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta maataloudesta on tehty vähemmän (Jokinen 1995). Suomalaiseen maaseudun yhteiskunnalliseen tutkimukseen ympäristökysymys on kuitenkin viime vuosikymmeninä löytänyt tiensä, erityisesti juuri maatalouden ympäristökysymysten kautta (Jokinen 2013, 25). Jokinen näkee itse asiassa maaseutututkimuksen ja yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen rakenteeltaan samankaltaisina; ”molemmat alat ovat pikemminkin ongelmakeskeisiä kuin tieteenalaperusteisia”, mikä on Jokisen mukaan muun muassa johtanut teoreettiseen

heterogeenisuuteen (mts. 24). Yhteiskunnallisessa ympäristötutkimuksessa pyritään luomaan ymmärrystä ympäristöongelmien yhteiskunnallisesta luonteesta, yleensä jotta ympäristöongelmia voitaisiin ratkaista. Maaseutututkimuksen ratkaistava ongelma lienee paitsi maaseudun luonteen selvittäminen myös hyvinvoivan maaseudun jatkuvuuden mahdollistaminen.⁴

Pekka Jokisen (1995) väitöskirjan aikaan suomalaisia yhteiskuntatieteilijöitä eivät maatalouden ympäristökysymykset olleet vielä juurikaan kiinnostaneet (Jokinen 1995, 19). Kun Jokinen palasi kaksikymmentä vuotta myöhemmin päivittämään käsitystään perkaamalla suomalaista maaseudun ympäristötutkimusta, hän totesi katsauksessaan luonnonvarojen käytön ja suojelun perinteisen dilemman näkyvän jo hyvin vuosina 1993-2013 tehdyssä suomalaisessa maaseutututkimuksessa (Jokinen 2013). Hän myös totesi, että maaseudun tutkimukseen ympäristökysymykset ovat tulleet nimenomaan maatalouden ympäristökysymysten kautta. (mts. 25). Jokinen huomauttaa, että maaseudun tutkimuksessa lähtökohtana on ollut, että ympäristö ja luonnonvarat sekä *mahdollistavat* että *ehdollistavat* maaseudun toimintaa (mts. 24, kursiivit lisätty). Yleisesti jaettu päätelmä suomalaisessa maaseutututkimuksessa on Jokisen mukaan ollut, että ympäristöpolitiikka ei ole ottanut riittävästi huomioon maaseudun elinolosuhteita (mts. 25). Jokisen oma näkemys on vuonna 2013 yhä samansuuntainen kuin väitöskirjassaan 1995; maatalouden ympäristöpolitiikan kiistojen taustalla on hänen mukaansa kaksi erillistä ja erilaista poliittisen toiminnan aluetta, joilla kamppaillaan paitsi käytännön toimista, myös luonnon arvosta (Jokinen 2013, 25).

Maatalouden ympäristökysymykset mediatutkimuksessa ja mediassa

Suomalaista mediatutkimusta maataloudesta tai maatalouden ja ympäristön suhteesta ei juurikaan löydy, mutta aihetta on sivuttu jonkin verran muun tutkimuksen yhteydessä. Maatalouden toimijat ovat julkaisseet tutkimuksia, joissa käsitellään myös maatalouden ja ympäristön suhdetta julkisuudessa. Osa näistä tutkimuksesta on tehty selvästi ”maatalouden kentän sisältä” ja niissä esiintyy huoli siitä, että maatalous ”ymmärretään väärin” (esim. Salo 2000, Seppälä 2000, myös Kuisma 1990). Näissä tutkimuksissa maatalouden ympäristöongelmia lähestytään siltä kannalta, miten ne mahdollisesti vaikuttavat maatalouden imagoon. Tilanteessa, jossa yhä harvemmalla on suoraa kontaktia

⁴ Jokinen ei suoraan artikuloi ympäristötieteen ja maaseutututkimuksen ydinongelmia, molempien oletetaan ilmeisesti olevan *Maaseudun aika* -julkaisun lukijakunnalle itsestään selviä.

maatalouteen, maatalouden toimijoiden pitää ikään kuin ylläpitää olemassaolonsa oikeutusta olemalla imagollisesti tiettyjä asioita. (Kuisma 1990, 14, myös Soini 2000). Tästä näkökulmasta voi ymmärtää miksi mielikuva maataloudesta kiinnostaa niin paljon maatalouden politiikkayhteisöä ja miksi julkisessa keskustelussa esitettyihin toteamuksiin maatalouden ympäristövaikutuksista, on maatalousyhteisössä saatettu reagoida järkyttyneesti. Vastaavasti suoraan ”ympäristönsuojelukentän” tuottamia yhteiskunnallisia tutkimuksia maatalouden ja ympäristön suhteesta on vaikea löytää.

Kanadalainen Thomas F. Pawlick (2001) on tutkinut maatalousjournalismin tilaa ja maatalousuutisointia kansainvälisesti, tuoden esiin myös ympäristökysymysten käsittelyn. Hän kiteyttää havaintonsa siihen, että maatalous on valtavirran journalismin sokea piste, huolimatta siitä, että maatalous liittyy suoraan moneen ihmiskunnan kohtalonkysymyksistä, ruokaturvasta ilmastonmuutokseen. (Pawlick 2001.)

Yhtenä syynä Pawlick pitää sitä, että toimittajat ovat usein kaupunkilaisia, joilla ei ole tietoa tai kiinnostusta maatalouteen (Pawlick 2001, 7). Heidän on Pawlickin mukaan yksinkertaisesti vaikea nähdä uutista maatalouden tapahtumissa ja ymmärtää niiden linkitystä omaan arkeensa kuten ruuan turvallisuuteen tai saatavuuteen (mts. 100 – 102). Yleistöimittajien tietämyksen puute näkyy Pawlickin mukaan stereotyyppisenä ja jopa harhaanjohtavana kuvana maataloudesta, kun taas maatalouslehdissä näkee puolueellista, elinkeinolle myönteistä ja maatalouden aiheuttamia ympäristöongelmia vähättelevää kirjoittelua (Study by the Office of Agricultural Communications and Education of the University of Illinois at Urbana-Champaign 1994, ref. Pawlick, 2001, 3). Koska kaupunkilaisille suunnatuissa medioissa toimittajilta puuttuu tietoa ja valmis ”kehys”, mihin sijoittaa maatalouteen liittyvät asiat, maatalouteen liittyviä aiheita ei huomata tai niissä korostuu suhteettomasti tapahtumat, konfliktit sekä idealistinen kuva maaseudusta (Reisner & Walter, 1994, 529 ref. Pawlick, 2001, 100). Koska toimittajat eivät tee juttuja maataloudesta, ruoantuotannosta on tullut näkymätöntä sen kuluttajille (Pawlick 2001, 7) ja maataloussektorilla tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat ympäristöön, terveyteen ja talouteen mutta jotka jäävät helposti piiloon suurelta yleisöltä.

Suomessa maatalouden ja median suhdetta 1990-luvulla pohtineen Kuisman (1990) johtopäätös suomalaisissa joukkoviestimissä käydystä maatalouskeskustelusta oli samantyyppinen. Maatalouskeskustelu on mediassa Kuisman mukaan ollut vääristynyttä,

täynnä stereotypioita eivätkä maaseudun toimijat⁵ ole tunnistaneeet itseään joukkotiedotusvälineiden rakentamasta kuvasta. Maaseutu kuvataan Kuisman mukaan yleensä joko ”tylsänä-takapajuisena-menneenä maailmana”, esineellistettynä ”resurssina” tai romanttisena ”vihreänä paratiisina” (Kuisma 1990, 75).

Kuisman mukaan maaseutu ja maatalous rajautuvat usein aiheina kokonaan ulos joukkoviestimissä (mts. 55), koska uutiskriteerien kannalta periferisen maaseudun tapahtumat ovat aina tilan, kulttuurin ja aikamuodon kannalta ”etäällä” siitä tapahtumien keskuksesta, jossa yhteiskunnan päivittäinen tajunta luodaan (mts. 63). Maatalouden sykliset toimet eivät ole tulevaisuususkosten uutiskriteerien tarvitsemaa ”muutosta eteenpäin”, uutisarvoisia niistä tulee vasta kun myöhemmin ”imperfektissä” saadaan tietoa kokonaissadosta tai muusta vastaavasta kokoavasta tilastollisesta yhteenvedosta (mts. 63-76).

Kansainvälistä mediatutkimusta nimenomaan maatalouden ja ympäristön suhteesta löytyy nykyisin jo jonkin verran. Esimerkiksi joukkoviestinten maatalouteen liittyviä diskursseja tai kehyksiä ovat tutkineet mm. Gretchen Sneegas (2016), joka teki diskurssianalyysiä sanomalehdistä maatalouteen ja liuskekaasuun liittyvistä artikkeleista New Yorkin osavaltiossa, ja Wesley Tourangeau (2016), jonka diskurssianalyysi koski Kanadan maataloutta ja GMO alfalfa -protesteihin liittyviä mediatekstejä.

Tourangeau argumentoi, että geenimanipuloidun alfalfan ympärillä Kanadassa käydyssä mediakeskustelussa määräävä hegemoninen diskurssi on uusliberalistinen. Diskurssin sisällä esimerkiksi yksityisomistus ja vapaiden markkinoiden tavoittelu esitetään itsestään selvinä arvoina, jättäen siten keskustelun ulkopuolelle näkökulmia esimerkiksi maatalouden tai ympäristönsuojelun muista arvoista. Tourangeaun mukaan uusliberalistisilla diskursseilla on merkittävä rooli sekä hänen uutisaineistossaan että kanadalaisessa maatalouspolitiikassa. (Tourangeau 2018.)

Gretchen Sneegasin (2016) tutkimuksessa diskurssianalyysin kohteena olivat puolestaan viljelijöiden representaatiot mediassa liuskekaasuun liittyvän ympäristökeskustelun

⁵ Kuisma (1990), kuten useimmat tätä työtä varten lukemieni tutkimusten kirjoittajat (mm. Thompson, 1995 ja Seppälä, 2000) näkevät maaseudun ja maatalouden yhteen kietoutuneena kokonaisuutena, jossa kaikki maaseudulla asuvat eivät ole viljelijöitä mutta maatalous vaikuttaa heidänkin maailmankuvaansa ja toisaalta ”maaseutulaisuus”, kaupunkilaisuuden vastakohtana vaikuttaa maatalouden toimijoiden kulttuuriin, mielikuviin ja maailmankuvaan.

yhteydessä. Hänen tutkimuksessaan viljelijät esitettiin pääosin kolmessa roolissa: 1) maanomistajina, joilla on päätösvalta ja ymmärrys maastaan mutta ei tarvittavaa tietoa liuskekaasua koskevien päätösten tekoon, 2) taloudellisina kärsijöinä, jotka eivät pääse nauttimaan kovan työnsä hedelmistä ”taloudellisen tilanteen” tai ympäristövaatimusten takia sekä 3) ympäristön hyvinä hoitajina, jotka suojelevat maataan ympäristöä uhkaavalta liuskekaasuteollisuudelta tai mukaan liuskekaasuteollisuuteen lähtiessään jo olemassa olollaan takaavat, että teollisuus ei voi aiheuttaa ympäristöongelmia. Sneegas huomasi myös maaseutu/kaupunki -vastinparin käytön korostavan ja rajaavan tapoja puhua maataloudesta ja maatalouteen liittyvästä ympäristökysymyksestä. Viljelijän roolia teksteissä se rajoitti entisestään edellä mainittuihin ja toisaalta esitti maatalouden olemassaolon aina suhteessa kaupunkilaiseen kulutukseen ja loi kuvaa kaupunkilaisten romanttisista ympäristövaatimuksista, joiden toteuttajiksi viljelijöitä vaadittiin. (Sneegas, 2016, 98 – 101.)

2.2. Maatalouden kulttuurisia malleja

Tourangeaun ja Sneegasin media-analysissä ilmenneiden diskurssien ja representaatioiden kaltaisia huomioita maatalouden kulttuurisista malleista on tehty myös muussa yhteiskuntatutkimuksessa. Esimerkiksi Paul Thompson (1995) identifioi ympäristöfilosofisessa teoksessaan kulttuurisia malleja maataloudesta, joita Tiina Silvasti (2001, 2003) puolestaan käytti tutkimuksessaan suomalaisten viljelijöiden kulttuurisista malleista ympäristökysymyksiin liittyen. Mikael Hildén ja kumppanit (2012) tarkastelivat maatalouden kestävyysdiskurssin kehittymistä suomalaisessa yhteiskunnassa maatalouden sisäisen diskurssin ja ulkoisen diskurssin kautta. Aivan tuoretta tutkimusta edustaa Daniel Schallan ja kumppanien (2018) tekemä tutkimus viljelijöiden ja maatalouden ulkopuolisten sidosryhmien asenteista maatalouden ympäristötoimiin Itämeren tapaan rehevöityneen Chesapeake Bayn alueella Yhdysvalloissa. Suomessa esimerkiksi Juha Peltomaa (2015) on käyttänyt maatalouden harjoittamiseen vaikuttavia yhteiskunnallisia diskursseja apunaan väitöskirjatutkimuksessa maatilojen muutoksesta ja ympäristöpolitiikan kehittämismahdollisuuksista.

Oman tehtävänasetteluni kannalta mielenkiintoista on, että samankaltaisia kulttuurisia malleja mainittiin toistuvasti näissä toisistaan muuten paljonkin poikkeavissa tutkimuksissa. Tällaisia eri tutkimuksissa havaittuja viljelijän/maatalouden toistuvia kulttuurisia malleja ovat *tilan jatkuvuuden ideaali* (Frouws 1998, Hermans et al. 2009,

Silvasti 2001, 2003, Peltomaa 2015), *viljelijä luonnon hoitajana* (Kaljonen 2010, Silvasti 2001, 2003, Sneegas 2016, Schall et al. 2018) sekä *kovan työn ideaali* (Thompson 1995, Silvasti 2003, Peltomaa 2015).

Usein toistuva kulttuurinen tarina taas on *kaupungin ja maaseudun vastakkainasettelu* (mm. Pawlick 2001, Hermans et al. 2009, Sneegas 2016), jota käsitellään usein kaupunkiin ja maaseutuun kiinnittyvien erilaisten luontosuhteiden kautta. Kulttuurisessa tarinassa kaupunkilaisen/maalaisen luontosuhteen oletetaan määrittävän myös mahdollisuuden ”ymmärtää luontoa” ja hoitaa sitä oikein. Esimerkiksi Schall et al. tutkimuksessa viljelijöiden ympäristöasenteissa näkyi ajatus, että luontoa ei voi täysin hallita tai tuntea ja siksi (kaupungista käsin tehdyt) säädökset ja jopa tieteellinen tieto olivat kyseenalaistettavissa (Schall et al. 2018).

Oletan, että näiden kulttuuristen mallien tai ideaalien ymmärtämisestä voi olla hyötyä maatalouden ympäristökysymyksiä koskevan yhteiskunnallisen keskustelun ymmärtämisessä ja sitä koskevassa kehysanalyysissä. Esimerkiksi Silvasti (2001) toteaa, että vaikka maatalouspolitiikkaa on ohjannut produktioistinen maatalousfilosofia, suomalaisen maatalouden murrosta ymmärtääkseen on tunnistettava myös toisia tarinoita ja kulttuurillisia kehyksiä (Silvasti, 2001, 12-14). Esittelen seuraavaksi yllämainituissa tutkimuksissa toistuvia kulttuurillisia ideaaleja, jotka minusta ovat relevantteja tämän työn kannalta.

Luonnon hyvä hoitaja

Silvastin (2001) väitöskirjatutkimus nosti esiin suomalaisille viljelijöille ominaisia, yhteisiä ajattelun ja toiminnan malleja, joista keskeisimpiä olivat sukutilan jatkuvuuden ideaali, työn sukupuolisidonnainen ja hierarkkinen malli sekä viljelijöiden suhde luontoon ja ympäristöön. Viljelijöiden suhde luontoon jäsentyy Silvastin mukaan työn ja tuottamisen periaatteen kautta mutta sisältää silti vahvan luonnon varjelemisen aspektin. (Silvasti 2001, Silvasti 2003.) Tämän tutkimuksen kannalta erityisen kiinnostavia ovat Silvastin havainnot viljelijöiden ja ympäristön suhdetta jäsentävästä kulttuurillisesta kehyksestä ja siihen liittyvistä ideaaleista.

Silvastin mukaan perinteiseen maanviljelystapaan liitetään mielikuva ”myötäsyntyisestä ekologisesta sensitiivisyydestä” (Silvasti 2001, 221), jossa viljelijän toimet ovat tasapainossa luonnon kanssa. Usein ajatus on, että ennen maatalouden teknistymistä kaikilla viljelijöillä

oli implisiittinen tieto siitä, miten toimia luonnon kanssa harmoniassa ja tähän perinteiseen perustaen suuri osa viljelijöistä tulkitsee toimensa nykyisinkin tasapainoiseksi vuorovaikutussuhteeksi ympäristön kanssa (mts. 223-225). Samaa ideaalia maanviljelijästä *luonnon hyvänä hoitajana* ovat havainnoineet omissa tutkimuksissaan myös ainakin Thompson (1995), Kaljonen (2010), Sneegas (2016) ja Schall et al. (2018). Esimerkiksi Sneegasin (2016) tutkimuksessa liuskekaasukeskustelussa New Yorkin osavaltiossa, yksi mediatekstien viljelijälle tarjoamista rooleista oli luonnon hoitajan rooli, jossa ”viljelijä ei koskaan tekisi mitään, joka vaarantaisi maata, josta on vastuussa ja joka antaa hänelle elantonsa” (mts. 99). Suomalaisen ympäristöpolitiikan käytännön toteutusta tutkinut Minna Kaljonen tuo käsitykseen viljelijästä ”luonnon hoitajana” lisäksi näkemyksen, jossa viljelijä kokee oppivansa luonnon hyväksi hoitajaksi aina paikallisesti yrityksen ja erehdyksen kautta, ja voin näin parhaiten toimia ympäristön ja tilansa hyväksi (Kaljonen 2011, 33). Kaljosen mukaan myös suomalainen maataloushallinto on aktiivisesti ylläpitänyt kuvaa viljelijästä ympäristön hyvänä hoitajana (Kaljonen 2015, 29).

Paul Thompson (1995) tiivistää länsimaisen käsityksen maanviljelijästä luonnon hyvänä hoitajana kristinuskoon pohjautuvana ajatuksena viljelijästä ”jumalan tilanhoitajana”, jonka vastuulla on ylläpitää jumalan puutarhaa, toisin sanoen pitää yllä ekologista tasapainoa. Näin puutarha sekä kovan työn ansioista että ”jumalan armosta” myös palkitsee viljelijän ja tuottaa hyvän sadon (Thompson 1995 72-93).

Kovan työn ja puutarhan myytit

Myös suomalaisten viljelijöiden luontosuhdetta koskevasta puheesta on löydetty samankaltaisia myyttistä puutarhaa sekä työteliäisyyden hyvettä ja jumalan armoa edustavia puhetapoja (Silvasti 2001, 228). Työteliäisyyden hyve liittyi Silvastin aineistossa fyysiseen työhön, jossa ahkerointi näkyi koko yhteisölle siistinä maatilana, hyvinä satoina ja hyvinvoivina eläiminä. Hyvän viljelijän merkinä toimiva ahkeruus ja kova fyysinen työ ovat olleet ristiriidassa esimerkiksi EU:n maatalouspolittikkaan liittyvien tukien saamisen kanssa, jossa perusteena ovat hehtaarit, eläinluku ja paperien täyttö eikä ahkerointi fyysisessä työssä. (Silvasti 2002, 145.) Kovan työn kautta tuleva mahdollisimman suureen satoon pyrkiminen koettiin moraalisesti oikeaksi, ja samalla fyysisellä työllä ansaittiin Silvastin aineistossa myös ”maahenki”, tunne, että on tehnyt jotain merkittävää elämän ylläpitämiseksi (Silvasti 2001, 228-230). Produktionistinen tuotantofilosofia ei tällaisessa kehityksessä ole ristiriidassa elämän ylläpidon kanssa vaan pikemminkin sen edellytys. Tämä

on vastakkainen ajatus perinteiselle luonnonsuojelulle, jossa koskematon luonto asetetaan tavoiteltavaksi, ja luonnonvarojen käyttö nähdään riskinä ympäristön hyvälle tilalle (Thompson 1995, 72). Saman ristiriidan voi nähdä perinteisen luonnonsuojelun ja Silvastin tutkimuksessa ilmenevän puutarhan myytin välillä, jossa koskematon luonto nähdään epäjärjestyksen ja hoitamattomuuden kautta, johon maanviljelijä tuo järjestyksen ja tarkoituksen. Juuri puutarhan myytti on sekä Silvastin että Thompsonin mukaan se piilotettu elementti viljelijän luontosuhdetta kehystävässä puheessa, jonka kautta produktionismi asettuu luonnon suojelua vastaan (Thompson 1995, 58, Silvasti, 2001, 235-236).

Jatkuvuuden ideaali

Useassa tutkimuksessa maanviljelyn kulttuurillisesti keskeisimpänä ideaalina näyttäytyy tilan jatkuvuuden ideaali (Thompson 1995, Jokinen 1995, Silvasti 2001, Peltomaa 2015). Tilan ylisukupolvisen jatkuvuuden lisäksi ideaaliin liittyy oleellisesti myös ekologisen tasapainon säilyttäminen, jo siksi että ympäristö on viljelyn oleellisin tuotantoväline (Silvasti 2001, 245). Tämän logiikan kannalta esimerkiksi maaperän rationaalinen ”taloudenhoito” on tarpeen, jotta ihminen voi hyödyntää ympäristöä tulevaisuudessakin, ei niinkään koska ympäristöä pyritäisiin suojelemaan ihmistoimilta.

Silvasti toteaa, että hänen aineistossaan viljelijöiden suhtautuminen ympäristön tilasta huolehtimiseen on ristiriitainen: toisaalta luonnon rytmiä kunnioitetaan ja maan kunnossapitoa pidetään välttämättömänä jatkuvuuden kannalta, toisaalta taas maatalouden aiheuttamia ympäristöongelmia vähätellään ja sivuutetaan. Silvastin mukaan viljelijät kokevat vahvasti toimivansa hyvän viljelijän ideaalin mukaisesti, yhteistyössä luonnon kanssa ja heidän on siksi vaikea nähdä toimiensa aiheuttavan haittaa ympäristölle. Kun ympäristökuormituksesta on julkisuudessa vielä ollut liikkeellä keskenään ristiriitaisia väittämiä, on viljelijän ollut helppo valita omalta kannaltaan edullinen tulkinta maatalouden ympäristövaikutusten merkityksestä. (Silvasti 2001, 247-251.)

Silvastin väitöskirjatutkimuksesta on jo kohta parikymmentä vuotta ja moni asia lienee muuttunut. Muutoksista huolimatta tilan jatkuvuuden ideaali ja siihen liittyvä ympäristön hyvän tilan ylläpidon ideaali löytyy saman kaltaisina myös esimerkiksi Juha Peltomaan (2015) tuoreesta tutkimuksesta suomalaisen maatalouden ympäristöpolitiikan kehittämismahdollisuuksista ja se mainitaan lähes itsestään selvänä ideaalina myös esimerkiksi Kaljosen (2015, 33) ja Sneegasin (2015, 99) tutkimuksissa.

Maaseutu/kaupunki -vastinpari

Maataloutta koskevassa yhteiskunnallisessa ympäristötutkimuksessa toistuu myös maaseutu/kaupunki -vastinparin myytti. Esimerkiksi taiteessa maaseudulle, maatalouden paikkana, on annettu perinteisesti luonnollisen ”paratiisin” ominaisuudet tai se on leimattu sivistymättömäksi ja takaperoiseksi ”takahikiäksi” (Pawlick, 2001, 12-13). Maaseudun näkeminen vain kaupunkilaisten virkistyspaikkana tai ruoan kulutuksen mahdollistajana yksinkertaistaa monimutkaisempia riippuvuussuhteita (esim. Sneegas 2016, 100). Vain itsestään välittävän, hedonistisen kaupunkilaisen myytti on yhtä kapea kuin naiivin, joko luonnon kanssa harmoniassa elävän tai sitä surutta hyväksikäyttävän maalaisen. Silti maaseutu/kaupunki -dikotomia näkyy usein, kun keskustellaan maatalouden ympäristövaikutuksista. Huoli luonnosta on perinteisesti nähty tulevan maatalousyhteisön ulkopuolelta, samoin kuin siihen liittyvät säädökset ja vaatimukset (esim. Hildén et al. 2012), joihin viljelijät ovat suhtautuneet epäluuloisesti jo siksi, että ne koetaan tulevan luonnosta jo kauan sitten irtaantuneilta kaupunkilaisilta (esim. Schall et al. 2018).

Kulttuuritutkija Raymond Williams (1973) on väittänyt, että mielikuvamme maaseudusta ja kaupungista heijastavat tavallaan koko yhteiskunnan kehitystä, jossa talousjärjestelmä ajaa meidät ulos inhimillisistä ”Eedeneistä”, itse tuotetuista kulttuureistamme, yhä uudestaan. (Williams, 1973, 292-293, 297, kts. myös Pawlick, 2001, 14-15) ”Ihmiset ovat sanoneet ’kaupunki’ kun ovat tarkoittaneet kapitalismia, byrokratiaa tai keskushallintoa ja sen vastakohtaa tarkoittaessaan puhuvat maaseudusta” (Williams 1973, 291).

Paitsi ympäristöohjelmien sääntelyn kohteena, yksittäinen viljelijä on epätasa-arvoisessa suhteessa myös sekä hankkiessaan tuotannon panoksia (maatalouskoneet, lannoitteet ja kasvinsuojeluaineet, jopa siemenet) isoilta ketjuilta ja monikansallisilta yrityksiltä että myydessään tilan tuotteita suurille elintarvikeyrityksille tai kauppaketjuille (Pawlick 2001, 29-30). Valta-asetelmassa huonommassa asemassa oleva osapuoli suhtautuu luontaisella epäilyksellä hänelle esitettyihin vaatimuksiin, joita ”kaupunki” hänelle asettaa.

Maaseutu/kaupunki -dikotomia on suomalaisten nykyviljelijöiden kannalta ainakin osittain käymässä vanhanaikaiseksi; yhä useampi viljelee osa-aikaisesti (Peltomaa 2015) ja viljelijänkin identiteettiin voi nykyisin kuulua ”kaupunkilaisuus”. Tästä huolimatta maaseutu/kaupunki -vastakohtapari on kulttuurissamme tunnistettava tapa jaotella asioita eikä ole syytä olettaa, että se olisi kadonnut käytöstä maatalouden ympäristökysymyksiä koskevassa keskustelussa.

3. MAATALOUDEN YMPÄRISTÖKYSYMYKSET SUOMESSA

Suomi on maailman pohjoisin maatalousmaa, ja maanviljelyssä on korostunut vahva riippuvuus vuodenkierrosta: maanviljelijä on ollut monitoimimies, joka vuodenajan ja sään mukaan teki työtä metsässä, pellolla tai kodissaan (Kuisma 1990). Viljelijän piti varautua etukäteen talven tuloon ja 1800-luvun lopun nälkävuodet muistuttavat, että vähäisetkin muutokset ilmastossa voivat – ja ovat vaikuttaneet – maatalouden harjoittamiseen Suomessa (mm. Niemelä 2008). Suomalaisessa maataloudessa ihmisen ja ympäristön suhteessa näkökulma on perinteisesti ollut enemmän se, miten ympäristön olosuhteet kuten sää vaikuttavat ihmisen päivittäiseen elantoon kuin se, miten ihminen vaikuttaa ympäristöönsä. Tässä luvussa taustoitin suomalaisen maatalouden ympäristökysymyksiä esittelemällä maatalouden ympäristövaikutuksiin heräämistä suomalaisessa yhteiskunnassa ja maatalouden kentällä ja pohdin, miksi maatalouden ympäristökysymyksiä alettiin huomioida myöhemmin kuin useimpia muita ympäristöongelmia. Lisäksi esittelen maatalouden sisäistä ympäristöliikettä ja tällä hetkellä ajankohtaisia maatalouden ympäristökysymyksiä Suomessa.

3.1. Maatalouden ympäristökysymyksen syntyminen Suomessa

Suomalainen maanviljely ja sen toiminnot ovat olleet monipuolisia korkean omavaraisuusasteen vuoksi. Historiallisesti kasvinviljely ja eläintenhoito ovat kuuluneet oleellisesti yhteen: jos on viljelty maata, on aikaisemmin automaattisesti pyritty pitämään myös eläimiä. Perinteisesti tiloilla on toiminut suhteellisen suljettu kierto ja esimerkiksi eläintenlanta ja ihmisten jätökset on osattu käyttää lannoitteena pelloilla. Siinä missä maataloudesta johtuvaa ravinnekuormaa pidetään nykyisin vesistöjen kuten Itämeren pahimpana rehevöittäjänä, ennen ravinteista oli pikemminkin pulaa maataloudessa. (Niemelä, 2008, 48 – 73.)

Kaskiviljely aiheutti, näin jälkikäteen tulkittuna, suomalaisen maatalouden ensimmäisen ekologisen kriisin 1800-luvun alkupuolella. Kaskiviljely muuttui ”ryöstöviljelyksi” kun kaskeamista käyttävän alueen väestö lisääntyi ja polttojen väliajat lyhenivät eikä maaperän tasapaino ehtinyt palautua. (mts. 54.) Kaskeamisen säännöstelyyn liittyvät lait, ensimmäiset jo 1700-luvulta, voidaankin nähdä valtion keinoina pyrkiä säännöstelemään maataloutta tuotannon jatkuvuuden mutta myös ympäristön tilan vuoksi. Soiden raivaaminen pelloiksi tuli laajaan käyttöön 1800-luvulla ja siihen on pitkään suhtauduttu myönteisesti niin maanviljelysasiantuntijoiden kuin valtiovallan puolelta. (mts. 60-61.)

Vasta aivan viime vuosina soista raivattujen turvepeltojen ravinne- ja ilmastopäästöt ovat nousseet keskusteluun, ja on muun muassa laskettu, että 60 % Suomen maatalouden ympäristöpäästöistä tulee turvepelloilta (Regina 2017.)

Modernin maatalouden synty

Maatalous mullistui sotien jälkeen erityisesti tuotantotekniikan ja koulutuksen myötä. Kylvökoneet, traktorit, puimurit ja ojituksen helpottuminen nopeuttivat peltotöitä. Lypsykoneet ja A.I. Virtaselle kemian Nobelin tuonut säilörehu helpottivat karjataloutta. Keinolannoitteiden saanti helpottui ja ylilannoittamisesta uskottiin olevan pelkkää hyötyä. Kasvinsuojelukemikaaleja käytettiin yleisesti, eikä niiden vaaroista vielä tiedetty. Siirryttiin orgaanisesta kemialliseen maatalouteen, jossa luovuttiin vuoroviljelystä, ja kasvinviljely ja karjanhoito eriytyivät. (Niemelä 2008, 205-214.) 1940- ja 1950-luvuilla valtio tavoitteli kansallista ruokaomavaraisuutta ja tuki maatalouden motorisoituja tuotantovälineitä, lannoitteita ja torjunta-aineita sekä eläin- ja kasvilajikkeiden jalostusta. (Jokinen 1995, 66.) Viljelijät ovat Suomessa perinteisesti luottaneet maatalousneuvontaan vahvasti ja sitä kautta on tuotu viljelijöille esimerkiksi tuotannon tehostamista tukevaa tutkimustietoa ja suositeltu liiallisiksi myöhemmin todettuja lannoitusmääriä (Peltomaa 2014, 19).

Nykyisin lähes kaikkia näitä, yhä käytössä olevia, modernin maatalouden toimintamalleja on kyseenalaistettu ekologisen kestävyyskannalta: kasvinviljelyn ja karjanhoidon eriytyminen on saanut aikaan muun muassa ravinnevirtojen kohtaamattomuuden, jolloin ravinnerikasta lantaa syntyy tietyllä alueella ongelmaksi asti ja keinolannoitteita käytetään toisaalla yli tarpeen. Kemikaalisen tuholaistorjunnan vuoksi turhana pidetyn vuoroviljelyn hylkääminen ja erikoistuminen taas on köyhdyttänyt maaperää yhdessä kemiallisten lannoitteiden kanssa. Lisäksi osasta kasvinsuojelukemikaaleja on jo jouduttu luopumaan, kun niiden haittavaikutukset ihmisille ja eläimille ovat käyneet ilmi. (Pawlick 2001, 41 – 73.) Jokinen toteaaakin väitöskirjassaan, että suomalaisen maatalouden kasvaneiden ympäristövaikutusten taustalla ovat valtion ohjaamat ja tukemat maatalouden koneistuminen, voimaperäistäminen ja kemiallistuminen (Jokinen 1995, 72).

Suomi pysyi agraariyhteiskuntana pitkään ja teollistui myöhään ja nopeasti. Vielä toisen maailmansodan jälkeen perustettiin paljon uusia pienitiloja luovutetusta Karjalasta tulleille, samaan aikaan kuin muualla Euroopassa tilojen määrä väheni. (Karisto et al. 1988, 37-42.) 1960-luvulla oltiin jo keskellä teollistuvaa yhteiskuntaa, mutta Suomessa oli myös 300 000 talonpoikaisperheen viljelemää tilaa (Kuisma, 1990).

Tilanne kääntyi 1960-luvulla ylituotannoksi, jota valtio lähti purkamaan. Valtio pyrki muuttamaan maatalouden rakennetta tukemalla tilakokojen suurentamista ja teknologian käyttöönottoa sekä nopeuttamalla pientilojen luopumista tuotannosta. (Jokinen 1995, 66.) Maa- ja metsäteollisuuden koneellistumisen myötä maataloustyövoiman tarve väheni samaan aikaan kuin teollistumisen synnyttämä rakennemuutos imi ihmisiä maaseudulta kaupunkiin, teollisuuteen ja palveluammatteluihin (Karisto et al. 1988, 37-44). Teknistymisen ja työnjaon kehittyessä maaseudun ja maatalouden yhteiskunnallinen asema alkoi nopeasti heikentyä (Kuisma 1990). Maatalouden muutoksiin eivät ole vaikuttaneet ainoastaan taloudellinen ja teknologinen kehitys, vaan valtiolla on ollut merkittävä ohjaava rooli suomalaisessa maataloudessa (Jokinen 1995, 65).

Maalta muutti 1960-luvun loppuun mennessä kaupunkiin noin 600 000 ihmistä. Yhtäkkiä puhuttiin ”maaltapaosta” ja toisaalta ”maaseutuperinteen vaalimisesta”. ”Peltojen paketointi”, viljelemättä jättäminen ylitarjonnan välttämiseksi, näyttäytyi Kuisman mukaan kulttuurissa maaseudun kannalta sen omimpien arvojen ja (tiedostamatta) pyhitetyn maan hylkäämiseltä. (Kuisma 1990, 33.) Kuisma kommentoi myös television roolia maaseudun murroksessa: se näytti maaseudun asujille maailmaa kaupungista käsin kuvattuna, asetti esikuvaksi kaupungin elämäntyylin ja herätti uusia tarpeita, joita maaseudulla asumalla ei voinut tyydyttää. (Mts. 34-35.) Suurta muuttoa maalta kaupunkiin ei Kuisman mukaan kuitenkaan käsitelty kunnolla tiedotusvälineissä, koska ajateltiin, että ”tapahtuu mitä pitää tapahtua” (mts. 33). Saman aikaan maaseutuun liittyvät merkitykset käännettiin mediassa kielteisiksi ”vastateollistuneen maan ylimielisyydellä” (mts. 33). Yleisesti ottaen aikaisemmin arvostettu talonpoikainen elämäntapa nähtiin yhtäkkiä takapajuisena ja taloudellisesti tuottamattomana (Karisto et al. 1988, 37-44).

Maatalouselinkeinon ja valtion suhde Suomessa muodostui ohjaus- ja takaussuhteeksi, jonka kautta valtio on pyrkinyt sekä turvaamaan elintarvikeomavaraisuutta että huolehtimaan viljelijäväestön tulotasosta (Jokinen 1995). Vielä 1980-luvulla tuontitullit ja vaikeasti saatavat tuontilisenssit turvasivat suomalaista viljelijää ja elintarviketeollisuutta ulkomaiselta kilpailulta. Tukipolitiikan, tuontisuojaan ja maataloustulojärjestelmän vuoksi pienikin tila riitti tuomaan elannon, mikä viivytti maatalouden rakennemuutosta suhteessa muuhun Eurooppaan (Niemelä 2008, 224-225). Tulonjakokysymys oli Suomen EU-jäsenyyteen saakka pitkälti Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliiton (MTK) ja valtion

neuvottelua, jonka vuoksi maataloustoimintaa on muun muassa kritisoitu ”ammatiksi, josta maksetaan palkkaa sen sijaan, että se olisi yritystoimintaa” (Jokinen 1995, 68-69).

MTK:n myöhempikin vahva asema juontaa juurensa muun muassa tuosta ”valtion tunnustamasta” neuvotteluasemasta sekä siitä, että eri tuotantosuuntien viljelijät ja metsäomistajat kuuluvat yhteen ja samaan tuottajajärjestöön. Myös viljelijöiden järjestäytymisen aste on korkea. (Mts. 69-70.)

Maatalouden ympäristövaikutuksiin herätään hitaasti

Huolimatta siitä, että ympäristökysymykset nousivat muuten vahvasti yhteiskunnalliseen keskusteluun 1970-luvulla, maatalouteen ne eivät ulottuneet. Maatalouden ympäristövaikutukset ovat nousseet yleiseen tietoisuuteen vasta viime vuosikymmeninä (Peltomaa 2014, 24). Anita Niemi-lilahden ja Pekka Jokisen mukaan maatalouden ympäristökysymyksiä ei tunnistettu valtakunnan politiikassa lainkaan ongelmaksi ennen 1980-luvun puoliväliä. Maatalous nähtiin päinvastoin luonnonmukaisena toimintana modernin, ympäristölle mahdollisesti ongelmia aiheuttavien teollisuuden ja kaupunkien rinnalla. (Niemi-lilahti & Jokinen 1999.) 1970 perustettu ympäristöministeriön edeltäjä, vesihallitus, toimi maa- ja metsätalousministeriön alla, ja ongelman lähteenä pidettiin lähinnä kaupungillistumista ja teollisuutta. (Jokinen 1995, 77 myös Peltomaa 2014, 24). Maatalouden ympäristökysymykset pysyivätkin aluksi tiukasti maatalouden politiikkayhteisön sisällä (Jokinen 1995).

Tutkijat Hildén, Jokinen ja Aakkula (2012) pitävät oleellisena suomalaisen maatalouden ympäristöpolitiikan synnyssä maatalouden sisäisen ”kestävän maatalouden” diskurssin ja ulkoisen ”maatalouden kestävyys” -diskurssin välistä kiistaa ja näiden diskurssien eritahtista kehitystä. (Hildén et al. 2012, 3398.) Määrittelemänsä maatalouden kestävyiden ”sisäisen diskurssin” toimijoiksi Hildén ja kumppanit nimesivät maatalouden edunvalvojat kuten MTK:n, ruokateollisuuden, lannoiteteollisuuden ja maataloushallinnon. ”Ulkoisen diskurssin” osallistujiksi he määrittivät ympäristöhallinnon ja ympäristötutkijoiden lisäksi ympäristöjärjestöt. ”Ulkoinen diskurssi” hyväksyi kuitenkin pitkään maatalouden ”sisäisen diskurssin” tulkinnat maatalouden kestävydestä tilojen taloudellisena toimeentulona ja ruuan riittämisenä. (Hildén et al. 2012, 3392-3393.)

1980-luvulla maatalouden ulkopuolella syntyi keskustelua maatalouden mahdollisista ympäristövaikutuksista erityisesti vesistöihin liittyen, mutta maatalouden sisäinen diskurssi

ei vielä muuttunut, vaikka sen sisällä alettiinkin ”heikosti huomioida” ulkoisen diskurssin syntyä (Hildén et al. 2012, 3398).

Maatalouden keskeinen rooli vesien rehevöitymisessä alkoi selvitä erilaisten tutkimushankkeiden myötä 1990-luvulla, ja myrkyllisten sinileväesiintymien näkyminen tiedotusvälineissä herätti myös maataloustoimijat pohtimaan maatalouden osuutta vesistöjen rehevöitymisessä (Peltomaa 2014, 24, Aakkula et al. 2006, 22-24). Vuonna 1988 Vesiensuojeluohjelmassa maatalous rinnastettiin ensi kertaa muihin vesistöjen pilaajiin (Jokinen 1995, 132-133). Maatalouden ravinnekuormituksen olemassaolon tunnustamisen jälkeen ympäristöasiat saivat enemmän tilaa maatalouspoliittisessa keskustelussa (Peltomaa 2014, 24-15). Vuosina 1988-1994, ennen Euroopan unioniin liittymistä, maatalous nähtiin Niemi-lilahden ja Jokisen mukaan Suomessa jo vähitellen muiden yhteiskuntalohkojen kaltaisena ympäristön kuormittajana (Niemi-lilahti & Jokinen 1999).

Vuonna 1990 asetettua Maatalous 2000 -ohjelmaa tarkistanut työryhmä antoikin yhdeksi tavoitteeksi maataloudessa luonnonvarojen kestävän käytön ja ympäristönsuojelun. Maataloudelle ei kuitenkaan työryhmän mukaan saanut koitua ympäristönsuojelusta kustannuksia eivätkä ympäristönsuojelun vaatimukset saaneet olla tiukempia kuin muualla, jotta kilpailukyky ei kärsisi. Työryhmä lanseerasi ”ympäristömaatalous” käsitteen ja lisäsi maatalouteen kytkettyjen ekologisten käsitteiden käyttöä. Siitä huolimatta Maatalous 2000 -tarkistustyöryhmä ei pitänyt ympäristöongelmia maatalouden periaatteellisia kysymyksiä haastavina eikä sen kautta syntynyt uusia poliittisia linjauksi maatalouden ympäristövaikutuksiin liittyen. (Jokinen 1995, 74-75.)

Jokisen tutkimuksen perusteella maatalouden vesistövaikutuksia käsiteltiin 80-luvulla viljelijöiden tietämättömyydestä johtuvana ”erehdyksenä” johon tepsii valistus (mts. 87 – 88). Hänen mukaansa myös 1990-luvulla jatkettiin moraalisen suostuttelun ja itsesäätelyn strategiaa ympäristöhaittojen vähentämiseksi, täydennettynä taloudellisilla kannustimilla (mts. 92-93).

Jokinen huomauttaa, että kun Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto MTK myönsi 1980-luvun lopulla maatalouden aiheuttavan joitakin ympäristöhaittoja, edunvalvontajärjestö pyrki nostamaan ongelmien myöntämisen rinnalle media- ja mielikuvakamppailujen näkökulman (mts. 126). Maatalouden ympäristöongelmia käsiteltiin ”asenneilmaston muutosten takia vanhanaikaiseksi käyneen julkisuuskuvan

ongelmana” (mts. 122) ja huoli maatalouden väärinymmärtämisestä nosti päätään. Mielikuvien hyväksyminen ympäristöpolitiikan välineeksi oli Jokisen mukaan toisaalta iso muutos aiempaan MTK:n kantaan, jota hallitsi luonnontieteellinen ja juridinen paradigma: aikaisemmin MTK oli korostanut, että on vaikea näyttää tietyltä tilalta tulevan päästöjä, joten objektiivisesti ei voida osoittaa maatalouden aiheuttavan mitään ympäristöhaittoja (mts. 126).

Aikaisemmin maatalouden ympäristöongelmat kiistäneet maatalousyhteisön toimijat alkoivat korostaa, että ympäristökysymys on hallinnassa (mts. 137). MTK alkoi myös soveltaa suomalaisen maatalouden ympäristösuhdetta taloudellisena kilpailuvalttina (mts. 122). Esimerkiksi maatalousneuvontaorganisaatio Maatalouskeskusten Liitto (nykyinen ProAgria) taas järjesti näkyvän ympäristökampanjan, joka korosti, että jokainen neuvoja ottaa työssään huomioon ympäristön. Suomalaisessa maataloudessa ei Jokisen mukaan kuitenkaan samaan aikaan tapahtunut sisällöllisesti perusteellisia muutoksia. (Mts. 137.)

EU-jäsenyys mullistaa suomalaisen maatalouden

Suomen liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 1995 mullisti kerralla suomalaisen maatalouden ja nosti samalla ensimmäistä kertaa ympäristökysymykset vakavasti otettavaksi aiheeksi maatalouspoliittiselle kentälle (Niemi-Lilahti & Jokinen 1999). Nopealla aikataululla siirryttiin alempiin tuotantohintoihin ja uuteen tukijärjestelmään, joka vaati raportointia ja hakemusten täyttööä yksittäisiltä viljelijöiltä (Niemelä 2008, 224).

Suomalaisen maatalouden rakenne muuttui ensimmäisten EU-jäsenyysvuosien aikana nopeaa tahtia: tilat vähenivät ja jäljelle jääneet suurenivat.⁶ Kansantalouden kannalta maatalouden merkitys väheni merkittävästi. Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta oli vuoteen 2000 mennessä laskenut 1,5 prosenttiin ja sen osuus työvoimasta viiteen prosenttiin. (Mts. 231.) Vertailun vuoksi on mielenkiintoista tietää, että vuonna 1960 maatalouden osuus bruttokansantuotteesta oli 10,7 prosenttia ja työvoimasta 28,7

⁶ Ensimmäisen kymmenen vuoden tilamäärä väheni noin kolme prosentin vuosivauhtia, kotieläintalouksien sitäkin nopeammin (Niemelä, 2008, 230). Kahdessakymmenessä vuodessa tilojen määrä oli jo lähes puolittunut vuoden 1995 sadastatuhannesta maatilasta 51 000 tilaan vuonna 2015 (Luonnonvarakeskus, 2016). Tilojen keskikoko sen sijaan kasvoi ensimmäisen kymmenen vuoden aikana 24 hehtaarista yli 31 hehtaariin (Niemelä, 2008, 230). Vuonna 2013 tilan keskikoko oli jo reilut 40 hehtaaria (Luonnonvarakeskus, 2016.)

prosenttia (Hildén et al. 2012, 3391-3392).⁷ Maatalouden merkitys poliittisesti ja kulttuurisesti ei kuitenkaan kadonnut samaa vauhtia taloudellisen merkityksen kanssa.

Liittyessään Euroopan Unioniin, Suomi sopi ympäristöohjelmasta, joka pyrki tuotannon ympäristökuormitusta vähentäviin toimenpiteisiin ja korvaamaan ympäristötuella näistä toimista johtuvat tulonmenetykset (Peltomaa 2014, 25). Maatalouden ympäristötoimiin saatiinkin suuruudeltaan täysin aikaisemmasta poikkeava summa (Kaljonen 2010, 14). Ympäristötukijärjestelmä rakennettiin Suomessa nopeasti tilanteessa, jossa varsinaisia tuloksia erilaisten toimenpiteiden vaikutuksista oli vähän (Aakkula et al. 2006, 29). Maatalouden ympäristöpolitiikka säilyi kuitenkin pitkälti maataloustoimijoiden käsissä ja maatalouden ympäristöongelmat nähtiin teknisinä ongelmina (Peltomaa 2014, 25). Esimerkiksi maatalouden ravinnepäästöjen vähentämiselle asetettiin tiukat tavoitteet ja ongelma kehystettiin teknisin keinoin ratkaistavaksi, mutta koska uusia keinoja tai laajaa strategiaa ei ollut, tavoitteet jäivät pitkälti saavuttamatta (Aakkula et al. 2006, 20-23).

Usein on esitetty, että yleinen ympäristötuki suunniteltiin suoraan kompensoimaan EU:n yhteisille markkinoille siirtymisen aiheuttamia maatalojen tulonmenetyksiä eikä niinkään edistämään ympäristötoimenpiteitä (mm. Jokinen 1995, 99 ja Kaljonen 2010, 14), eikä tukien saamiseksi myöskään vaadittu mitään perustavanlaatuisia ympäristön tilaa parantavia toimia (Jokinen 1995, 99).⁸ Ympäristötukijärjestelmään ovat kuuluneet sen perustamisesta lähtien lähes kaikki viljelijät ja ympäristötuella on iso merkitys tilojen tulonmuodostuksessa. Maatalouden ympäristöpolitiikasta onkin Peltomaan mukaan muodostunut ikään kuin alajärjestelmä maatalouspolitiikalle (Peltomaa 2014, 26, myös Aakkula et al. 2006, 7-8 ja 24-28).

EU-jäsenyys toi ympäristökysymykset pysyvästi maatalouspoliittiselle kentälle mutta samalla maataloustuotannon rationaliteetti muuttui: toisaalta tuille kehittyi merkittävä rooli tulonmuodostuksessa, joka aikaisemmin oli saatu tuotteiden kautta, vaikkakin kansallisesti tuetusti (Peltomaa 2014, 17), ja toisaalta maatalouden ympäristöpolitiikkaan

⁷ Toisaalta tässä yhtälössä jäävät ulkopuolelle maataloudelle maksettavat suorat tuet ja tuloperusteiset tuet, joista kertyy esimerkiksi vuosina 2015-2020 suoraa tukea 524 milj. euroa ja kansallista tuotantosidonnaista tukea 103 milj. euroa (Maa- ja metsätalousministeriö 2018).

⁸ Suomen liittyessä EU:iin, maatalouden ympäristöpolitiikan ehdot määriteltiin Jokisen (1995) mukaan maatalouspolitiikan yhteisön ehdoilla. Taloudelliseen tukeen oikeuttavat ympäristösuojelun periaatteet määriteltiin niin, että ne eivät edellyttäneet tuotannon periaatteiden ja käytäntöjen uudelleen arviointia. (Jokinen, 1995, 142.)

syntyi lähestymistapa, jossa ajateltiin että viljelijälle tulisi maksaa ympäristöystävällisen maatalouden harjoittamisesta ja ympäristöhyötyjen tuottamisesta (Kaljonen 2010, 6-8).

Lisäksi EU-jäsenyys siirsi maatalouspoliittisen vallan painopistettä Brysseliin. Sen myötä etujärjestöt ovat ryhtyneet toimimaan kansainvälisesti, ja maataloudella on yhä tärkeä merkitys Suomen valtion neuvotteluissa EU:n suuntaan. EU-jäsenyyden myötä myös MTK alkoi käyttää retoriikkaa, jossa suomalaisen maatalouden kestävyydellä ja ympäristöystävällisyydellä legitimoitiin sen jatkumisen tärkeyttä kotimaassa. (Peltomaa 2014, 25.)

Ympäristöpolitiikan vakiintuminen ei välttämättä tuonut mukanaan sen hyväksyntää. Esimerkiksi Natura-ympäristönsuojelualueiden perustamista vastustettiin voimakkaasti. (Konttinen 1999, myös Kaljonen 2010, 34). Paitsi alueiden perustamista, samalla protestoitiin myös EU:n vallankasvua, joka uhkasi maatilallisten tunnetta itsenäisyydestä ja itsemääräämisoikeudesta ”esivanhemmilta perityillä mailla” (Konttinen 1999, 55). Toisena syynä protesteille oli ympäristöministeriön byrokratia yhdistettynä työntekijöiden vähyyteen: paikallisten asukkaiden kanssa ei oltu keskusteltu kunnolla ennen suojelualue suunnitelmien julkaisua (mts. 56). Lisäksi 90-luvulla laman kouriin joutuneissa yhteisöissä ympäristönsuojelu saatettiin nähdä yhtenä syynä työpaikkoja tarjoavien tehtaiden lähtöön (mts. 57-59).

EU:n ympäristöohjelmaa on kritisoitu paitsi siitä, että se ei ole saavuttanut asettamia tavoitteita (mm. Hildén et al. 2012, Peltomaa 2014) myös siitä, että ympäristöongelmia ei ole tarkasteltu tarpeeksi sosiaalista ja yhteiskunnallista ulottuvuutta huomioon ottaen. (Kaljonen 2010, 11.) Standardisoidut ympäristönhoidon toimenpiteet, ja EU:n jäsenyyden myötä käyttöön otetut maatalouden ympäristöohjelmat, ovat Kaljosen mukaan kyseenalaistaneet ”hyvän viljelyn arvon, toimeentulon perustapohjan ja viljelijöiden kokemuseräisen tiedon maasta huolehtimisesta” (Kaljonen, 2010, 6).

3.2. Mikä hidasti maatalouden ympäristövaikutusten huomioimista Suomessa?

Heräämistä maatalouden ympäristövaikutuksiin hidasti maatalouden politiikkayhteisön näkökulma ja sen vaikutusvalta (mm. Jokinen 1995, Konttinen 1999, Kaljonen 2010, Peltomaa 2015). Kun väitetään, että maatalouden politiikkayhteisö kaappasi ja tyhjensi maatalouden ympäristökysymykset merkityksestä, jää kuitenkin helposti huomaamatta ympäristöliikkeen hiljaisuus suomalaisessa maatalouden ympäristökeskustelussa.

Hildén ja kumppanit (2012) luettelevat maatalouden ”ulkoisen diskurssin” jäseniksi ympäristöhallinnon ja ympäristötutkijoiden ohella myös ympäristöjärjestöt, mutta he, tai muutkaan lukemani lähteet, eivät mainitse yhtään esimerkkiä ympäristöliikkeen osallistumisesta keskusteluun ennen kuin aivan viime vuosina. Toisin kuin monissa muissa ympäristökysymyksissä, ympäristöliikkeet eivät ole puuttuneet juurikaan maatalouden ympäristöongelmiin, vaan niitä ovat maatalouden osalta määritelleet erityisesti ympäristöviranomaiset (Jokinen 1995, 135). Mielenkiintoinen kysymys on myös, ovatko maatalouden toimijat yhtenäinen toimijajoukko ympäristökysymyksissä?

Myöhäistä heräämistä maatalouden ympäristövaikutuksiin on selitetty historiallisella perinnöllä, johon pohjautuu muun muassa myös edunvalvontajärjestöjen ja koko maatalouden politiikkayhteisön vahva rooli (Jokinen 1995, Konttinen 1999, Peltomaa, 2014), maatalouteen liittyvillä kulttuurisilla mielikuvilla (Jokinen 1995, Konttinen 1999) sekä median toisintamilla stereotyyppioilla (Kuisma 1990, ja Yhdysvaltojen kontekstissa Thompson 1995).

Maatalouden idealisointi näkyy esimerkiksi kansallisissa myyteissä kovaa työtä tekevästä periksiantamattomasta ”Saarijärven Paavosta”, joka luonnonolosuhteita vastaan taistelemalla ansaitsee kovalla työllä niukasti riittävän elantonsa. Ympäristödiskurssissa tälle myyttiselle toimijalle on tarjottu tarinaan huonosti sopivaa uutta roolia ihmistä ”heikomman” ja ”suojelua tarvitsevan” luonnon hellänä hoitajana. (Konttinen 1999.)

Thompson (1995) puolestaan toteaa, että vaikka moderni maatalous tiedetään keskeiseksi ympäristöongelmien aiheuttajaksi, maataloudesta käytettävät metaforat viittaavat maanviljelijän ja luonnon sopusointuun. Metaforien tuottamassa tarinassa viljelijä nähdään hedelmällisen maaperän vaalijana. Nämä alitajuiset mielikuvat maataloudesta luonnon hedelmällisyyden turvaajana vaikuttavat myös siihen keskusteluun, jota nykyisin käydään maatalouden ja ympäristöongelmien suhteesta. (Thompson 1995, 2-3.)⁹

Jokinen esittää, että maatalouden ja metsätalouden tärkeä merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa on suojannut maatalouspolitiikkaa ympäristökysymyksiltä (Jokinen 1995, 136). Sirpa Kurppa puolestaan arvelee, että maatalouden *merkityksen vähenemisen* takia

⁹ Suomessa muun muassa Kaljonen (2006) on todennut, että suomalaisten viljelijöiden oma kuva itsestään ”luonnon hyvinä hoitajina” on ristiriidassa EU:n ympäristöpolitiikan (viljelijöiden mielestä) maalaaman kuvan kanssa, jossa viljelijöiden oletetaan riistävän luonnonvaroja, mikäli heille ei makseta tapojensa muuttamisesta. (Kaljonen, 2006, 211.)

suomalainen maatalous ei ole joutunut samanlaiseen kansainvälisen median kriittiseen tarkasteluun kuin esimerkiksi suomalainen metsätalous (Kurppa 2000). Maatalous tosiaan menetti taloudellista merkitystään ja maalta kaupunkiin muuttaneiden jälkeläiset ovat menettäneet kiinnostustansa maatalouteen, joka kuuluu yhä harvemman suomalaisen kokemuspiiriin (Soini 2000).

Maatalouden ympäristöongelmat eivät kiinnosta ympäristöliikettä

Thompsonin (1995) mukaan maatalouden sisällä ja maataloustutkimuksessa ympäristönsuojelu on yksi kattavista teemoista. Sen sijaan ympäristönsuojelun sisäisessä keskustelussa ja tutkimuksessa maataloudesta puhutaan hänen mielestään yllättävän vähän. (Thompson 1995.) Ennen EU-jäsenyyttä ympäristöliikkeet eivät Suomessa juurikaan puuttuneet maatalouden ympäristöongelmiin (Jokinen 1995, 135). Tilanne on muuttunut yli kahdessa vuosikymmenessä, ja esimerkiksi WWF on aloittanut vuosittaisen kansainvälisen ”Itämeri-ystävällinen maatila” -kilpailun (WWF 2018) ja EU:n tasolla ympäristöjärjestöt, kuten Birdlife International, ovat kritisoineet tuotantokeskeisen maatalouspolitiikan aiheuttamia ympäristöhaittoja ja muun muassa vaatineet niiden huomioonottamista EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (Common Agricultural Policy, CAP) uudistusten yhteydessä 2000-luvulla (Alons 2017, 1611). Silti ympäristöliikkeiden päähuomio vaikuttaa yhä olevan muualla. Ympäristöliikkeiden tuottamat, muita ympäristöaiheita julkisuuteen tuoneet ”julkisuustapahtumat ” ovat yhä maatalouden ympäristövaikutuksiin liittyen harvassa, mikä on ehkä osaltaan pitänyt maatalouden ympäristöongelmat poissa julkisuudesta.

Yhdeksi syyksi siihen, että maatalouden ympäristökysymykset eivät ole kiinnostaneet ympäristöliikkeitä, on ehdotettu, että koska maatalouden ympäristösuhde on suora – sen prosessit ovat suoraan yhteydessä ympäristön prosesseihin – sitä pidetään ympäristöpolitiikassa herkästi ”luonnollisena” toimintana, etenkin verrattuna luonnon kannalta ”ylimääräisiin” teollisuuden toimintoihin. (Jokinen 1995, 57). ”Luonnollisena toimintana” maatalous ikään kuin ei voi olla ympäristölle haitallista. Lisäksi Jokisen mukaan esimerkiksi maataloustuottajien etujärjestön ylläpitämä ”talonpoikaisen kulttuurin symboliikka”, on osunut suomalaisen kulttuurin syvärakenteeseen, mikä on osaltaan hidastanut maatalouden ympäristökysymysten tunnistusta ja ympäristösäätelyn oikeutusta (Jokinen 1995, 136).

Paul Thompson (1995) puolestaan huomauttaa, että maatalouden kokonaisuudesta ja kuluttajien roolista maatalouden tuotteiden päivittäisinä käyttäjinä ei juurikaan puhuta julkisuudessa. Silloin kun maatalouden ja ympäristön suhteesta keskustellaan joukkotiedotusvälineissä, maataloutta kritisoidaan tietyn ongelman kautta –esimerkiksi liiallisen lannoituksen aiheuttamien rehevöittävien ravinnepäästöjen kautta – irrallaan kokonaisuudesta ja maatalouden tuotteiden kuluttajista, mikä Thompsonin mukaan on omiaan luomaan kiistaa maanviljelyn ja ympäristönsuojelun välille. Maataloustuotanto vaikuttaa oleellisella tavalla ympäristöön, mutta ympäristötoimijat eivät ole kiinnostuneet maataloudesta sen ympäristövaikutusten vakavuuden ansaitsemalla tavalla, ja aiheesta käytävä keskustelu on jäänyt juupas-eipäs -tasolle. (Thompson 1995)

Thompson toteaa, että perinteisesti ympäristönsuojelijat ovat vastustaneet jonkun alueen käyttöönottoa, mutta eivät ole ottaneet kantaa siihen miten jo käytössä olevaa aluetta kohdellaan (Thompson 1995, 11). Asiaan perehtynyttä, rakentavaa kritiikkiä maataloustuotannolle tulee ympäristönsuojelijoilta vähän, Thompson totesi jo vuonna 1995.

Tilanne saattaa olla nykyisin jo hieman muuttunut, mutta luonnonsuojelun pitkä historia ”vastustamisessa”, ei ”tuotannon ratkaisujen” ehdottamisessa, näkyy oletettavasti yhä. Maatalous on olemukseltaan tuotantoa, ja jos tuotanto nähdään pelkästään ongelmana suhteessa ”luonnon itseisarvoon”, ollaan umpikujassa jo ennen keskustelun alkua. Kuitenkin, jollei asiaa lähesty linkolalaisesta ääripäästä, ruoantuotanto on helppo nähdä välttämättömyytenä. Ehkä ympäristönsuojelun kannalta on ollut helpompaa ”hypätä” filosofisesti ongelmallisen maataloustuotannon yli?

Maatalouden ympäristösäätelyä on syytetty maatalouden kokonaisuuden ymmärtämättömyydestä (Kaljonen 2010, Peltomaa 2014) samoin kuin maataloudesta kirjoittavia toimittajia (Pawlick 2001). Mieleen tuleekin olisiko maatalouden kokonaisuuden vaikea hahmotettavuus myös ympäristöjärjestöjen hiljaisuuden takana.

Vaihtoehtoinen maatalous – maatalouden oma ympäristöliike

Ympäristöaate levisi Suomessa myös maaseudulle 1980-luvulla, sekä hallinnon tuoman rakenteen että joukkoviestinnän kautta (Konttinen 1999). Konttinen pitää 1980- ja 90 - lukuja maaseudun ympäristönsuojelun kannalta monimutkaisena ja useiden uskomusjärjestelmien aikakautena (mts.). Hän huomauttaakin, että maaseudulla

neuvotellaan ympäristötoimista aina uskomusjärjestelmistä käsin, ja paikallisen taloustilanteen puitteissa (mts.). 90-luvun alun mielipidetutkimusten mukaan maatalousväestön mielipide ympäristöasioihin oli jonkin verran muuta väestöä negatiivisempi (mts. 54). Kyselyissä on noussut kuitenkin esiin, että viljelijöiden väliset erot suhtautumisessa ympäristöön ovat suuret.

Usein maatalouden toimijat esitetään yhtenäisenä joukkona suhteessa ympäristökysymyksiin, mutta on huomioitava, että maatalouden toimijoiden kentän sisällekin mahtuu erilaisia ympäristösuhteita. Esimerkiksi kansainvälistä maatalousjournalismia tutkinut yhdysvaltalainen Pawlick (2001) toteaa, että maatalouden sisällä on kaksi selvästi eri leiriä: ”kestävää maataloutta” edistävät, paikallisuutta, monimuotoisuutta ja perinteitä ajavat tahot, sekä teollista maataloutta edustavat, kansainvälistä, erikoistumista ja tehokkuutta kannattavat tahot, joihin kuuluvat osa länsimaisista maataloushallinnoista sekä ylikansalliset maatalousyritykset. Pawlickin mukaan näiden leirien välinen epäluottamus ja mustamaalaus on ollut huomattavaa ja näkynyt myös median sisällöissä. Pawlick kuitenkin toteaa, että eri osapuolet ovat alkaneet kuunnella toisiaan enemmän ja lientymistä on havaittavissa. (Pawlick 2001, 77 - 78.)

Erityisesti kehittyvissä maissa on syntynyt nimenomaan maataloustoimijoiden sosiaalisia liikkeitä, jotka toimivat esimerkiksi hallitusten tukemaa teollista kaivostoimintaa ja teollista maataloutta vastaan (Dutta, 2012). Esimerkiksi kansainvälinen viljelijöiden liike Via Campesina tarjoaa paikkaan ja perinteisiin sidottujen pienviljelijöiden yhteistyötä ratkaisuna maan kestäväälle käytölle, vaihtoehtona suurten agriyritysten välinpitämättömälle haittojen ulkoistukselle. Tätä vaihtoehtoista logiikkaa tarjotaan ratkaisuiksi niin ruokaturvaan, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen kuin ympäristötuhoihinkin. (Mts. 120.)

Myös suomalainen tutkijajoukko Hildén, Jokinen ja Aakkula (2012) nostavat esiin eron ”tavanomaisen” ja ”vaihtoehtoisen” maatalouden välillä suomalaisessa kontekstissa. Hildén ja kumppanit. määrittelevät tavanomaiseksi maataloudeksi nykyisin länsimaissa valtavirtaa olevan, pääomaintensiivisen, suuren mittakaavan, pitkälle teollistuneen, kemikaaleista riippuvaisen ja monokulttuurisen maataloustoiminnan. (Hildén et al. 2012, 3389.) Vaihtoehtoinen maatalous määrittyy tavanomaisen maatalouden kritiikin kautta, pyrkimyksenä usein ekologisen ja sosiaalisen kestävyys tavoitteiden saavuttaminen. Luomumaatalous kuuluu yhtenä esimerkkinä tähän kategoriaan. (Mts. 3389.)

Toisaalta vielä Luodon ja kumppanien (1996) tutkimuksessa todetaan, että viljelijöiden haluttomuus myöntää maatalouden päästöjä on vaikuttanut niin, että luomuviljelijätkään eivät ole halunneet korostaa viljelynsä ympäristövaikutuksia, jotteivät tulisi samalla myöntäneeksi, että tavallinen viljely voisi olla ympäristölle haitallista (Luoto et al. 1996, 73).

Silvastin (2003) aineistossa tavalliset viljelijät vieroksuivat luomuviljelijöitä, ja pitivät luomuviljelyä epäilyttävänä, koska siinä ei kaikin keinoin pyritä mahdollisimman suureen satoon. Hyvä sato on ikään kuin moraalisesti oikein, vaikka pienemmästä luomu -merkitystä sadosta saisi suuremman tuoton – ja mahdollisesti hyödyttäisi ympäristöä samalla. (Silvasti 2003, 146.)¹⁰ Hildénin ja kumppanien mukaan 1990-luvulta lähtien luomutuotanto on kiinnostanut yhä enemmän maatalousyhteisössä (Hildén et al. 2012, 3393). Toisaalta luomuun siirtymistä ei enää pidetä selvästi ideologisena valintana vaan strategisena, taloudellisesti järkevänä valintana (Peltomaa, 2014, 109).

Hildén ja kumppanit tarkastelivat näiden kahden, tavanomaisen ja vaihtoehtoisen, maatalouden paradigman eroja, joista keskeinen oli eroavuus luontosuhteessa. Siinä missä vaihtoehtoisen maatalouden paradigmassa pyritään tasapainoon luonnon kanssa, tavanomaisessa maataloudessa pyrkimys on luonnon hallintaan. Samoin vaihtoehtoisessa maataloudessa maatalousmaa nähdään osana suurempaa ekosysteemiä, kun tavanomaisessa maataloudessa näkökulma on kapeampi; maatalousmaa nähdään erillisenä ympäröivästä ekosysteemistä. (Hildén et al. 2012, 3390.)

Joidenkin maatalouden ympäristöpolitiikkaa käsittelevien tutkijoiden teksteissä toistuu ajatus, että koska maatalous on niin elimellisesti yhteydessä luonnon prosesseihin, sen toimia ei voi ohjata (ei edes, kun luonnon hyvinvointi on tavoitteena) minkään yleisen säädännön mukaan vaan aina kontekstisidonnaisesti luonnon mukanaan tuomat yllätykset ja lainalaisuudet huomioon ottaen, viljelijän paikallisella ammattitaidolla¹¹. Tätä on myös pidetty syynä siihen miksi ympäristöhallinnon vaatima standardisointi ei ole tuottanut toivottuja tuloksia (esim. Kaljonen 2010, 33 myös Peltomaa 2014) ja miksi viljelijät eivät luota ulkoapäin tuotuihin ratkaisuehdotuksiin (Schall et al. 2018). Parhaassa tapauksessa

¹⁰ Kovan työn arvostuksen lisäksi tähän voi suomalaisessa kontekstissa liittyä myös suhteellisen lähellä historiassa olleet nälkävuodet ja yleinen tarve mahdollisimman suuren ruokavaraston keräämiseksi talven varalta, jolloin mahdollisimman suuri sato todella linkittyi mahdollisuuteen syöttää mahdollisimman monta suuta, hädän tullen myös kerjuulle tulleita epäonnekkaita.

¹¹ Tämän näkökulman yhteydessä ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, että viljelijöiden ammattitaito on keskenään eri tasolla sek.

maatalouden toimijoiden asiantuntijuutta voisi käyttää ympäristöongelmien ratkaisemisessa laajemminkin. Esimerkiksi Kuisma (1990) toteaa, että maatalouden luonnon kiertoon perustuva ekologinen rationaalisuus ja ylläpidon aspekti on julkisuudessa jäänyt vähälle huomiolle ja ”paikallisyhteisön tuhansia vuosia kestänyt ympäristökokemus” ja maatalousväestön rooli yhteiskunnan, luonnon ja luonnonvarojen käytön risteyskohdan välittäjänä on yhtä lailla ohitettu (Kuisma 1990, 26). Maanviljelijän voidaan ajatella joutuvan ymmärtämään koko tilansa järjestelmää, muuttuvat luonnonolosuhteet mukaan lukien, tavalla, joka on kadonnut erikoistuneissa ja luonnosta usein irtaantuneissa ammateissa kaupungissa (vrt. Pawlick 2001, 20-21).

Ehkä nykyisessä tilanteessa, jossa muita toimijoita kritisoidaan maatalouden kompleksisuuden ymmärtämättömyydestä, Suomessa yli kaksikymmentä vuotta käytössä ollut ympäristöohjelma ei ole tuonut merkittäviä muutoksia ympäristön tilaan eivätkä ympäristöjärjestöt juuri tarjoa uusia ratkaisuja, maatalouden kentän sisältä nousevaa kritiikkiä – ja ehdotuksia vaihtoehtoisista, ympäristöystävällisemmistä toimintatavoista – kannattaisi seurata mielenkiinnolla.

3.3. Maatalouden ympäristökysymyksiä Suomessa 2010-luvulla

Suomen maatalouden ympäristöohjelma perustuu yhä EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan, josta suomalainen tulkinta korostaa vesistönsuojelua, laajaa kattavuutta ja vapaaehtoista osallistumista (Kaljonen, 2010, 13-14). Suomalaista ympäristöhallintoa maatalouden ympäristövaikutuksista kiinnostavat yhä eniten sen vesistövaikutukset, etenkin Itämeren kriittisenä pidetyn ekologisen tilan vuoksi. Myös luonnon monimuotoisuuden ylläpito on vahvistunut 2000-luvun alusta lähtien maatalouden ympäristöpolitiikan tavoitteena. (Mts. 13.)

Suomen EU-jäsenyys ja sen tuomat yhteisen maatalouspolitiikan aiheuttamat vaatimukset ovat tuoneet maataloushallintoa ja ympäristöhallintoa aiempaa lähempään yhteistyöhön, huolimatta siitä, että niiden näkemykset maatalouden ympäristövaikutuksista ovat perinteisesti eronneet toisistaan selvästi (mts. 18). Yleinen maataloustuki on tuonut useita ympäristötoimia tavallisiksi menettelytavoiksi maatiloilla, esimerkiksi viljelysuunnittelu ja maanäytteidenotto ovat rutiinia ja typen sekä fosforin käyttö on kokonaisuudessaan vähentynyt. Käytännössä maanviljelijöiden toimet ja tulkinat ympäristökorvauksen vaatimusten toteuttamisesta eroavat kuitenkin toisistaan paljon. (Mts. 32.)

Suurin osa Suomen Itämeren rehevöittävästä ravinnekuormituksesta kulkeutuu kuitenkin yhä maataloudesta, huolimatta siitä, että maatalouden ravinnepäästöt ovat vähentyneet 1990-luvulta alkaen. Maatalouden osuus on pysynyt suurena myös siitä syystä, että teollisuuden ja yhdyskuntajätevesien niin kutsuttuja pistekuormittajia¹² on saatu kuriin. (Suomen Ympäristökeskus 2017.)

Maatalouden ympäristöpäästöt nousivat hetkeksi korkealle poliittiselle agendalle, kun Suomen valtio teki Itämeri-huippukokouksessa vuonna 2010 Itämeri-sitoumuksen ryhtyä tehostettuihin toimiin Saaristomeren hyvän tilan¹³ saavuttamiseksi vuoteen 2020 mennessä maatalouden ravinnepäästöjä hillitsemällä (Maa- ja metsätalousministeriö, 2011). Vuonna 2015 tehdyssä Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa *Kiertotalouden läpimurto, vesistöt kuntoon* -kärkihankkeen puitteissa keskitytään erityisesti maatalouden ja yhdyskuntajätevesien ravinteiden kierrättämiseen Itämeren hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi (Valtioneuvosto, 2015, 23-24). Valtiotason panostus näkyy tällä hetkellä muun muassa maatalouden ympäristövaikutuksiin keskittyvien hankkeiden määrässä.¹⁴

Maatalouden vaikutus ilmastomuutokseen on noussut viime aikoina julkiseen keskusteluun. Ruoantuotannon merkitys ilmastopäästöjen lähteenä tunnetaan nyt jo pitemmän aikaa esillä olleiden liikennepäästöjen rinnalla. Luonnonvarakeskuksen mukaan 40 % suomalaisen kulutuksen ympäristövaikutuksista aiheutuu ruoasta (Luonnonvarakeskus 2016). Kulutuksen ilmastovaikutuksista, niin kutsutusta hiilijalanjäljestä, ruoantuotanto ja -kulutus aiheuttavat reilun viidenneksen (Luonnonvarakeskus 2017). Suomalaiselle maataloudelle onkin vesistön suojelun ja monimuotoisuudesta huolehtimisen lisäksi asetettu ”entistä enemmän velvoitteita ja odotuksia ilmastomuutoksen hallintaan ja sopeutumiseen liittyvissä kysymyksissä” (Peltomaa, 2014, 7). Myös soista raivattujen turvepeltojen ravinne- ja ilmastopäästöt ovat viime aikoina herättäneet

¹² Pistekuormitus tarkoittaa erilaisia päästöjä, jotka ovat peräisin tietyistä jäljitettävistä, rajallisista lähteistä.

¹³ Itämeren suojelukomissio HELCOMin 1992 määrittelemistä Itämeren merkittävistä ongelmakohdista eli hot spoteista oli vuonna 2015 Suomen alueella jäljellä enää yksi: Saaristomeren vakava rehevöityminen. Sen katsotaan johtuvan pääasiassa maatalouden hajapäästöistä. (HELCOM 2015.)

¹⁴ Itämeri-sitoumuksen toteuttamiseksi asetetun Raki -työryhmän suositusten pohjalta perustettu ensimmäinen ravinteiden kierrätyksen -rahoitusohjelma tuki yli 50 hanketta yhteensä 12 miljoonalla eurolla. Raki-ohjelman toinen vaihe, ns. Raki2 toteutetaan vuosina 2016–2019. Kaikkien ympäristöministeriön ravinteiden kierrätyksen ja vesien ja merenhoidon toimenpiteiden tehostetun toimeenpanon kärkihankkeisiin on varattu 12 miljoonaa euroa vuoteen 2018 mennessä. Siitä Raki2-ohjelman toteuttamiseen on varattu n. 4 miljoonaa. (Karhunen 2017.).

keskustelua, ja on tutkimusnäyttöä, että jopa 60 % Suomen maatalouden ympäristöpäästöistä tulisi turvepelloilta (Regina 2017).

Pariisin ilmastokokouksessa 2015 maataloudelle soviteltiin uutta roolia ilmastomuutoksen ratkaisijana, jonka kautta hiiltä voitaisiin sitoa ilmasta takaisin maahan. Näkyvimmin tästä kertoo Ranskan valtion Pariisin ilmastokokouksessa 2015 lanseeraama Neljän promillen -aloite (4 pour 1000), jonka myös Suomi allekirjoitti (Maa- ja metsätalousministeriö 2015). Aloitteen tarkoituksena on lisätä maaperän hiilivarastoja vuosittain neljän promillen verran. Tämä vastaa aloitteen tekijöiden mukaan 20-35 % ihmisen toiminnasta vuosittain aiheutuvista hiilidioksidipäästöistä. (4 pour 1000 - verkkosivut.) Aloite ja sen ympärillä käytävä keskustelu korostaa maaperän kunnon merkitystä ilmastomuutoksen hillinnässä, mutta toisaalta myös viljelijöitä hyödyttävänä, satoa parantavana tekijänä. Voidaanko jo sanoa, että maataloutta on alettu nähdä uudessa roolissa, jossa sen pitäisi paitsi vähentää omia päästöjään myös parhaimmillaan varastoida ”muiden päästöjä” takaisin omilla toimillaan?

Toinen 2000-luvulla vahvistunut maatalouden ilmiö on luomutuotanto, jota EU sääntelee ja jolle on olemassa myös omat tukimuotonsa. ”Luonnonmukainen viljely” haastaa modernia, kemiallista valtavirran maataloutta vuosi vuodelta enemmän¹⁵, ja on osaltaan tuonut maatalouden ympäristökysymykset myös kuluttajan näkyville¹⁶.

Painetta maatalouden ympäristötoimille tulee nykyisin viljelijöiltä itseltään, kuluttajilta, politiikan kentältä sekä niin kansalaisjärjestöiltä kuin edunvalvontajärjestöiltäkin Suomessa ja Euroopassa.

¹⁵ Eurostatin mukaan EU-28:n alueella vuonna 2015 luomua viljeltiin 11,1 miljoonalla hehtaarilla. Nousu oli suuri verrattuna vuoden 2002 luomun 5 miljoonaan hehtaatiin.

<https://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/data-statistics> fi Lisää tietoa: *Facts and figures on organic agriculture in the European Union*
https://ec.europa.eu/agriculture/organic/sites/orgfarming/files/organic-2013_en.pdf

¹⁶ Luomu-viljelyä on myös kritisoitu siitä, että nimestään huolimatta se ei aina tue ympäristön kannalta järkevintä vaihtoehtoa vaan on muotoutunut ja standardisoitu tietynlaiseksi ajan kuluessa.

4. TUTKIMUSMENETELMÄ

Julkinen keskustelu on nykyisin pitkälti mediavälitteistä. Vaikka sosiaalisen median käyttö on muuttanut mediamaisemaa, ei joukkotiedotusvälineiden merkitys ole kadonnut. Perinteisellä medialla kuten sanomalehdillä on yhä valtaa nostaa aiheita julkisuuteen, legitimoida tai häivyttää tiettyjä näkökulmia ja ohjata keskustelua omilla lähde- ja sanavalinnoillaan (esim. Tourangeau 2018, 118-119). Mediatutkimus lähestyy näitä mediatekstien rakentamia versioita todellisuudesta niin määrällisen kuin laadullisenkin tutkimuksen keinoin. Vaikka kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus esitetään usein toistensa vastakohtana, rajanveto käytännössä voi olla vaikeampaa (Eskola & Suoranta 2001, 10-13), ja ”myös laadullinen analyysi voi sisältää kvantitatiivisia osatarkasteluja” (Alasuutari 1994, 14). Esimerkiksi määrällinen sisällön erittely tarvitsee pohjalle luokittelun, joka usein pohjautuu laadulliseen analyysiin (Väliaverron 1996, 18).

Tässä luvussa kerron lyhyesti määrällisestä sisällön erittelystä, esittelen kehysanalyysin perusteet ja kerron miten käytän kumpaakin lähestymistapaa Helsingin Sanomista ja Maaseudun Tulevaisuudesta kerätyn aineistoni laadulliseen analyysiin, selvittääkseni vastauksia tutkimuskysymyksiini.

4.1 Määrällinen sisällön erittely

Perinteisesti sisällön erittelyllä tarkoitetaan yksinkertaisuudessaan tekstin sisällön määrällistä analyysiä ja kuvaamista (Eskola & Suoranta 2001, 185). Viestinnän tutkimuksessa määrällistä erittelyä voidaan esimerkiksi käyttää selvittämään, keskustellaanko mediassa jostain aiheesta, tai miten aiheen esiintyminen mediateksteissä on muuttunut ajan kuluessa. Esimerkiksi Pertti Suhonen (1994) tutki ympäristöaiheisten kirjoitusten määrän kehitystä vuodesta 1955 vuoteen 1990 muun muassa seuraten ympäristöongelmista kertovia otsikoita. Vehkalahti (2016) taas käytti määrällistä analyysia Fennovoiman ydinvoimalaan liittyvän ilmastokeskustelun kehysanalyysin pohjana. Väliaverron toteaa, että määrällisen analyysin pohjalta on mahdollista luoda kattava yleiskuva aineistosta, siinä esiintyvistä toimijoista, teemoista ja tavoista, joilla teemoja käsitellään (Väliaverron 1996, 18 – 19).

Lähden siitä, että tutkimassani ilmiössä, mediavälitteisessä keskustelussa maatalouden ympäristökysymyksistä, on sekä määrällisiä että laadullisia puolia, jotka voivat ohjata kohti tutkimuskysymyksiini vastaamista. Käytän määrällistä sisällönerittelyä kuvaamaan

aineistoani kokonaisuutena, mutta on selvää, että luokittelut, joihin aineiston määrällinen esittely perustuu, on tehty laadullisen analyysin perusteella. Esimerkiksi päätös siitä määrittelenkö jonkin jutun maatalouden ympäristökysymyksiä pääaiheenaan käsitteleväksi, on laadulliseen ja subjektiiviseen arviointiin perustuva. Tämän vuoksi pyrin esimerkein avaamaan kussakin kohdassa, miten määrällisen sisällönerittelyn pohjana oleva laadullinen jaottelu on kulkenut. Myöhemmin taas käytän määrällisen sisällön erittelyn löydöksiä pohjana aineiston laadulliselle analyysille, jossa työkalunani käytän kehysanalyysiä.

4.2 Kehysanalyysi

Tutkimukseni perustuu ajatukseen, että julkinen mielipiteenmuodostus, tässä tapauksessa maatalouden ympäristökysymyksistä, tapahtuu suurilta osin mediavälitteisesti ja että mediatekstejä analysoimalla on mahdollista seurata erilaisia, kulttuurissamme yleisiä tapoja jäsentää aihetta erilaisista näkökulmista käsin. Juha Herkmanin mukaan mediatekstit rakentavat rajattuja tulkintatapoja, joita ehdottavat lukijalleen (Herkman 2015, 78-79). Usein tekstit joko tukevat tai haastavat hegemonista ”arkijärkeä” kehystämällä asioita eri tavoin (Basu 2017, 2). Näitä mediatekstien rakentamia, kilpailevia versioita todellisuudesta tutkitaan muun muassa kehysanalyysin keinoin.

Kehysanalyysin esittely

Kehystämisen käsite on peräisin sosiologi Erving Goffmanilta (1974) ja perustuu kognitiivisen psykologian ajatukseen, jossa ihminen rutiininomaisesti jäsentää kokemustaan nopeasti osaksi mielekästä kokonaisuutta (Goffman 1974, myös Karvonen 2000, 79). Tällainen tulkintakehys auttaa meitä järjestämään havaintojamme, nimeämään niitä ja antamaan niille merkityksiä (Goffman 1974). Tulkintakehykset järjestävät asioita ja ilmiöitä ymmärrettäviksi kokonaisuuksiksi, jotka taas vaikuttavat siihen missä valossa kehykseen liitetty asia näyttäytyy.

Poliittisen viestinnän tutkija Robert Entman (1993) on kehittänyt kehyksen käsitettä eteenpäin viestinnän tutkimuksen näkökulmasta. Hänen mukaansa kehystämisen ominaisuuksia ovat erityisesti valinta (selection) ja näkyvyys (salience). Kehystämisen kautta siis valitaan todellisuudesta joitain puolia, tehdään niistä toisia tulkintoja tärkeämpiä, ja ”suositaan tiettyä ongelmanmäärittystä, kausaalista tulkintaa, moraalista

arviota ja/tai toimintasuositusta” (Entman 1993, 52.) Näin mediateksteihin rakentuu valokeiloja, joissa tietyt todellisuuden osat näkyvät ja toiset jäävät piiloon.

Entmanin paljon käytetty määritelmä kehysten toiminnasta on, että ne *määrittelevät ongelman*, yleensä kulttuurillisesti yleisten arvojen pohjalta, *diagnosoivat syitä* ongelmalle ja *tekevät moraalisia arvioita* toimijoista ja heidän toimistaan sekä *ehdottavat ratkaisuja* ja *ennustavat* niiden *vaikutuksia*. Tietty teksti saattaa sisältää useita näistä kehystämisen tekijöistä. Saattaa myös olla, että kaikki kehystämisen osa-alueet eivät aina ole käytössä. (Entman 1993, 52-53.)

Entmanin ajatus on, että tietyt tiedonpalaset voivat tekstissä saada tärkeämpää painoarvoa esimerkiksi niiden sijoituspaikan tai toiston kautta. Yksi tapa antaa painoarvoa on yhdistää tieto kulttuurillisesti tuttuun symboliin. Toisaalta vähemmänkin tekstissä painoarvoa saanut asia voi nousta tärkeäksi vastaanottajalle, jos se osuu hänen olemassa olevaan skeemaansa, tai kehykseensä omassa uskomusjärjestelmässään. Vastaavasti tekstissä nostettu osa voi jäädä lukijalta huomaamatta, jos se ei osu hänelle tuttuihin kehyksiin. Entman korostaakin, että koska merkityksenanto tapahtuu tekstin ja sen vastaanottajan välillä, tutkijoiden teksteistä löytämät kehykset eivät automaattisesti tarkoita, että niillä on ollut merkittävää vaikutusta yleisöön. (Entman, 1993, 52-54.)

Kehyksillä onkin aina neljä sijaintipaikkaa viestintäprosessissa: viestijä, teksti, vastaanottaja ja kulttuuri. Viestijä tekee tietoisia tai tiedostamattomia jäsennyksiä ja valintoja omaamiensa kehysten pohjalta. Esimerkiksi toimittajat sovittavat saamaansa tietoa tietoisesti tai tiedostamattaan rutiininomaisesti kehyksiin (Karvonen 2000, 78). Eri tahot voivat tarjota omia kehyksiään ja tulkintojaan aiheesta median käytettäväksi. Tekstit myös asemoivat toimijoita luotettaviksi – tai vähemmän luotettaviksi – tiedonantajiksi (Väliverronen 1996, 89).

Teksti puolestaan sisältää kehyksiä, jotka näyttäytyvät tiettyjen avainsanojen käytön tai puuttumisen kautta sekä stereotyyppisten kuvien, lähteiden ja valittujen faktojen kautta. Kehykset ohjaavat vastaanottajan ajattelua, vaikka hänen loppupäätelmänsä eivät olisikaan tekstissä olevan kehyksen mukaisia. (Entman, 1993, 52.) Toisilla kehyksillä ympäröitynä sama tieto näyttäytyy luonteeltaan erilaisena.

Kulttuuriset kehykset

Kehystutkimuksessa erotetaan usein mediakehykset yleisökehyksistä. Mediakehyksiä tutkittaessa keskiössä ovat median tavat esittää ja rajata asioita, kun taas yleisökehyksien tutkijaa kiinnostavat yleisön tulkinnat mediateksteistä. (De Vreese ym. 2001, 107 myös Herkman 2015.) Sekä teksti että vallitseva kulttuuri kiinnostavat kummassakin tutkimussuunnassa, vaikka painoarvoa saatetaan eri tutkimuksissa antaa toiselle enemmän.

Entmanin mukaan kulttuuri on kokonaisuudessaan empiirisesti todettavien, yhteisten kehysten kimppu, joista ison osan enemmistö kulttuuriin kuuluvista sosiaalisista ryhmistä jakaa (Entman 1993, 52). Kulttuurin kantamat kehykset vaikuttavat siihen, että samat kehykset aktivoituvat suurimmalla osalla samaan kulttuuriin kuuluvia henkilöitä. Kehykset eivät siis koskaan ole vain yhden ihmisen kokemuksen tulosta, vaan kollektiivisen merkitysneuvottelun tulosta. Ne eivät myöskään ole luonteeltaan staattisia vaan muuttuvia. (Wright & Reid 2011, 1391, myös Benford & Snow 2000.)

Baldwin Van Gorpin mukaan kulttuuriset kehykset syntyvät ihmisten välisestä kommunikaatiosta, josta osa jää vähemmälle huomiolle, ja näissä syrjässä olevissa kommunikaation osissa piilee vaihtoehtoisten kehysten siemen. Kulttuuriset kehykset eivät ole kommunikaatiosta irrallaan myöskään mediatekstiä rakennettaessa tai sitä kulutettaessa. Siksi omien kokemusten yhteensopimattomuus kulttuurisen kehyksen kanssa voi aiheuttaa kehyksen vaihtoehtoista käyttöä tai tulkintaa. Kulttuuriset kehykset ohjaavat siis yksilöä käyttämään niitä, mutta eivät ole immuuneita yksilöiden vaihtoehtoisille tulkinnoille ja sitä kautta kulttuuriset kehykset voivat myös muuttua. (Van Grop, 2010, 88 - 90.)

Kehysanalyysi tasapainoileekin kahden ääripään välillä; mediatekstin kautta on yhtäältä löydettävissä itsenäinen merkitysrakenne, kulttuurinen kehys, ja toisaalta jokainen tulkitsija – samoin kuin tekstin tekijä – vaikuttaa kulloinkin realisoituvaan kehykseen. Myös kehysanalyysin tekijä tuo väistämättä oman osansa analyysinsä kautta löytyvien kehysten mahdolliseen repertuaariin ja tulkintaan. Yksi selkeä esimerkki tästä on kehysten nimeäminen, jossa analyysin tekijä osallistuu näkyvästi kehystämiseen (Van Grop 2010, 97). Juuri kulttuuriset kehykset kiinnostavat minua tässä tutkimuksessa.

Kehysanalyysin kritiikkiä

Kehysanalyysia on kritisoitu siitä, että se unohtaa valtasuhteiden tarkastelun (McQuail 2010, 512). On kehystämisesäkin kyse vallasta: eri intressitahojen välillä käydään taistelua merkityksistä ja siitä kenen näkemys nousee valta-asemaan julkisessa keskustelussa (Väliaverronen 1996, 89). Myös Entman toteaa, että uutistekstit sisältävät vallan jälkiä: ne rekisteröivät eri toimijat tai intressit, jotka kilpailevat tekstin hallinnasta (Entman, 1993, 55).

Kun tietty, kehystään vahvasti ilmaiseva, termi saa laajan hyväksynnän, tulee kilpailevien kehysten käytöstä huomattavan vaikeaa. Toisen, vaihtoehtoisen termin käyttäminen voi viedä tekstiltä tai asiantuntijalta uskottavuuden tai jäädä vastaanottajalta kokonaan huomioimatta. Laajasti tunnettua ja hyväksyttyä termiä käyttämällä taas aktivoidaan isolla todennäköisyydellä koko siihen kulttuurillisesti koodattu kehys. (Entman, 1993, 55.)

Samoja kehyksiä voidaan käyttää puolustamaan toisistaan poikkeavia, jopa vastakkaisia näkemyksiä. Jotkut kehykset kuitenkin taipuvat helpommin tukemaan tiettyjä argumentteja (Gamson & Modigliani 1989, 4). Van Gorp pitää median tekemää kehystämistä yhtenä yhteiskunnan tärkeimmistä prosesseista, joissa kulttuurisia arvoja ja normeja paitsi ylläpidetään, myös uusinnetaan (Van Gorp 2010, 88). Jos kehystäminen näin ylläpitää tai kyseenalaistaa valtasuhteita, tuntuu luontevalta väittää, että sama mahdollisuus pätee myös kehysanalyysiin.

Kehysanalyysiä on kritisoitu myös epätarkkuudesta ja siitä, että se kulkee käytännössä niin lähellä diskurssin käsitettä. Karvosen mukaan kehystutkimusta ja diskurssianalyysia on kumpaakin käytetty hyvin vaihtelevin tavoin ja niiden perinteet ovat vaikuttaneet toisiinsa. (Karvonen 2000, 84.) Kielitieteen ja semiotiikan kautta yhteiskuntatieteisiin tullutta diskurssin käsitettä käytetäänkin hyvin samaan tapaan kuin kehyksen käsitettä. Karvosen mukaan suurin ero näiden kahden tutkimusperinteen välillä on siinä, miten diskurssiteoriaa sävyttää kielellinen determinismi, jossa ”kieli puhuu ihmistä” kun taas kehysteoriassa korostuu enemmän ihmisten retorinen luovuus asioiden määrittelemisessä (mts. 2000, 84). Väliaverronen mukaan kehysanalyysi on hyvinkin diskurssianalyysin, metafora-analyysin ja retoriikan tutkimuksen sukulainen ja niitä yhdistää väljä lähestymistapa tekstien analysointiin (Väliaverronen 1998, 15).

Konstruktionistiseen yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen, ja oman tutkimusongelmani tarkasteluun, sosiaalisen kontekstin merkityksen hyväksyvä kehysanalyysi sopii menetelmänä mielestäni hyvin. Lähdän siitä, että maatalouden ympäristökysymyksistä käytävä keskustelu on mahdollista hahmottaa parhaiten, kun huomioidaan sekä historiallinen ja yhteiskunnallinen todellisuus että se vallitseva ekologinen tila, josta kulloinkin on kyse. Kehysanalyysi mahdollistaa myös näiden aspektien huomioimisen.

Kehysanalyysin käyttö tässä tutkimuksessa

Tarkoitukseni on tutkia mitkä ovat keskeiset tavat, joilla maatalouden ympäristökysymyksiä kehystetään mediakeskustelussa. Aineistonani on Maaseudun Tulevaisuuden ja Helsingin Sanomien aihetta käsittelevät artikkelit 12 kuukauden ajalta (1.4.2016-30.3.2017). Minua kiinnostaa aineiston mediateksteissä esiintyvät kulttuurisen tason kehykset. En siis keskity huomiointani toimittajien työskentelytapoihin tai yleisön luentaan. Oletan kuitenkin, että juuri vahvojen kulttuuristen kehysten käyttö on toimittajalle erityisen helppoa, koska hän on ne kulttuurin jäsenenä sisäistänyt. Samoin myös mediatekstin yleisön on helppo hyväksyä tutun kehyksen jäsenä aiheena olevasta asiasta, koska kulttuurinen kehys on tuttu ja itsestään selvä (Van Grop 2010, 86-87).

William Gamsonin ja Andre Modiglianin (1989) mukaan kehykset hyötyvät 'kulttuurisesta resonanssista', siitä jos kehyksiin liitetyt symbolit ja metaforat sopivat kulttuurissa hyväksyttyihin tarinoihin tai laajempiin teemoihin (Gamson & Modigliani 1989, 5.) Käänteisesti tästä seuraa ongelma kehysanalyysin tekijälle: koska hän on useimmiten saman kulttuurin jäsen, on kehysten huomaaminen vaikeaa (Van Grop 2010, 88). Tästä syystä saattaa esimerkiksi olla, että koska maatalouden politiikkayhteisön kulttuuri on itselleni vieraampaa, minun voi olla helpompi löytää kehyksiä maatalouden näkökulmasta esitetyistä artikkeleista kuin esimerkiksi ympäristönsuojelun näkökulmasta rakennetuista mediateksteistä, joka on aiheena minulle tutumpi.

Paljon siteeratussa artikkelissaan *Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach*, Gamson ja Modigliani (1989) käsittelevät kehyksiä laajasti, 'tulkintapaketteina', jotka rakentuvat mediateksteissä osana laajempaa kulttuuria ja tarjoavat tiettyä tulkintatapaa yleisölle. Gamson ja Modigliani nimeävät kaksi käytännön lähestymistapaa kehysanalyysin tekoon, joita kumpaakin pidän tutkimukseni kannalta

hedelmällisinä; näkökulman, joka keskittyy ”devices) eli tapoihin perustella aihetta tai tapahtumaa. (Gamson & Modigliani 1989.)

Kehystämisvälineisiin keskityttäessä paikannetaan esimerkiksi toistuvia avainsanoja ja metaforia, jotka tarjoavat tiettyä tapaa tulkita aihetta. Järkeilyvälineitä etsittäessä kiinnitetään huomiota taas erilaisiin syy-seuraus-ratkaisu -ketjuihin. (Gamson & Modigliani 1989, 3, kts. myös Vehkalahti 2016). Järkeilyvälineet ikään kuin muodostavat reitin, jossa aihe määritellään kausaalisesti linkittyvän tiettyyn kehukseen. Toisin kuin kehystämisen välineiden, järkeilyvälineiden ei tarvitse sijaita tekstissä vaan tulkitsijan mielessä, jossa teksti, kehys ja skeema yhdistyvät kausaalisesti päätelmäksi, joka on yhtäpitävä järkeilyn välineiden kanssa. Tekstissä näkyvissä olevat kehystämisen välineet edistävät tietyn suuntaista kausaalista järkeilyä. (Van Grop, 2010, 91 – 92.)

Analyysini tavoitteina on Gamsonin & Modiglianin (1989) logiikan mukaan identifioida kehystämisen ja järkeilyn välineitä ja rekonstruoida niiden kautta tekstissä ilmeneviä kehyksiä. Van Gropin esimerkkiä seuraten kiinnitän erityistä huomiota myytteihin, arvoihin, arkkityypisiin rooleihin narratiiveihin aineistoni mediateksteissä (Van Grop, 2010, 85). Narratiivissa rakennetaan ongelma ja sen ratkaisu tarinan kautta. Myytit taas ovat narratiivista tarinaa vahvempia kertomuksia, jotka ilmaisevat ihmiskokemuksen ”syvää totuutta”. Arkkityypit puolestaan järjestävät tarinaa ja yhdessä myyttien kanssa toisintavat arvoja. (Mts. 85-86.)

Määrällisen sisällönanalyysin ja aineistoon tutustumisen yhteydessä käytän ensin kehystutkimuksen työkaluja väljästi koko käytössä olevaan aineistoon. Varsinaisen kehysanalyysin kohteena on pienempi, Itämeri-laskuria koskeva aineisto. Tämän aineiston analyysia varten teen havaintomatriisin, johon täytän jokaisen tekstin kohdalta löytämiäni kehystamis- ja järkeilyvälineitä. Analyysin edetessä tavoitteenani on peilata aiempaa tutkimusta omasta aineistostani tekemiini havaintoihin. Tämän vuoksi pyrin esittämään analyysini etenemisen kronologisesti ja avaamaan päättelyäni tekstissä.

5. AINEISTO

Jotta voisin selvittää, miten maatalouden ympäristökysymystä kehystetään suomalaisessa mediavälitteisessä keskustelussa tällä 2000-luvun alussa, valitsin media-analyysini aineistokseni maatalouden ympäristökysymystä käsittelevät artikkelit 12 kuukauden ajalta (1.4.2016–30.3.2017) kahdesta Suomen laajalevikkisimpiin kuuluvista tilattavasta sanomalehdestä, Helsingin Sanomista ja Maaseudun Tulevaisuudesta. Helsingin Sanomat on Suomen ylivoimaisesti luetuin sanomalehti, jolla on erityisasema suomalaisessa viestintäjulkisuudessa; sen levikki, toimintaresurssit ja institutionaalinen asema, tekevät siitä tärkeän yhteiskunnallisen keskustelun areenan, ja toimijan. Maaseudun Tulevaisuus taas oli levikiltään kolmas vuonna 2016¹⁷ Maaseudun tulevaisuus ei ole Helsingin Sanomien tapaan yleissanomalehti, vaan sitä voidaan pitää maa- ja metsätalousasioihin laaja-alaisesti keskittyvänä ammattilehtenä, jonka aiheet ja lukijakunta ulottuvat kuitenkin selvästi laajemmalle kuin tavanomaisella ammattilehdellä.

Näiden kahden lehden lukijakunta on varmasti osittain samaa, mutta voidaan olettaa, että siinä missä isolle osalle Maaseudun Tulevaisuuden lukijoista maatalous on ainakin jossain määrin tuttua, Helsingin Sanomien lukijakunnassa on enemmän henkilöitä, joilla maatalous on vieraampi aihe. Lähtökohtani on, että näiden kahden lehden artikkeleja tutkimalla on mahdollista saada yleiskuva tavoista, joilla maatalouden ympäristökysymyksistä tällä hetkellä puhutaan. Esittelen tässä luvussa ensin aineistoni valinnan ja haun kriteerit sekä hakukäytännön, ja sen jälkeen esittelen itse aineiston pääpiirteet.

5.1. Aineiston taustoitusta

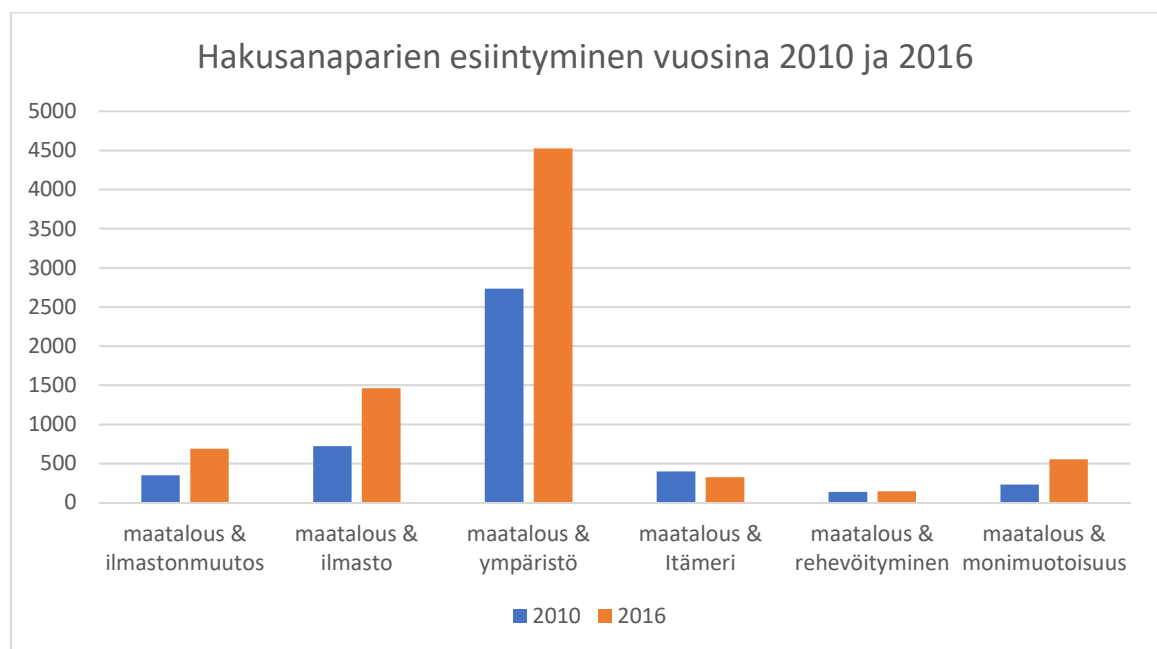
Aloitin aineiston valinnan kartoittamalla ensin suomalaisten päämedioiden maatalouden ympäristökysymyksiä koskevaa uutisointia mediaseurantapalvelu Meltwaterin tietokannasta sekä Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden verkkosivuilta viimeisten vuosien ajalta¹⁸. Tein haut sanojen taivutusmuodot huomioivalla Boolean hauilla sanapareilla ”maatalous AND ympäristö”, ”maatalous AND Itämeri”, ”maatalous AND rehevöityminen”, ”maatalous AND ilmasto”, ”maatalous AND ilmastomuutos”. Valitsin nämä sanaparit ensin kokemuserustaisesti; minulla on kahdeksan vuoden työkokemus

¹⁷ Levikki 2016: <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2017/06/Levikkitalasto-2016.pdf>.

¹⁸ Meltwaterin tietokannassa on kaikissa suomalaisissa päämedioissa digitaalisesti julkaistut media-artikkelit noin 10 vuotta taaksepäin. Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden verkkosivujen hakutoiminnot koskivat kyseisen julkaisun digitaalista arkistoa, joita pystyi myös käyttämään useamman vuoden taaksepäin.

Itämeren suojelua ajavan säätiön viestinnässä. Lisäsin kuitenkin sanaparin ”maatalous AND monimuotoisuus” havaittuani, että aihe nousi vahvasti esiin aineiston teemoissa. Kun perehdyin tutkimukseen suomalaisen maatalouden ympäristöpolitiikasta, varmistui, että vesistöjä rehevöittävät vaikutukset, ilmastonmuutos ja monimuotoisuus ovat suomalaisen maatalouspolitiikan keskeiset teemat (Kaljonen 2010, 13, Hildén et al. 2012, 3398).

Tein hakutulosten perusteella kaksi huomiota artikkelien määrällisistä muutoksista. Maataloutta koskevat artikkelit, joissa käsiteltiin myös ilmastonmuutosta, ilmastoa, monimuotoisuutta tai ympäristöä yleensä olivat määrältään lähes kaksinkertaistuneet vuosien 2010 ja 2016 välillä. Sen sijaan maatalouteen ja Itämereen sekä maatalouteen ja rehevöitymiseen liittyvien artikkeleiden määrä oli pysynyt suurin pirtein samana.¹⁹ Seuraavassa kaaviossa esitellään Hakusanaparien esiintymistä Meltwaterin hauissa vuosina 2010 ja 2016.

Kaavio 1. Hakusanaparien esiintyminen vuosina 2010 ja 2016 Meltwaterin hauissa.

¹⁹ Meltwaterin haussa löytyi maatalous ja ilmastonmuutos -hakusanaparilla 351 artikkelia vuonna 2010 ja 686 vuonna 2016. ”Maatalous AND ilmasto” -hakusanaparilla määrä oli 719 vuonna 2010 ja 1459 vuonna 2016. ”Ympäristö AND maatalous” -sanaparilla löytyi 2010 ilmestyneitä artikkeleita 2731, ja vuonna 2016 4525 kappaletta. ”Maatalous AND Itämeri” -sanaparilla luvut olivat 397 vuonna 2010 ja 325 vuonna 2016. Sanaparilla ”maatalous AND rehevöityminen” artikkeleita oli 136 vuonna 2010 ja 142 vuonna 2016. Sanaparilla ”Maatalous AND monimuotoisuus” artikkeleita löytyi vuonna 2010 yhteensä 230 kappaletta, ja vuonna 2016 jo 554 kappaletta.

Suomalaisen maatalouden ympäristökeskustelun kestoaihe, Itämeren ja muiden vesistöjen rehevöityminen, on siis säilynyt ja saanut kymmenen vuoden aikana rinnalleen vahvemmin muita maatalouden ympäristökysymyksiä.

5.2 Aineiston valinta

Huomasin lisäksi hauissani, että vuoden 2017 alkupuolella maatalouden ja Itämeren yhdistävissä artikkeleissa oli selvä piikki minua jo alun perin kiinnostaneiden Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden artikkeleissa. Siinä missä koko vuonna 2016 ”maatalous & Itämeri”-aiheisia artikkeleita oli Helsingin Sanomissa kokonaisuudessaan 7 kappaletta, oli niitä ollut vuoden 2017 kolmen ensimmäisen kuukauden aikana jo 13 kappaletta. Maaseudun Tulevaisuudessa vastaavat luvut olivat 16 artikkelia koko vuonna 2016 ja 11 artikkelia aikavälillä 1.1.2017–30.3.2017.

Maatalouden ympäristökysymyksistä selvästi Maaseudun Tulevaisuutta laiskemmin havainnoivan Helsingin Sanomien ”äkillinen kiinnostus” maatalouden ja Itämeren suhteeseen selittyy Helsingin Sanomien yhteistyössä Luonnonvarakeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen ja John Nurmisen säätiön²⁰ kanssa helmikuussa 2017 julkaisemalla ”Itämeri-laskurilla”²¹. Laskurilla lukija voi laskea oman ”Itämeri-jalanjälkensä” eli Itämerelle toimillaan aiheuttamansa kuormituksen. Laskurissa suurimpana kuormittajana näyttäytyy ruoantuotanto ja maatalous, mikä sai aikaan tavallista aktiivisempaa keskustelua maatalouden ympäristövaikutuksista. Itämeri-laskurista sekä sen aiheuttamasta keskustelusta uutisoivat Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden lisäksi myös useat muut tiedotusvälineet²².

Taustoittavien hakujen pohjalta päädyin siihen, että näillä hakusanapareilla saisin kerättyä suomalaisen maatalouden ympäristökysymykseen liittyvät artikkelit hyvällä todennäköisyydellä. Osa näin löytämistäni relevanteista artikkeleista oli puuttunut pelkällä ”maatalous AND ympäristö” -sanaparilla tekemistäni hauista, mutta lisäämällä nämä

²⁰ Eri organisaatio kuin työnantajani Baltic Sea Action Group, josta käytetään myös virallista nimeä Elävä Itämeri säätiö.

²¹ Itämeri-laskuri: <https://dynamic.hs.fi/2017/itameri/>

²² Pelkällä Google-hakukoneella tehdyn sanahaun perusteella aiheesta oli puhuttu mm. Turun Sanomissa, Ilkassa ja Helsingin Uutisissa sekä keskustelupalstoilla, blogeissa ja sosiaalisessa mediassa.

hakusanat aloin saada päällekkäisiä osumia. Myöskään muita uusia teemoja ei aihealueen artikkeleista enää käynyt ilmi.²³

Totesin myös, että vuoden ajalta kerätyt artikkelit Helsingin Sanomista ja Maaseudun Tulevaisuudesta antaisivat riittävän hyvän yleiskuvan tämän hetkisestä mediavälitteisestä keskustelusta maatalouden ympäristökysymyksistä Suomessa, ja mahdollistaisivat maatalouden ympäristökysymyksiin mediassa rakennettujen kehysten analyysin kehysanalyysin työkalujen avulla.

Halusin aineistooni mukaan vuoden 2017 alussa julkaistuun ”Itämeri-laskuriin” liittyvän keskustelun, koska pidän todennäköisenä, että keskustelu maatalouden ympäristökysymyksistä on tuossa yhteydessä sisällöltään ”rikasta”. Esimerkiksi Gamson ja Modigliani ovat painottaneet tällaisia teemaan liittyviä aktivoivia tapahtumia tai ”kriittisiä kohtia” kehysanalyysin kannalta hedelmällisinä; heidän mukaansa kriittisten kohtien yhteydessä erilaiset, aiheetta koskevat tarkastelutavat ovat todennäköisemmin esillä (Gamson & Modigliani 1989, 11). Tämän vuoksi valitsin tarkasteltavakseni Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden maatalouden ympäristökysymyksiä koskevat artikkelit nimenomaan ajalta 1.4.2016–31.3.2017.

Helsingin Sanomien julkaisemaa Itämeri-laskuria koskeva keskustelu aiheutti aineistossani mielenkiintoisen tihentymän kummankin lehden kohdalla. Vaikka kyseessä on yhden tietyn ympäristöongelman suhdetta maatalouteen käsittelevä keskustelu, ovat maatalouden ympäristövaikutukset tulleet Suomessa julkiseen keskusteluun nimenomaan juuri Itämeren sinileväongelman ja rehevöitymisen kautta (esim. Jokinen 1995, Lyytimäki 2006, 10). Näin ollen aiheella on erityinen merkitys suomalaisessa maatalouden ympäristökysymyksiä koskevassa keskustelussa, ja on mahdollista, että sitä koskevasta keskustelusta löydettävissä olevat kehukset ovat relevantteja myös laajemmassa maatalouden ympäristökysymyksiä koskevassa keskustelussa. Myös kehysanalyysia eteenpäin kehittäneiden Gamsonin ja Modiglianin ajatus siitä, että kriittisten kohtien yhteydessä

²³ On kuitenkin huomioitavaa, että rajasin heti alussa pois ympäristönsuojeluun usein liitettävän eläinten hyvinvoinnin. Tämän tein, koska halusin pitää aineistoani pro gradun kokoisen työn puitteissa ja koin, että runsas aiheeseen liittyvän eettisen keskustelun analysointi olisi vaatinut syvällistä perehtymistä teorioihin, jotka eivät suoraan auta vastaamaan tämän työn tutkimuskysymykseen. Pro gradua laajemmassa työssä kehysanalyysi eläinten hyvinvointiin liittyvästä ajankohtaisesta keskustelusta olisi epäilemättä hedelmällinen osa koko maatalouden ympäristökysymystä luotaavaa yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta.

aihetta koskevat erilaiset tarkastelutavat ovat todennäköisemmin esillä tuki tätä näkökulmaa (Gamson & Modigliani 1989, 11).

Koska aineistosta erottui Helsingin Sanomien Itämeri-laskuriin liittyvät artikkelit omana, ilmeisen rikkaana keskustelunaan, valitsin nämä yhteensä 21 artikkelia tarkemman kehysanalyysin kohteeksi. Valintaan vaikutti myös oma kiinnostukseni Itämeri-näkökulmaan maatalouden ympäristökysymyksistä käytävässä keskustelussa. Halusin kuitenkin silti pitää laajemman aineiston tarkastelun mukana analyysissäni, jotta syntyisi parempi ymmärrys kontekstista, johon Itämeri-laskuria koskevat tekstitkin ja niiden tulkinnat kuuluvat.

Sekä Helsingin Sanomat että Maaseudun Tulevaisuus ilmestyvät myös digitaalisesti ja käytännön syistä hain aineiston kummanikin lehden helposti saavutettavista digitaalisista arkistoista. Tästä johtuen jutuista ei aina käy ilmi, miten ne ovat sijoittuneet lehteen tai millä tavoin kuvia on niiden yhteydessä käytetty. Tästä syystä rajasin analyysistäni kuvat kokonaan pois. Perkasin myös pois päällekkäiset artikkelit. Artikkeleita lukiessani poistin vielä ne artikkelit, joissa ei käsitelty maatalouden ympäristövaikutuksia tai ympäristöongelmien vaikutusta. Otin mukaan kaikki toimituksellisenä sisältönä digitaaliseen arkistoon laitetut artikkelit: uutiset, kolumnit, pääkirjoitukset, vieraskynät ja mielipidekirjoitukset. Maaseudun Tulevaisuudessa oli myös juttutyyppi, jossa toimittaja on käyttänyt materiaalinaan lehden lukijoiden verkkokeskustelua. Koska uutisartikkeleihin ei välttämättä valikoidu mukaan kaikki julkisessa keskustelussa ilmenevät kehykset (Van Gorp 2010, 94), halusin sisällyttää aineistooni myös muut hakuehdoilla löytyneet juttutyyppit kuten kolumnit, pääkirjoitukset ja mielipidekirjoitukset. Artikkeleita oli näillä rajauksilla lopulta Helsingin Sanomissa 49 kappaletta ja Maaseudun Tulevaisuudessa 87 kappaletta.

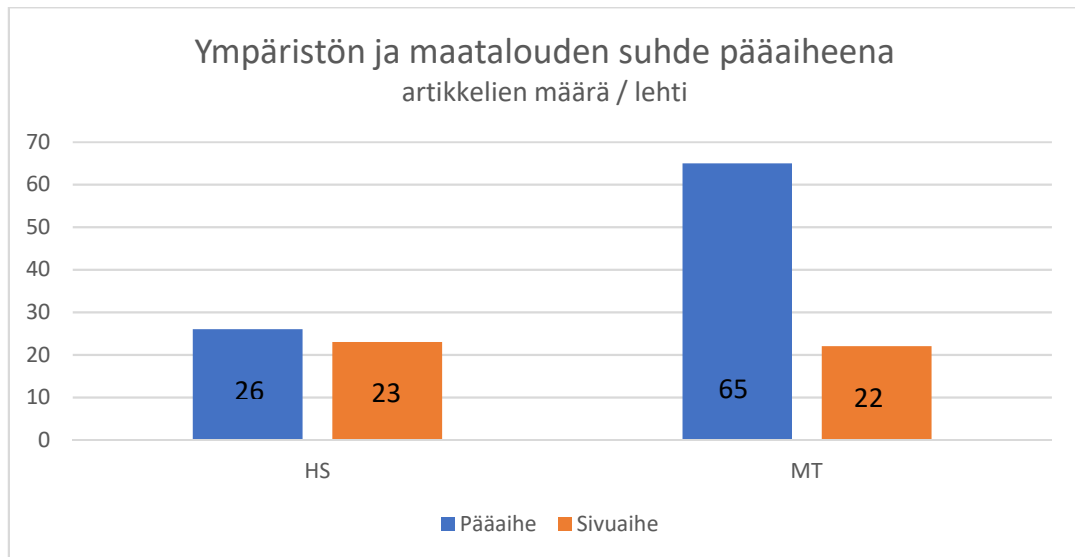
6. KOKO AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin koko aineistoani, kaikkiaan 136 maatalouden ympäristökysymyksiä käsittelevää artikkelia Helsingin Sanomista ja Maaseudun Tulevaisuudesta ajalta 1.4.2016-30.3.2017 vastatakseni erityisesti ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni *1. Miten maatalouden ympäristökysymykset näkyvät Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa?* Samalla kuljetan mukana myös toista tutkimuskysymystäni *2. Miten maatalouden ympäristökysymysten käsittely eroaa näissä kahdessa lehdessä?* Tutkin tässä luvussa aineistoani ensin määrällisen sisällön erittelyn avulla ja siirryn kohti laadullista sisältöanalyysiä, joka tukeutuu jo kehysanalyttisiin työvälineisiin. Varsinaisen kehysanalyysin teen kuitenkin vasta pienemmälle osa-aineistolle luvussa seitsemän.

6.1. Aineiston määrällistä sisällön erittelyä

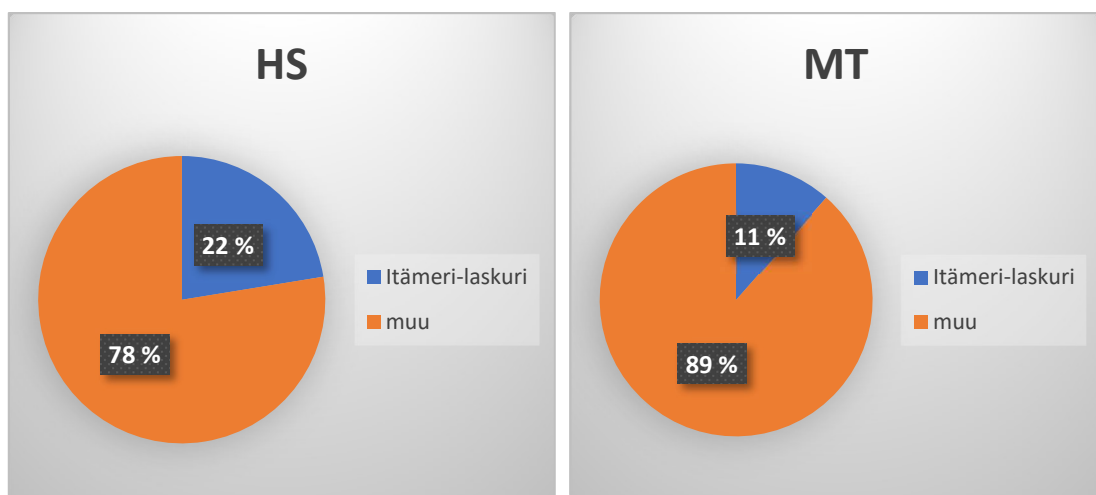
Tein kummankin lehden artikkeleista oman Microsoft excel-taulukon, johon nimesin artikkelin otsikon, päivämäärän, juttutyyppin ja hakusanat, joilla artikkeli oli löytynyt. Tässä vaiheessa kiteytin artikkelin ”pääväittämän” yhteen lauseeseen, joka usein oli yhtenevä otsikon kanssa, mutta ei läheskään aina. Lisäksi arvioin samassa yhteydessä, oliko maatalouden ja ympäristön välinen vuorovaikutus mukana artikkelin pääaiheessa vai mahdollisesti sivuaiheena.

Pääaiheena maatalouden ympäristökysymykset olivat arvioni mukaan esimerkiksi jutussa, jonka aiheena oli tutkimus lehmien aiheuttamien metaanipäästöjen vähentämisestä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (*Öljyä, rokotteita, levää, jalostusta... ilmastoystävällistä röyhtäystä etsitään kaikin keinoin* MT 10.11.2016.). Sivuaiheena maatalouden ympäristökysymykset olivat taas esimerkiksi uutisessa, jossa kerrottiin Suomen ylikulutuspäivästä ja jossa ruuantuotanto oli vain yksi useammasta esimerkistä luonnonvarojen kuluttavista toimista (*Tänään on taas Suomen ylikulutuspäivä – vuoden luonnonvarat käytetty ”loppuun”* HS 17.4.2016). Kaaviossa kaksi näkyy maatalouden ympäristökysymysten esiintyminen pää- ja sivuaiheina aineistossa.

Kaavio 2. Ympäristön ja maatalouden suhde pääaiheena. Helsingin Sanomien 49 artikkelista maatalouden ja ympäristön suhde oli ainoana tai yhtenä pääaiheena kaikkiaan 26 artikkelissa (53 % artikkeleista). Lopuissa 23 artikkelissa (47%) maatalouden ympäristövaikutukset mainittiin sivuaiheena. Vastaavasti Maaseudun Tulevaisuuden 87 artikkelista maatalouden ja ympäristön suhde oli pääaiheena tai yhtenä pääaiheista 65 artikkelissa eli jopa 75 % artikkeleista ja sivuaiheena 22 artikkelissa (25%).

Helsingin Sanomien yhteistyössä tutkijoiden kanssa tekemä Itämeri-laskuri aiheutti selvän tiheytymän maatalouden ympäristövaikutuksia käsittelevissä artikkeleissa erityisesti julkaisijalehdessään. Kummassakin lehdessä aihetta käsiteltiin määrällisesti suurin pirtein yhtä paljon, vaikka prosentuaalisesti Itämeri-laskurin innoittamat artikkelit olivatkin vain 11 % Maaseudun Tulevaisuuden maatalouden ympäristövaikutuksia käsittelevistä jutuista, kun Helsingin Sanomien jutuista ne muodostivat 22 %.

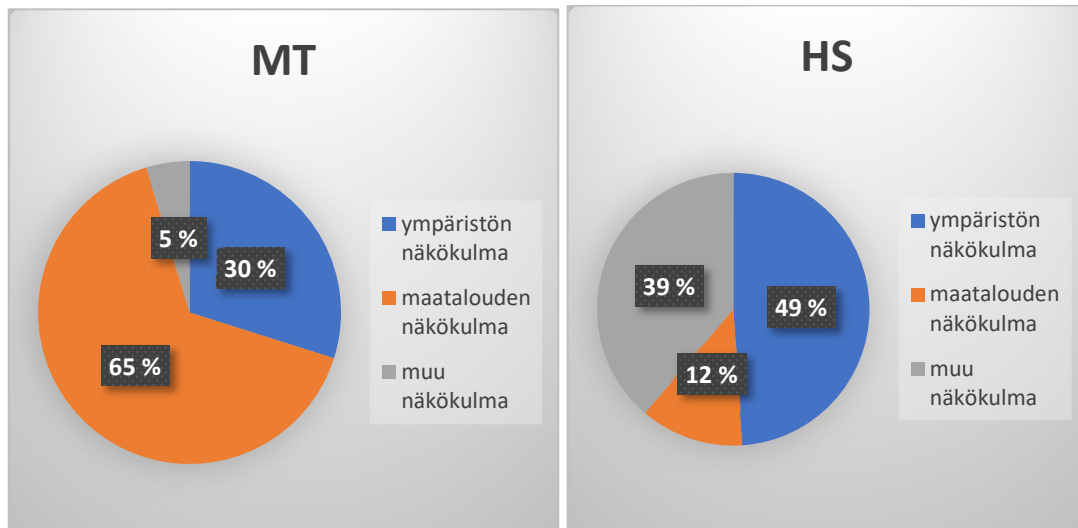

Kaavio 3. Itämeri-laskuria käsittelevien tekstien osuus aineistossa. Itämeri-laskuria ja sen herättämää julkista keskustelua maatalouden ympäristövaikutuksista käsittelee Helsingin Sanomissa kaikkiaan 11 artikkelia, kolumnia ja mielipidekirjoitusta aineiston 49 jutusta, eli 22 %. Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla, aihetta käsiteltiin 10 artikkelin, kolumnin ja mielipidekirjoituksen verran. Koska MT:ssä maatalouden ympäristökysymyksiä käsitteleviä artikkeleita oli määrällisesti enemmän, Itämeri-laskurin osuus oli vain 11% kaikista MT-aineiston jutuista.

Näkökulmien tarkastelua

Tutustuakseni aineistoon paremmin lisäsin havaintomatriiseina toimiviin excel-tiedostoihin solun, johon arvioin alustavasti oliko artikkeleissa päänäkökulma vahvemmin maatalouden vai ympäristönsuojelun, tai mahdollisesti jokin muu tulokulma. Koska kaikki aineiston artikkelit käsittelivät maatalouden ympäristökysymyksiä, pidin perusteltuna olettaa, jo ilman varsinaista kehysanalyysiä, että ainakin näitä kahta päänäkökulmaa löytyisi teksteistä. Mikäli sekä maatalouden että ympäristönsuojelun näkökulmat olivat selvästi sivuroolissa, merkitsin sen erikseen. Tein arvioinnin kysymyksenasettelun sekä artikkelissa käytettyjen tavoitteiden ja perustelujen pohjalta. Esimerkiksi WWF:n lihaoppaan uutisointia arvioin käsiteltävän maatalouden kannalta, kun jutun tulokulmana oli MTK:n edustajan kommentit tekeillä olevan oppaan puutteista suomalaisen lihantuotannon erityispiirteiden huomioimisessa (*Liha saa pian liikennevalot –Ruotsissa suomalaiselle kananmunalle näytetään keltaista valoa* MT 3.11.2016). Ympäristönsuojelun näkökulma aiheesta oli taas vahvempi, jos jutun pääpainona oli ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tehdyt ruokasuositukset. (esim. *Ruokatutkija: Luulemme, että päättämme itse ruokavaliostamme –se on harha* HS 19.5.2016).

Osassa artikkeleista kummatkin näkökulmat olivat yhtä vahvoja, toisissa näkökulma oli varsin selvästi jommankumman. Lisäksi aineistossa oli joitain artikkeleita, joita ei voinut määritellä kumpaankaan kategoriaan, vaan tulokulma oli vahvasti joku muu, kuten talous tai politiikka. Esimerkiksi talouden näkökulma oli vahvana Veraskynä-artikkelissa, joka oli otsikoitu *”Tuottavuusloikka ei ehkä johdakaan talouskasvuun”* (HS 2.4.2016) ja jossa maatalouden ja ympäristön suhde oli esillä varoittavana esimerkkinä tilanteesta, jossa tuotanto pohjautuu fossiiliseen energiaan eikä tuotanto tehokkaimmillaankaan ole kannattavaa ilman tukia ja jossa halvat hinnat ovat hyödyttäneet ainoastaan ostajia, eivät tuottajia. Alla oleva kaavio neljä kuvaa näin arvioitua näkökulmajakaumaa aineistoni lehdissä.

Kaavio 4. Näkökumien esiintyminen aineistossa. Helsingin Sanomien artikkeleista 24 kappaleessa (49 %) vallitseva näkökulma oli ympäristön hyvinvointi ja kuudessa (12 %) käsiteltiin aihetta pääasiassa maatalouden kannalta. Talouden, politiikan tai muun yhteiskunnan osa-alueen tulokulma 19 artikkelissa (39 %). Maaseudun Tulevaisuuden artikkeleista aihetta maatalouden kannalta käsitteli 57 artikkelia (65 %) ja ympäristön hyvinvointi oli vahvemmalla 26 artikkelissa (30 %). Neljässä Maaseudun Tulevaisuuden artikkelissa tulokulma oli politiikan (5 %).

Tämä alustava arviointi antoi yleiskuvan siitä, että Helsingin Sanomissa ympäristönäkökulma oli selvästi yleisempi kuin maatalouden näkökulma. Lisäksi maatalouden ympäristökysymyksiä käsiteltiin Helsingin Sanomissa usein osana muita teemoja, kuten taloutta tai politiikkaa. Maaseudun Tulevaisuudessa maatalouden näkökulma oli selvästi vahvin, mutta myös ympäristönäkökulma oli yleinen. Se, että Maaseudun Tulevaisuudessa maatalouden ja ympäristön suhdetta käsittelevissä artikkeleissa näkökulma oli 65 % artikkelissa maatalouden, ei yllätä, koska lehden lukijoissa on paljon maataloudesta elantonsa saajia. Mielenkiintoista on, että Helsingin Sanomissa maatalouden näkökulmasta aihetta katsovia artikkeleita oli vain 12 %.

Maaseudun Tulevaisuudessa maatalouden ympäristökysymykset olivat varsin usein pääaiheena artikkelissa, kun taas muut näkökulmat, kuten talous tai politiikka olivat paljon harvinaisempia pääaiheina verrattuna Helsingin Sanomiin. Muiden aihealueiden, kuten talouden tai politiikan kannalta aihetta katsovia artikkeleita oli Helsingin Sanomissa jopa 39 %, kun Maaseudun Tulevaisuudessa vastaava luku oli ainoastaan 5 %. Mikäli Itämeri-laskuria koskeva keskustelu rajattaisiin pois, tämä tendenssi olisi vielä selvästi vahvempi. Ympäristönäkökulman esiintyminen jakautui tasaisemmin, vaikka Helsingin Sanomissa se oli yleisempi (49%) kuin Maaseudun Tulevaisuudessa (30 %).

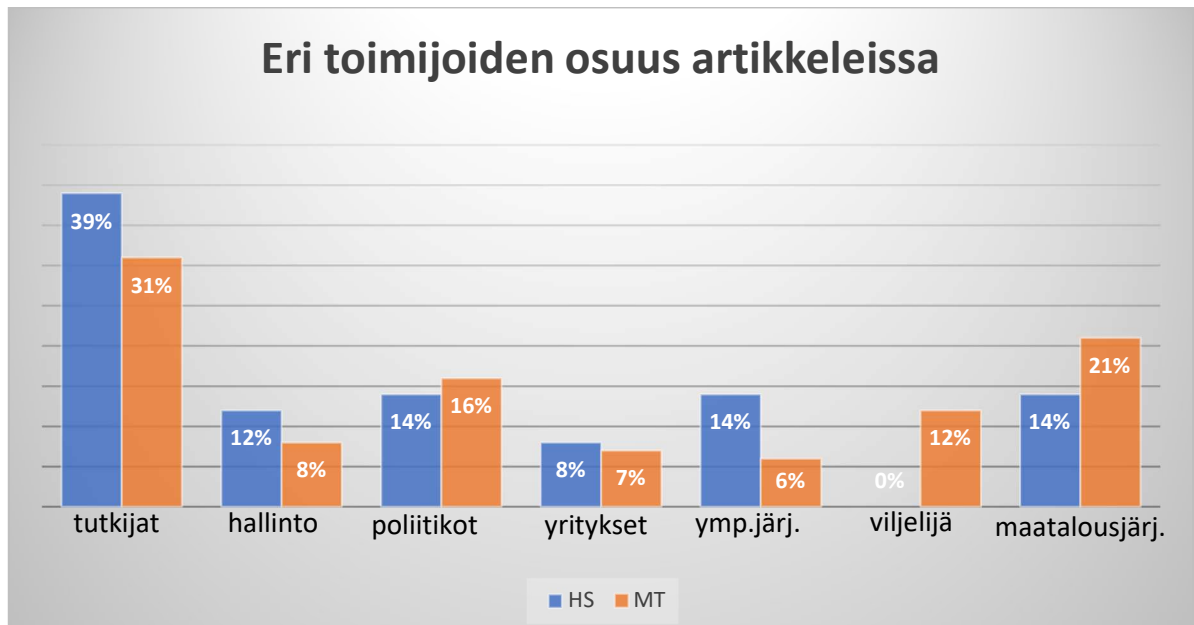
Aineistoni maatalouden ympäristökysymyksistä tukee Pawlickin (2001) ja Tourangeaun (2018) huomioita, että tavallisessa uutismediassa ("ei-maatalousmediassa"), maatalous nousee harvoin uutisaiheeksi muuten kuin uutistapahtumien, kuten protestien yhteydessä. Kun maataloudesta puhuttiin yleisanomalehdissä, aihetta käsiteltiin pinnallisemmin mutta linkitettyinä laajempiin kokonaisuuksiin ja useampiin teemoihin kuin maatalousmedioissa (Tourangeau 2018, 120-121). Tämä näytti pitävän paikkansa myös omassa aineistossani. Pawlickin korostaa, että maatalouden aiheiden käsitteleminen yleisissä uutismedioissa on erittäin vähäistä maailmanlaajuisesti, erityisesti suhteessa aiheen merkitykseen, esimerkiksi myös ympäristön kannalta (Pawlick 2001).

Toimijat äänessä

Seuraavaksi etenin aineistoon tutustumisessani nimeämällä artikkelissa puheenvuoron saaneet tahot. Toimittajat käyttävät lähteinään yhteiskunnan eri toimijoita, jolloin näillä on mahdollisuus myös koittaa vaikuttaa aihevalintaan, aiheiden määrittelyihin ja kehystämiseen. Eri toimijoiden pääsy joukkoviestinten välittämään julkiseen keskusteluun vaihtelee, riippuen muun muassa poliittisesta ja taloudellisesta vallasta, kyvystä ja mahdollisuuksista osallistua toimituksellisen työn prosesseihin sekä toimijoiden kulttuurisesta pääomasta (Väliaverron 1996, 92-93). Nämä tahot voivat myös saada lähteinä hyvinkin erilaisia rooleja (mts. 94). Esimerkiksi tietty toimija on voinut päästä jossain mediatekstissä määrittelemään artikkelin agendan ja saanut sisällytettyä tiettyä kehystä tukevia iskulauseita, kun toisessa tilanteessa toimija on päässyt ainoastaan antamaan lyhyen huomion, mahdollisesti vain jutun "tasapuolisuuden vuoksi". Tässä yhteydessä olen laskenut vain, kuinka monessa artikkelissa kukin nimetty toimija on ollut äänessä, en sitä millainen painoarvo kunkin näkemyksille kulloinkin on annettu enkä sitä onko samassa artikkelissa esiintynyt useampi saman kategorian toimija.

Aineistossani näkyvimpinä lähteitä olivat tutkijat, virkamiehet (hallinto), poliitikot, edunvalvontajärjestöjen edustajat, ympäristöjärjestöjen edustajat, ja yritysten edustajat. Myös yksittäiset maatalouden ammatinharjoittajat, joista käytän tässä yleistävää nimitystä viljelijät²⁴, näkyivät aineistossa. Kaaviossa viisi näkyy prosentteina eri toimijoiden pääsy ääneen aineistossa.

²⁴ Maatalouden harjoittamiseen on perinteisesti kuulunut sekä maanviljely että kotieläintalous. Vaikka nämä kaksi ovat viimeisten vuosikymmenten aikana pitkälti eriytyneet maatalouspolitiikan ohjaamina,

Kaavio 5. Eri toimijoiden pääsy ääneen aineistossa. Yliopistojen ja valtiollisten tutkimuslaitosten tutkijat olivat esillä aineiston artikkeleissa eniten. Viljelijöiden oma ääni jäi aineistossa vähäiseksi.

Kummankin lehden artikkeleissa eniten esillä olivat tutkijat²⁵. Tutkijoiden vahva edustus ympäristövaikutuksiin liittyvän uutisoinnin ja mediatekstien lähteinä ja toimijoina on huomattu tutkimuksissa ennenkin (esim. Suhonen 1994, Hannigan 1995, Väliaverron 1996) eikä maatalouden ympäristövaikutuksiin liittyvä uutisointi tee aineistoni perusteella tässä poikkeusta. Tutkijoiden roolit eri artikkeleissa vaihtelivat; osassa he kertoivat tutkimustuloksistaan, toisissa heidät taas oli esimerkiksi pyydetty kommentoimaan muiden väitteitä. Tutkijat edustavatkin medioille luotettavaa asiantuntijuutta, jota käytetään erityisesti uutisartikkelien uskottavuuden saavuttamiseen (Väliaverron 1996, 151-153). Toisaalta tutkijoilla on myös oma intressinsä saada osallistua julkiseen keskusteluun ja saada näkyvyyttä tutkimukselleen.

käytetään yleistystä maanviljelijä yhä tarkoittamaan maataloudesta elantonsa saavaa tuottajaa. Vaikka termi voi ohjata esimerkiksi karjatilallisen kohdalla väärään mielikuvaan, sen tilalle ei ole yleiseen kielenkäyttöön vielä vakiintunut tarkempaa vastinetta. Myös termi maataloustuottaja on käytössä, mutta siinä systemaattisesti pitäytyminen ei tunnu mielekkäältä, kun työn kohteena olevien kulttuuristen kehysten piirissä myös maanviljelijä-termi on aktiivisessa käytössä. Toki voidaan kyseenalaistaa, sitooko viljelijä-termin yleinen käyttö tämän työn itsessään johonkin maatalouden perinteiseen kulttuurilliseen kehukseen, mutta epäilemättä niin tekisi maataloustuottaja-termin käyttökin.

²⁵ Määrittelin myös ministeriöiden alaisten tutkimuslaitosten kuten esimerkiksi SYKE:n ja LUKE:n tutkijat tieteen edustajiksi, en hallinnon edustajiksi, mikäli heidät artikkeleissa identifioitiin tutkijoina tai esimerkiksi tutkimusprofessoreina.

Viranomaisten²⁶ edustus oli aineistossa yllättävän pieni; julkisen vallan edustajat ovat useissa tutkimuksissa yksi päälähteistä ympäristöuutisoinnissa (esim. Väliverronen 1996, Suhonen 1994). Lisäksi nimenomaan maatalouden ympäristökysymys on noussut julkiseen keskusteluun Suomessa 1990-luvulla vahvasti viranomaislähtöisesti (Jokinen 1995) ja ympäristöviranomaiset ovat aktiivisesti ottaneet ympäristön ”puhemiehenroolin” maatalouden ympäristökysymyksissä (Kaljonen 2015, 29).

Maaseudun Tulevaisuuden artikkeleissa ympäristöjärjestöjen edustajia löytyi 6% artikkeleista. Vastaavasti Helsingin Sanomissa ympäristöjärjestöjen edustajia kuultiin 14 % artikkeleista.²⁷ Ympäristöjärjestöjen edustajien vähäinen määrä maatalouden ympäristökysymyksissä puhuttaessa voi ensi silmäyksellä vaikuttaa erikoiselta. Maatalouden ympäristökysymykset eivät kuitenkaan ole ympäristöjärjestöjä perinteisesti kiinnostaneet (Thompson 1995). Myöskään suomalaisen ympäristöjulkisuuden syntymistä tutkinut Suhonen (1994) tai vesistöjen rehevöitymiseen liittyvää uutisointia tutkinut Lyytimäki (2006) eivät esitä ympäristöjärjestöjä maatalouden ympäristökysymysten esiin nostajina.

Varsinainen yllätys aineistoa tutkiessa minulle oli, miten harvoin viljelijä tuntui pääsevän artikkeleissa ääneen, vaikka aineisto käsitteli maatalouden ympäristökysymyksiä. Helsingin Sanomien 49 artikkelissa viljelijän kommentteja oli vain kahdessa artikkelissa, joista toisessa kommentoija oli ensisijaisesti roolissaan poliitikkona mutta identifioidaan tekstissä myös ”maitotilan emännäksi” (HS 14.6.2016). Toinen viljelijäkommentti Helsingin Sanomissa koski kotieläinten laskentaa Kiinassa ja maatalouden ympäristökysymykset olivat vain pienessä sivuroolissa (HS 25.2.2017). Tavallista suomalaista maanviljelijää ei Helsingin Sanomien artikkeleissa kuultu lainkaan. Vastaavasti Maaseudun Tulevaisuudessa viljelijöiden ääni kuului 10 artikkelissa kaikkiaan 87 artikkelista²⁸ Näistä Maaseudun Tulevaisuuden 10 artikkelista, joissa viljelijä oli äänessä, kolme oli mielipidekirjoituksia ja

²⁶ Jos valtiollisten tutkimuslaitosten tutkijat olisi määritelty hallinnon edustajiksi, luvut olisivat kummankin lehden osalta suurempia.

²⁷ Lisäksi yhdessä artikkelissa (*Selvitys: Tehotuotanto ja riistokäyttö uhkaavat lajeja enemmän kuin ilmastonmuutos – Luonnonsuojelijat kritisoivat tulosta* HS 11.8.2016.) kerrottiin, että uutistoimisto ”AFP:n mukaan osa luonnonsuojelijoista on suhtautunut tutkijoiden analyysiin ja vetoomukseen kriittisesti”. Ympäristöjärjestöt siis mainittiin, mutta niille ei annettu puheenvuoroa, vaan tyydyttiin toisen käden tietoon huolimatta siitä että asia oli jopa nostettu otsikkoon.

²⁸ Näiden kymmenen artikkelin lisäksi kahden artikkelin kohdalla jää epäselväksi onko esimerkiksi agronomiksi nimetty puhuja ammatiltaan viljelijä.

yksi toimittajan mielipidekirjoitusten perusteella tekemä juttu. Varsinaisesti toimittajan kirjoittamissa artikkeleissa viljelijä oli äänessä Maaseudun Tulevaisuudessakin vain kuudessa. Maaseudun Tulevaisuudessa viljelijöiden osuus aineiston artikkelien toimijoista oli siis pääasiassa suurempi siksi, että viljelijät saivat äänensä kuuluviin lehden mielipidekirjoituksissa.

Maatalousorganisaatiot²⁹ näkyivät teksteissä viljelijöitä paremmin sekä Helsingin Sanomissa että Maaseudun Tulevaisuudessa. Erityisesti maataloustuottajien edunvalvontajärjestö MTK sai puheenvuoroja etenkin Maaseudun Tulevaisuudessa.³⁰

Myös poliitikot pääsivät ääneen aineiston artikkeleissa. Maaseudun tulevaisuuden artikkeleissa poliitikkoja oli esillä 16% kaikista artikkeleista ja Helsingin Sanomissa 14% artikkeleista. Poliitikot olivat artikkeleissa sekä lähteinä että vieraskynien ja mielipidekirjoitusten kirjoittajina.

Talouselämän toimijoita, eli käytännössä yritysten edustajia, kuultiin kummassakin lehdessä harvoin, 7 % Maaseudun Tulevaisuuden artikkeleista ja Helsingin Sanomissa 8 % artikkeleista.

Huomion arvoista on, että viljelijän omaa ääntä ei käytännössä kuulunut Helsingin Sanomien maatalouden ympäristövaikutuksia käsittelevissä artikkeleissa lainkaan.

²⁹ Uskaltaudun niputtamaan MTK:n, Luomuliiton, ProLuomun, ProAgrian ja lihantuottajien Lihasta-hankkeen tässä ”maatalousorganisaatioiksi” muun muassa Hildénin ja kumppanien (2012) tutkimuksen maatalouden ”sisäisen diskurssin” jaotteluun tukeutuen. Hildén ja kumppanit erottelivat tutkimuksessaan maatalouden kestävytyteen liittyvän ”sisäisen diskurssin”, jonka määrittelijöinä ja toimijoina nähtiin maatalouden edunvalvojat kuten MTK, ruokateollisuus, lannoiteteollisuus ja maataloushallinto. Maatalouden ”ulkoisen diskurssin”, määrittelijöiksi ja toimijoiksi Hildén ja kumppanit katsoivat ympäristöviranomaiset, ympäristötutkijat ja ympäristöliikkeen ja 1990-luvulta lähtien myös kuluttajat (Hildén et al., 2012, 3392). En kuitenkaan jakanut aineistoni tutkijoita ”ympäristötutkijoiksi” ja muiksi tutkijoiksi, tai virkamiehiä edustamansa ministeriön mukaan, koska mielestäni jako voi toimia organisaatio- ja rakennetasolla, mutta tämän kaltaisessa tutkimuksessa, jossa toimijoihin ei tarkemmin perehdytä, yksittäisten henkilöiden määrittelemistä esimerkiksi ”ympäristötutkijaksi” on vaikeampi perustella.

³⁰ Maataloustuottajien edunvalvontajärjestö MTK:n kommentteja Helsingin Sanomien artikkeleissa oli 6 % artikkeleista. Lisäksi yksittäiset kommentit olivat ProAgrialta, Luomuliitolta, lihantuottajien yhteishanke *Lihasta* -edustajalta sekä Slovenian mehiläishoitajien liitolta, eli yhteensä neljä muuta kommenttia maatalousjärjestöiltä. Kun lasketaan yhteen artikkelit, joissa MTK ja muut maatalousorganisaatiot pääsivät ääneen, niitä oli Helsingin Sanomissa tuona ajanjaksona 14% artikkeleista. Maaseudun Tulevaisuudessa MTK:n edustaja saa puheenvuoron 17% artikkeleista. Maaseudun Tulevaisuudessa oli myös kolme artikkelia, joissa puheenvuoron sai muiden maatalousjärjestöjen kuten neuvontajärjestö ProAgrian, ProLuomun ja EU:n maataloustuottajien kattojärjestö Copa-Cogecan edustajat. Yhteensä MTK:n ja muiden maatalousorganisaatioiden edustajat olivat Maaseudun Tulevaisuudessa esillä 20% artikkeleista

Maatalousorganisaatioiden edustajia kuultiin noin 15 %:ssa Helsingin Sanomien artikkeleista, mikä on suurin piirtein saman verran kuin ympäristöjärjestöjen edustajia.

Yksittäiset viljelijät olivat hieman yllättäen melko huonosti edustettuina myös Maaseudun Tulevaisuuden maatalouden ja ympäristön suhdetta käsittelevissä artikkeleissa. Maataloustuottajien etujärjestö MTK:n edustajien kommentit sen sijaan saivat tilaa selvästi enemmän kuin Helsingin Sanomissa.

Tässä yhteydessä on huomioitava, että MTK omistaa Viestilehdet Oy:n kautta Maaseudun Tulevaisuuden ja samassa rakennuksessa sijaitseva lehti tunnetaan MTK:n pää-äänenkannattajana. Yksittäisten viljelijöiden sijaan maataloustuottajien edunvalvontajärjestön kommenttien kuuleminen sopii muutenkin toimitusten rutiineihin hyvin; tuttujen asiantuntijalähteiden käyttö helpottaa toimittajien arkea ja vastavuoroisesti asiantuntijalähteet saavat agendaansa esiin (Väliaverron 1996). Vakiintuneena organisaationa MTK:lla on sananvaltaa ja heidät nähdään asiantuntijoina eri tavalla kuin yksittäinen maataloustuottaja. Vastaavasti esimerkiksi kansalaisten näkökulmia ei juuri kuulla gallupien ja mielipidekirjoitusten ulkopuolella, vaan kommentit haetaan useimmiten suurempaa joukkoa edustavalta taholta. MTK:lla on myös perinteisesti vahvasti painoarvoa suomalaisesta maataloudesta keskusteltaessa ja päätettäessä (esim. Jokinen 1995). MTK onkin ottanut aktiivisesti kantaa maatalouden ympäristökysymyksiin jo usean vuosikymmenien ajan.

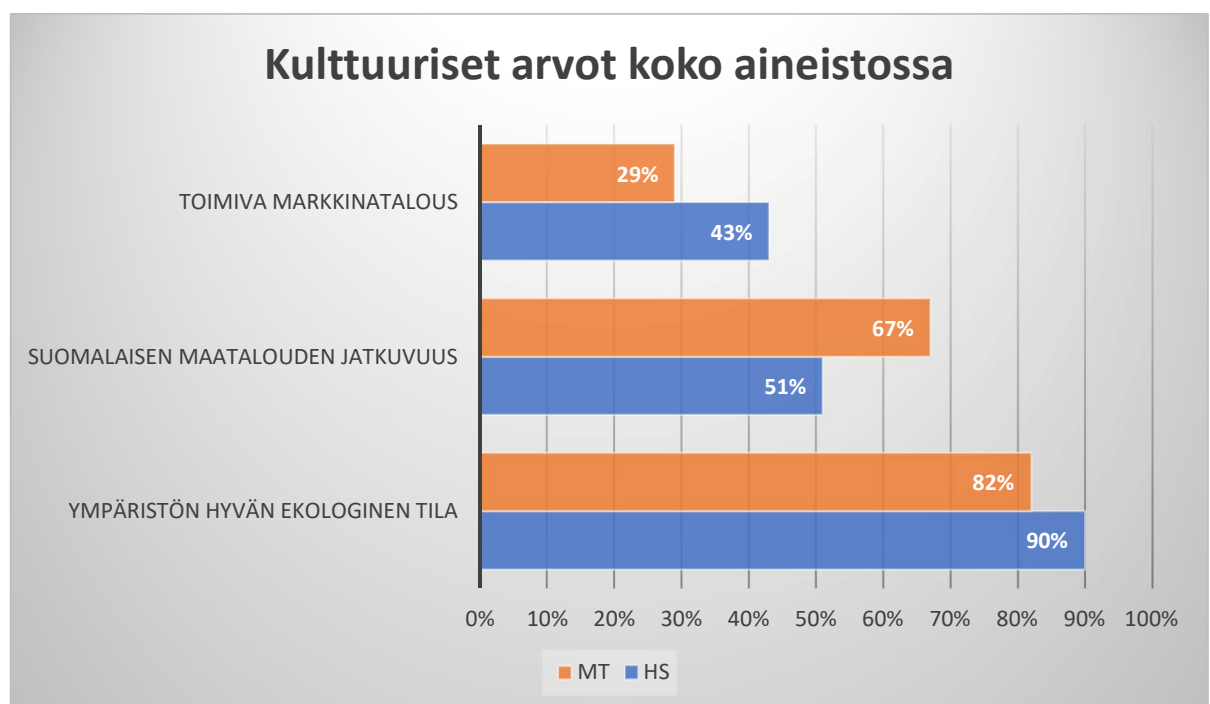
6.2. Aineiston laadullista analyysiä

Sen lisäksi, että tutustuin aineistooni, sillä tasolla mistä aiheesta ja kenen suulla kussakin artikkelissa puhuttiin, aloin kiinnittää yhä enemmän huomiota siihen, miten tarina kerrottiin. Otin avuksi kehysanalyysin työvälineitä ja määrittelin jokaisesta artikkelista mitä pidettiin ongelmana, mitä sen syynä, seurauksena, ratkaisuna ja ratkaisijana – toisin sanoen etsin jälkiä kehystämisen *järkeilyvälineistä*. Lisäksi merkitsin muistiin koko aineistoni artikkeleissa käytettyjä esimerkkejä, metaforia, avainsanoja, iskulauseita sekä moraalisia väittämiä, eli tekstissä olevia *kehystämistävälineitä*. Tämän jälkeen mietin millainen rooli maataloudella ja ympäristölle annettiin sekä mitä – jos mitään – pidettiin ympäristön kannalta ongelmana, ja mitä vastaavasti maatalouden kannalta ongelmana. Keräsin nämä tiedot paisuvaan excel-tiedostoon, jonne tein muistiinpanoja kustakin mainitusta määrittämisestä.

Kun tarkastelin muistiinpanojani, huomioni kiinnittyi erityisesti aineistosta löytyviin moraalisiin väittämiin. Näitä seurattessani huomasin, että valtaosa moraalista väittämistä ja niitä tukevista muista kehystämistä väittämistä, kuten avainsanoista, oli mahdollista kiteyttää kolmeen pääväittämään:

1. Ympäristön hyvä ekologinen tila on tavoiteltavaa.
2. Suomalaisen maatalouden jatkuvuus pitää turvata.
3. Toimiva markkinatalous takaa yhteisen hyvän.

Lisäksi aineistosta löytyi erityisesti tieteen ja myös politiikan arvoa alleviivaavia moraalisia väittämiä, jotka eivät aina esiintyneet näiden pääväittämien yhteydessä. Kävin läpi koko aineiston, tutkien löytyikö kustakin tekstistä tukea näille kolmelle pääväittämälle, joita voidaan pitää moraaliväittämien paljastamina kulttuurisina arvoina. Kaaviosta kuusi käy ilmi kulttuuristen arvojen esiintyminen aineistossa.

Kaavio 6. Arvoväittämien esiintyminen koko aineistossa

Ympäristön hyvä ekologinen tila

Ympäristön hyvän ekologisen tilan arvostus tuli esiin esimerkiksi uutisessa, jossa kerrotaan hankkeen tutkivan pellolle levitettävän kipsin vaikutusta pelloilta vesistöihin tulevaan fosforikuormaan (MT 16.6.2016. *Saaristomeri kuntoon kipsillä?*). Arvioin, että tässä artikkelissa pidettiin ympäristön hyvää ekologista tilaa tavoiteltavana tekstin

sanavalintojen perusteella. Muun muassa lauseissa ”Kipsi saattaa **auttaa** Saaristomerta **puhdistumaan**”, ”**Saadaanko** Saaristomeren kuntoon kipsillä?” ja ”Peltojen kipsikäsitteilyn on aiemmissa tutkimuksissa todettu vähentävän **tehokkaasti** pellolta tulevaa fosforikuormaa”, positiivisesti latautuneet sanat ”auttaa”, ”saada” ja ”tehokas” viittaavat siihen, että Saaristomeren ”puhdistuminen” ja ”kunnossa olo” samoin kuin näitä määreitä uhkaavan ”fosforikuorman” ”vähentäminen” esitetään tavoiteltavina asioina. Vastaavia esimerkkejä oli yhtä lailla liittyen muihin maatalouden ympäristökysymyksiin.

Kun arvioin kaikista artikkeleista vielä pitikö väittämä ”ympäristöongelmat tulee ratkaista/ympäristöongelmia ei pitäisi tuottaa” paikkansa, sain tulokseksi että 90 % Helsingin Sanomien maatalouden ympäristövaikutuksia käsittelevissä tai sivuavissa artikkeleissa, väittämä piti paikkansa. Maaseudun Tulevaisuuden osalta sama väittämä piti paikkansa 82 % kohdalla artikkeleista. Aineistossa suhtauduttiin siis hyvin yhteneväisesti siihen, että ympäristön hyvä ekologinen tila on tavoiteltavaa. Tämä sopii hyvin teoriaan yhteiskunnan läpiekologisoitumisesta, eli tilanteesta, jossa ympäristönäkökulma- ja -retoriikka levittäytyvät yhteiskunnan joka osa-alueelle (esim. Jokinen 1995, 59-60 myös Konttinen et al., 1999). Suomen ekohistoriaa selvittänyt Juha Kuisma päätyi ekologisten argumenttien, näkökulmien ja toimintarajoitteiden vallitsevuudesta päätellen kutsumaan Suomea ”ympäristöyhteiskunnaksi” jo vuonna 2001 (Kuisma 2001, 21-22).

Suoraa kyseenalaistusta siitä, pitäisikö ympäristöongelmat ratkaista, ei aineistossani juurikaan ollut. Artikkelit, joissa ratkaisun tavoitetta ei suoraan ollut näkyvissä, olivat usein juttuja, joissa käsiteltiin esimerkiksi ympäristölainsäädäntöön liittyvää yksityiskohtaa tavalla, joka ei kommentoinut onko ympäristölainsäädäntö sinänsä tarpeellista. Toki osassa artikkeleissa pohjavire oli, että asiat ovat riittävän hyvin tai että kyseessä olevassa tilanteessa muut tekijät ovat tärkeämpiä kuin ympäristöongelman ratkaisu. Joissakin artikkeleissa ympäristönsuojelu nähtiin haitallisena tärkeämmälle toiminnalle.

Yleiskuva kummankin lehden artikkelien osalta oli, että ympäristön hyvä tila on tavoiteltavaa. Vaikka tietoisuus ympäristöongelmista on juurtunut vallitsevaan puhetapaan, se ei vielä tarkoita, että yhteiskunnassa olisi käytännön toimintaan pyrkivä ekologinen konsensus (Jokinen 1995, 59-60). On kulttuurin normien mukaista validoida ympäristön hyvän tilan tärkeys silloinkin, kun ympäristöongelmien ratkaiseminen ei ole toiminnan tavoitteena. Aineistossani vallitsevan ympäristöongelmien ratkaisua vaativan

konsensuksen keskellä ero artikkelien välillä on enemmänkin siinä mitä kulloinkin pidettiin syynä ja mahdollisena ratkaisuna erilaisiin ympäristöongelmiin.

Suomalaisen maatalouden jatkuvuus

Myös moraalinen väittämä **suomalaisen maatalouden jatkuvuuden** turvaamisen tärkeydestä esiintyi aineistossa eri muodoissa. Arvioin aineiston artikkeleista tämän arvon esiintymistä sen perusteella pitkö väittämä ”suomalaisen maatalouden tulee jatkua” paikkansa artikkelin kohdalla. Hyvänä esimerkkinä kulttuurisen arvon esiintymisestä toimii viiden Vihreiden kansanedustajan mielipidekirjoitus *”Lomitusjärjestelmä on paras tae eläimen hyvinvoinnille”* (HS 1.6.2016). Kirjoituksessa asetetaan eriävälle kannalle ekonomisti Mikko Kiesiläisen ja vihreiden kansanedustajan Antero Vartian ehdotukseen maatalouslomituksen lakkauttamisesta (HS Mielipide 30.5.2016). Vihreät kansanedustajat asettuvat puolustamaan kirjoituksessaan suomalaisen maatalouden jatkuvuuden arvoa muun muassa argumentoimalla, että

*”Jos toimiva lomitusjärjestelmä romutettaisiin, jo nyt taloudellisten haasteiden kanssa kamppaileva suomalainen maataloustuotanto **supistuisi** murto-osaan nykyisestä. Tämä olisi **merkittävä haitta** paitsi puhtaan lähiruuan ja maaseudun elinvoimaisuuden myös maamme huoltovarmuuden kannalta.”* (HS 1.6.2016)

Vähän myöhemmin tekstissä todetaan, että *”Kotimaisuudesta kannattaa **huolehtia** vastedeskin”* ja *”Vihreä linja on **aina ollut tukea** kotimaista maataloutta ja eläinten hyvinvointia”*. Tekstissä siis todetaan suoraan, että suomalaisen maatalouden supistuminen olisi epätoivottavaa, suorastaan haitallista ja asettaudutaan selväsanaisesti tukemaan kulttuurisesti hyväksyttyä arvoa kotimaisen maatalouden jatkuvuudesta, jopa oman puolueen kansanedustajan ehdotusta vastaan.

Arvioin, että maatalouden jatkuvuuden tärkeyttä korostava väittämä sai tukea 25 Helsingin Sanomien artikkelissa, eli 51% artikkeleista. Maaseudun Tulevaisuuden artikkeleissa sama väittämä sai tukea 58 artikkelissa, eli 67 %. Osassa artikkeleista väittämää tuettiin vahvasti suoraan kuten Maaseudun tulevaisuuden pääkirjoituksessa, jonka johtavana ajatuksena oli, että *”oma ruoantuotanto on kansakunnan henkivakuutus”* ja ruokahävikin rinnalla tulisi vähentää tuontiruuan ostamista ja keskittyä suomalaisen maataloustuotannon tukemiseen (*Kallein ruokahävikki syntyy tuontiruusta* MT 31.8.2016). Osassa artikkeleista maatalouden jatkuvuuden arvo sisältyi argumentaatioon hienovaraisesti kuten Helsingin Sanomien Vieraskynä-kirjoituksessa, jossa todettiin, että EU-komission lannoiteasetuksen

uudistuksen myötä Suomella ja EU:lla on *”mahdollisuus toimia kiertotalouden ja ravinteiden kierrätyksen suunnannäyttäjinä”*, edellyttäen että *”kehitämme kestäväää maataloutta ja kierrätysravinteiden markkinoita sekä huomioimme koko ruokaketjun alkutuotannosta jätevedenpuhdistamoihin asti”* (HS 18.4.2016).

Toimiva markkinatalous

Myös moraalinen väittämä markkinatalouden toimimisen tärkeydestä toistui aineistossa eri tavoin. **Toimivan markkinatalouden ideaali** esiintyi esimerkiksi Helsingin Sanomien ruokasivuilla julkaistussa artikkelissa, jossa esitellään *”miljoonarahoituksen kerännyttä nyhtökauraa”* (Reetta Kivelä kehitti miljoonarahoituksen keränneen nyhtökauran – onko tämä lihan korvike uusi jauheliha ja ilmaston pelastaja? HS 30.4.2016). Toimivan markkinatalouden keskeisyys tulee tässä esimerkissä esiin syy-seuraussuhdetta tarkasteltaessa: kasvispohjainen proteiinivalmiste voi olla *”vastaus huoleen ilmastonmuutoksesta, ympäristöstä ja maapallon ruokahuollosta”* jos kuluttajat siirtyvät kuluttamaan vähemmän lihaa ja korvaavat ne kasvispohjaisella valmisteella, koska *”jo yhdestä vegepäivästä kehkeytyy ajan mittaan merkittävä ilmastoteko”*. On siis **kuluttajien vapaista valinnoista** kiinni, miten maatalouden ympäristökysymykset kehittyvät. Artikkelissa kerrotaan myös, että *”sijoittajien kiinnostus on valtavaa. Sijoittajat etsivät selkeästi tämäntyyppisiä firmoja, joissa tehdään rehellisesti jotain, joka tähtää parempaan tulevaisuuteen”*. Artikkelin syy-seuraus-ketjun mukaan maatalouden ympäristökysymykset saavat parhaan mahdollisuuden ratketa, kun markkinatalous toimii.

Toimivan markkinatalouden arvo löytyi Maaseudun Tulevaisuuden 25 artikkelista (29%) ja Helsingin Sanomien aineistosta 21 artikkelista (43%). Usein kyse oli tausta-ajatuksista, jonka mukaan kuluttajien arjen valinnat ratkaisevat maataloudenkin ympäristökysymykset, kuten aiemmassa esimerkissä nyhtökaura-artikkelista. Tämä lähtökohta näkyi vahvasti myös kasvisruokavalioon liittyvässä keskustelussa. Toinen toistuva, toimivan markkinatalouden kulttuurista arvoa toisintava tapa, oli vedota kilpailukyvyyn parantamiseen tai sen huononemisen uhkaan. Tästä hyvänä esimerkkinä on Maaseudun Tulevaisuuden artikkelissa *MTK syväjäädyttäisi ympäristöhallintoviraston valmistelun* (MT 29.6.2016) ollut MTK:n puheenjohtajan Juha Marttilan sitaatti:

”Maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikaisen on luotava edellytykset maaseutuelinkeinojen kehittämiseksi eikä rakentaa niiden kilpailukykyä heikentävää ja toimintamahdollisuuksia rajoittavaa ympäristöhallintovirastoa”. (MT 29.6.2016)

Sitaatissa vedotaan puolustettavaan kilpailukykyyn asiana, jonka heikkenemisen ympäristöhallintoviraston myötä voi todeta katastrofiksi kuka tahansa toimivan markkinatalouden ideaalin sisäistänyt.

Nämä yllä esitetyt moraaliset väittämät, jotka perustuvat kulttuurisesti tunnustettavaan arvoon, eivät sulkeneet toisiaan pois vaan saattoivat hyvin esiintyä samassa artikkelissa.

Tulin siihen tulokseen, että jo näitä moraalisia väittämiä seuraamalla olisi todennäköisesti mahdollista hahmottaa niiden ympärille rakentuvat kulttuuriset kehykset tai tulkintapaketit, jotka löytyvät maatalouden ympäristökysymyksiä käsittelevästä aineistostani. Talouden, ympäristön ja tieteen kehykset ovat kuitenkin todennäköisesti niin vahvoja kulttuurillisia kehyksiä, että ne löytyisivät nopeasti, toki vaihtelevin konsentraatioin, vaikka olisin valinnut aineistokseni vastaavan kokoisen satunnaisotoksen tutkimuksen kohteena olevien sanomalehtien artikkeleista, ilman erillistä aihepiirirajausta maatalouteen ja ympäristöön. Näistä todennäköisesti ainoastaan suomalaisen maatalouden jatkuvuuden nostaminen kulttuuriseksi arvoksi saattaisi jäädä vähälle huomiolle satunnaisotoksessa. Näin etenkin Helsingin Sanomien osalta, jossa maatalouden ja ympäristön suhde sai vähemmän palstatilaa kuin Maaseudun Tulevaisuudessa. Päästäkseni syvemmälle nimenomaan tekstien maatalouden ympäristökysymyksiä koskeviin kehyksiin, tein seuraavaksi varsinaisen kehysanalyysin pienempään joukkoon artikkeleita: Itämeri-laskuria koskevien artikkeleiden tihentymään.

7. KEHYSANALYYSI ITÄMERI-LASKURI -AINEISTOSTA

Koko aineiston tarkastelun perusteella löytyi viitteitä kulttuurisista arvoista, jotka koskivat maatalouden ympäristökysymysten käsittelyä. Tekemällä tarkempaa kehysanalyysiä pienemmälle aineistolle, oletan löytäväni kehyksiä, joiden tarkastelu voi olla mielekästä myös muun aineiston kannalta. Itämeri-laskuria koskeva pienempi aineisto valikoitui tähän tarkoitukseen kolmesta syystä: Ensinnäkin koska se nousi tihentymänä selkeästi esiin aineistohauissani, ja toiseksi koska maatalouden ympäristökysymyksistä keskustelu Suomessa on lähtenyt liikkeelle nimenomaan Itämeren rehevöitymisongelman kautta. Kolmanneksi, Itämeri-laskuria koskeva aineisto oli pro gradu -työn kehysanalyysille laajuudeltaan sopiva.

Esittelen tässä luvussa Itämeri-laskuria koskevan aineiston lyhyesti, jonka jälkeen siirryn kehysanalyysiin ja sitä kautta aineistosta löytämiäni neljän kulttuurillisen kehyksen esittelyyn. Löytämäni kehykset ovat *puhdas suomalainen maatalous* -kehys, *arjen pienet teot* -kehys, *maatalous välttelee vastuuta* -kehys ja *väärät ympäristövaatimukset* -kehys. Peilaan samalla löytämiäni kehyksiä myös laajempiin kulttuurisiin ideaaleihin.

7.1. Itämeri-laskuri -aineiston esittely

Itämeri-laskuri julkaistiin Helsingin Sanomissa 3.2.2017 otsikolla *Golf, moottoriveneily ja hevosharrastus rehevöittävät Itämerta – mutta eniten vaikutusta on sillä, mitä syöt*. Kyseessä oli Helsingin Sanomien yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen (SYKE), Luonnonvarakeskuksen (Luke) ja John Nurmisen Säätiön kanssa tekemä digitaalisessa muodossa oleva laskuri, joka laskee kuluttajan valintojen vaikutusta Itämerta rehevöittävään ravinnekuormaan, sekä laskelmia esittelevä varsin laaja artikkeli, joka julkaistiin myös painetussa lehdessä.³¹ Samassa lehdessä oli myös laskuriin liittyvä pääkirjoitus *Jokainen vaikuttaa Itämeren kuntoon* (HS 3.2.2017), joka entisestään nosti Suomen luetuimman lehden sivuilla julkaistun laskurin ja siihen liittyvän artikkelin painoarvoa.

Ruokavalintojen merkitystä korostanut Itämeri-laskuri sai sitä kommentoivan artikkelin Maaseudun Tulevaisuuteen vielä saman päivän aikana (MT 3.2.2017 *Maatalousministeri Kimmo Tiilikainen: "Ruokahävikki puuttui kokonaan HS:n Itämerilaskurista"*). Seuraavan

³¹ Myöhemmässä Itämeri-laskuria kommentoivassa keskustelussa viitattiin yleisesti paitsi itse laskuriin, myös sen julkaisun yhteydessä olleeseen pääartikkeliin.

päivän Helsingin Sanomissa kommentoitiin puolestaan Itämeri-laskurin saamaa kritiikkiä, artikkelissa *Maatalous on Itämeren suurin rehevöittäjä – MTK: ”Sellaista ruuantuotantoa ei ole missään maailmassa, missä ei ole kuormitusta”* (HS 4.2.2017). Siitä eteenpäin kumpikin lehti julkaisi sekä omia tekstejään että mielipidekirjoituksia aiheeseen liittyen muutaman päivän välein loppukuun ajan. Kun kumpikin lehti otti pääkirjoituksia myöten kantaa Itämeri-laskuriin ja sen ympärillä käytyyn keskusteluun, voidaan päätellä, että keskustelu osui jollain tavalla yhteiskunnallisesti merkittäviin kysymyksiin ja saattaa hyvinkin sisältää syvempiä kulttuurillisia kehyksiä, joita liitämme maatalouden ja ympäristön suhteeseen.

Voidaan myös ajatella, että Itämeri-laskuri oli Helsingin Sanomien ja yhteistyökumppanien luoma uutistapahtuma, jonka kautta maatalouden ympäristökysymykset saivat paljon tavallista enemmän näkyvyyttä mediassa. Konsortio, tiedostaen tai tiedostamattaan, ikään kuin otti ympäristöjärjestöille usein varatun roolin järjestää ”mediatapahtuma”, jolla maatalouden ympäristökysymys sai nostetta julkisessa keskustelussa. Aineistosta käy ilmi, että ainakin jotkut myös tulkitsivat Itämeri-laskurin julkaisemisen Helsingin Sanomien osalta tietoisesti yhteiskunnalliseksi ”kampanjaksi”, jonka tavoitteita arvuuteltiin. Silloinen maa- ja metsätalousvaliokunnan puheenjohtaja (ja nykyinen maatalousministeri) Jari Leppä ihmetteli Maaseudun Tulevaisuudessa Helsingin Sanomien tarkoitusperiä:

”Itämerilaskurin tulokset saavat kysymään, mitä tällä ajetaan takaa. Tuntuu, että HS:llä on menossa kampanja kasvisruuan ja tuontiruuan puolesta.” (MT 6.2.2017)

Median identifioituminen kansalaisyhteiskunnan puolelle ei ole tavatonta ja erityisesti juuri ympäristöjournalismissa nähdään ”osallistuvaa journalismia”, jossa toimittaja pyrkii tietoisesti vaikuttamaan asiantekemiseen (Suhonen 1994, 61-62).

Olivatpa Helsingin Sanomien motiivit esittää aloite Itämeri-laskurista tutkimuslaitoksille alun perin mitkä tahansa, herätti Itämeri-laskuri todennäköisesti kiihkeämmän keskustelun maatalouden ympäristövaikutuksista kuin työryhmässä osattiin odottaa. Muuten toimittajat olisivat varmasti ennakoineet keskustelua jo ensimmäisessä laskuria esittelevässä artikkelissa ja pyytäneet esimerkiksi kommentteja laskuriin myös maataloustuottajien edustajilta, jotka nyt artikkelista puuttuivat kokonaan. Konfliktin synnyttyä Itämeri-laskurin tuloksia tai tarkoitusperiä kyseenalaistavien ensimmäisten kirjoitusten myötä, Itämeri-laskurin rinnalle nousi uutiseksi sen aiheuttama väittely. Itämeri-laskurista tuli hetkellinen mediatapahtuma sen synnyttämän – tai kulttuurillisten

kehysten kannalta katsottuna *esiin nostaman* – konfliktin kautta, joka sopi erinomaisesti median kiistoja suosiviin uutiskriteereihin (esim. Bell 1991, 156). Median rutiineihin myös kuuluu dramatisoida vastakkaisia positioita, vetävän ja tunnistettavan tarinan luomiseksi (esim. Tourangeau 2018, 122). Tässä Itämeri-laskuriin liittyvässä konfliktissa erityisesti Helsingin Sanomat, ja maataloustuottajiin omaavan läheisen suhteensa vuoksi myös Maaseudun Tulevaisuus, olivat tarinassa myös osapuolia, eivät vain keskustelun areena.

Omalaatuista tässä Itämeri-laskurin synnyttämässä keskustelussa olikin kahden sanomalehden vahva keskinäinen erimielisyys, joka ilmenee artikkelien sisällöstä. Useimmiten joukkoviestimet tarkastelevat samoja aiheita yhteisistä näkökulmista ja tarjoavat niistä samansuuntaisia tulkintoja (Suhonen 1994, 56). Se, että Helsingin Sanomat ja Maaseudun Tulevaisuus päätyivät useaan otteeseen toisistaan poikkeaviin näkökulmiin ja tarjoamaan toisistaan poikkeavia tulkintoja Itämeri-laskuriin, voi ainakin osittain johtua siitä, että lehtien tekstien ”sisäänkirjoitettu lukija” eroaa toisistaan. Mediatekstien sisältö kertoo aina myös oletetusta lukijasta; millaiset perustiedot hänellä esimerkiksi on aiheesta tai millainen arvomaailma mahdollistaisi yhteisen tulkinnan aiheesta (Suhonen 1994, 54).

Tässä tapauksessa oletettujen lukijoiden oletetusti toisistaan poikkeavat arvot ja kokemusmaailmat ovat voineet ohjata kahden lehden mediatekstien sisältöä erilaisiin suuntiin. Näin konfliktin kehys ei siis pysy pelkästään aineiston yksittäisten mediatekstien sisällä vaan leviää toinen toisiaan kommentoivien tekstien välille. Tämän kahden lehden sivuilla nähdyn keskustelun on kokonaisuudessaan mahdollista tulkita toisintavan yhteiskunnallisesti omaksuttua maaseutu/kaupunki-vastinparin kulttuurista kehystä: onhan laskurin herättämää keskustelua ylläpitävien lehtien nimetkin ”Maaseudun Tulevaisuus” ja maan suurimman kaupungin nimeä kantava ”Helsingin Sanomat”.

Itämeri-laskuri aineistoa koskettava konfliktin kehys saattaa rajoittaa moniulotteisempien tavoitteiden, liittoutumien, roolien ja valta-asetelmien näkymistä (Tourangeau 2018, 122) mutta toisaalta aiheen ympärille syntynyt rikas keskustelu voi paljastaa tavallisessa uutisoinnissa latenttina pysyviä kulttuurisia kehyksiä. Taulukossa 1 näkyy Itämeri-laskuria koskeva aineisto, 11 artikkelia Helsingin Sanomista ja 10 Maaseudun Tulevaisuudesta.

Taulukko 1. Itämeri-laskuria koskeva aineisto.

Päivä	Lähde	Otsikko	Juttutyyppi/osio	Hakusanat
3.2.2017	HS	Golf, moottoriveneily ja hevosharrastus rehevöittävät Itämeriä – mutta eniten vaikutusta on sillä, mitä syöt	Kotimaa	Itämeri + maatalous Ilmasto + maatalous
3.2.2017	HS	Jokainen vaikuttaa Itämeren kuntoon	Pääkirjoitus	Itämeri + maatalous
3.2.2017	MT	Maatalousministeri Kimmo Tiilikainen: "Ruokahävikki puuttui kokonaan HS:n Itämerilaskurista"	Talous	Itämeri + maatalous
4.2.2017	HS	Maatalous on Itämeren suurin rehevöittäjä – MTK: "Sellaista ruuantuotantoa ei ole missään maailmassa, missä ei ole kuormitusta"	Kotimaa	Itämeri + maatalous
5.2.2017	HS	Itämeri ei voita mitään, jos Kiuruveden karjatalous häviää	Mielipide	Itämeri + maatalous
5.2.2017	MT	Marttila HS:n Itämerilaskurista: "Ristiriitaista, että nurmesta tehtiin nyt syntipukki"	Maatalous	Itämeri + maatalous
5.2.2017	MT	Professorit: Itämeri ei voita mitään, jos Kiuruveden karjatalous häviää	Maatalous	Itämeri + maatalous
6.2.2017	MT	Ruuan syöminen pilaa nyt Itämeren	Pääkirjoitus	Itämeri + maatalous
6.2.2017	MT	Keskustan Leppä: "HS:n Itämerilaskuri on vaillinaisen ja asenteellinen ja sillä on lähinnä viihdearvoa"	Politiikka	Itämeri + maatalous
7.2.2017	HS	Suomalaisen lihan välttäminen ei ratkaise Itämeren ongelmia	Mielipide	Itämeri + maatalous
7.2.2017	HS	Maataloudessa närkästyttiin Itämeri-laskurin lihansyöntiä koskevista tiedoista – Professori: Ruuan ympäristövaikutukset ovat tosiasia	Kotimaa	Itämeri + maatalous
8.2.2017	MT	Lyttääminen kiukuttaa karjankasvattajaa – "ei me olla pahiksia"	Maatalous	Itämeri + maatalous
8.2.2017	MT	Suomi ei voi muuttua pelkiksi lainehtiviksi viljapelloiksi	Maatalous	Itämeri + maatalous
9.2.2017	HS	Jätevesilietteen vaikutukset Itämereen huolestuttavat	Mielipide	Itämeri + maatalous
9.2.2017	HS	Itämeri-laskuri on avaus kuluttajan avuksi	Mielipide	Itämeri + maatalous Ilmasto + maatalous
10.2.2017	HS	Itämeri-laskuri leikkii vastuuttomasti	Mielipide	Itämeri + maatalous
13.2.2017	MT	Itämeri ja Suomen maatalous	Mielipide	Itämeri + maatalous
14.2.2017	HS	Itämeri-jalanjälki kertoo kulutuksen vaikutuksista rehevöitymiseen	Pääkirjoitus	Itämeri + maatalous
20.2.2017	HS	Kompostoitua yhdyskuntalietettä hyödynnetään viherrakentamisessa	Mielipide	Ympäristö + maatalous
27.2.2017	MT	Seppo Vuokko arvostelee HS:n Itämerilaskuria: "Joudumme lukemaan vain valmiin tuomion ilman perusteluja"	Maatalous	Maatalous + ympäristö
1.3.2017	MT	Kasvissynti vastaan lihansynti	Kolumni	Ilmastonmuutos + maatalous

7.2 Itämeri-laskuri -aineiston neljä kehystä

Tutustuttuani Itämeri-laskuria koskevaan aineistoon, aloin koota havaintomatriisia, joka koostui eri artikkeleissa toistuvista väittämistä. Merkitsin matriisiin keskeisiä kehystämistä ja järkeilyvälineitä: avainsanoja, esimerkkejä, metaforia sekä ongelma-syy-seuraus-ratkaisu -ketjuja, erilaisia maataloudelle ja ympäristölle annettuja rooleja sekä millaisia moraalisia väittämiä aineiston teksteissä tehtiin. Moraalisia väittämiä etsiessäni ja maatalouden rooleja kirjatessani aloin hahmottaa, että aineistossa oli viitteitä maataloutta koskevista ideoista ja myyteistä, joita olin käsitellyt teorialuvussa maatalouden ja ympäristön suhdetta käsittelevässä yhteiskunnallisen tutkimuksen esittelyn yhteydessä. Näin lisäsin taulukkoon kohdan *myytit/ideaalit* ja otin pohdintani avuksi teorialuvussani esittelemäni ideat viljelijästä luonnon hyvänä hoitajana, kovan työn tekijänä ja tilan jatkajana sekä maaseutu/kaupunki -vastinparin muodostaman myytin, jotka kaikki tuntuivat relevanteilta aineistoni valossa. Tästä kokonaisuudesta aloin hahmotella ryhmiä, jotka voisivat muodostaa itsenäisiä kehyksiä aineistossa.

Jokainen kehys sisälsi vähintään yhden moraalisen väittämän maatalouden ympäristökysymyksiin liittyen. Kuten aiemmasta, koko aineistoani koskevassa määrällisestä erittelystä saattoi ennakoida, moraalinen väittämä *ympäristön hyvän tilan arvosta* tuntui sopivan kaikkiin kehysaiheisiin. Toinen koko aineistossa havaitsemani toistuva moraalinen väittämä, *maatalouden jatkuvuuden varmistaminen*, sen sijaan ei esiintynyt kaikissa aiheoryhmittelyissä. Näiden kahden väittämän yhteensovittamisen kautta löysin ensimmäisen selvän kehyksen, joka näyttäytyi tekstissä toimivana strategiana harmonisoida näiden kahden toistuvan moraalisen väittämän aiheuttama jännite. Nimesin kehyksen ***Puhdas suomalainen maatalous*** -kehykseksi sen pääväitteen ja toistuvien avainsanojen mukaan. Kehyksen pääväittämä on, että vaikka maatalous globaalilla tasolla aiheuttaa ympäristöongelmia, suomalainen maatalous tekee siitä poikkeuksen olemalla puhdasta, terveellistä ja ainakin niin ympäristöystävällistä kuin tällä hetkellä ylipäätään on mahdollista. Tämän jäsennyksen kautta rutiininomaisesti *sekä* vaalittiin ympäristön hyvän tilan kulttuurista arvoa että hyväksyttiin, että maatalous aiheuttaa negatiivisia ympäristövaikutuksia. Lisäksi tuettiin kulttuurista arvoa suomalaisen maatalouden jatkuvuudesta. Kehyksen läsnäolo toi ristiriidatonta konsensusta maatalouden ympäristökysymyksiin liittyvään keskusteluun.

Aineistoista löytyi myös toinen vahva kehys, joka tuki mahdollisuutta käsitellä maatalouden ja ympäristön suhdetta ristiriitaa häivyttäen. **Arjen pienet teot** -kehyksessä maatalouden ympäristökysymykset ratkeavat kuluttajien vapaiden arkisten valintojen mukaisesti, markkinatalouden kautta. Kehykseen mahtuu myös välillä tekstissä ilmenevä näkemys, että kuluttajien valinnat ratkaisevat suomalaisen maatalouden jatkuvuuden. Tämä kehys voidaan nähdä osana kulttuurissamme laajemminkin hegemonista talouden runkokehystä (esim. de Vreese 2010, 190, suomalaisen maatalouden kontekstissa Koistinen 1995), joka ilmenee maatalouden ympäristökysymyksistä keskustellessa tämän *arjen pienet teot* -kehymen muodossa. Kehymen moraaliset väittämät olivatkin, että ympäristön hyvä tila on tavoiteltavaa sekä väittäjä, jonka voisi muotoilla ”toimiva markkinatalous tuottaa yhteistä hyvää”.

Itämeri-laskuria koskeva aineisto sisälsi vahvan kiistan narratiivin, niin tekstitasolla kuin kokonaisuutena, eikä ole yllättävää, että myös kehyksistä löytyi kaksi ympäristön ja maatalouden potentiaalisen konfliktin ympärille rakentuvaa kehystä. **Maatalous välttelee vastuuta** -kehymen pääväittäjä on, että maatalouden toimijat kiertävät vastuutaan ympäristövaikutuksista, vaikka tietoa on ollut saatavilla jo pitkään. **Väärät ympäristövaatimukset** -kehymen pääväittämän voi tiivistää ajatukseen, että vääristä perusteista esitetyt ympäristövaatimukset uhkaavat maatalouden jatkuvuutta, eivätkä välttämättä edes aja ympäristön etua.

Nämä kaksi kehystä toimivat ensi silmäyksellä toistensa vastakehyksinä, mutta tarkemman tarkastelun perusteella näin ei välttämättä ole. Aineistossa vahvana esiintyvä *väärät ympäristövaatimukset* -kehys esiintyy usein tilanteessa, jossa ympäristövaatimuksia esittäneestä keskustelusta vaikuttaa puuttuneen kehys, joka olisi tukenut moraalista väittämää maatalouden jatkuvuuden tärkeydestä. *Jatkuvuuden ideaalia* käsitellään maanviljelyyn liittyvänä keskeisimpänä arvona useissa tutkimuksissa (Thompson 1995, Jokinen 1995, Silvasti 2001, Peltomaa 2015). Ideaali sisältää tilan ylisukupolvisen jatkuvuuden lisäksi ajatuksen ekologisen tasapainon säilyttämisestä (esim. Silvasti 2001, 245). Tämä mahdollistaa näkemyksen, jossa maatalouden ympäristökysymyksistä puhuminen linkittyy aina maatalouden jatkuvuuteen; maatalouden jatkuvuus ja ”luonnon jatkuvuus” voivat olla olemassa vain yhdessä. Tässä tulkinnassa pelkästään ”luonnon jatkuvuudesta” puhuminen jo itsessään kyseenalaistaa ”maatalouden jatkuvuuden”. Tällaiset ympäristövaatimukset ovat jatkuvuuden ideaalin kannalta jo lähtökohdiltaan

vääriä. *Väärät ympäristövaatimukset* -kehys ammentaa myös muun muassa epäluulosta käytännön elämästä irtaantunutta tutkimusta kohtaan.

Itämeri-laskuria kyseenalaistavat tekstit saivat vastauksiksi myös laskuria puolustelevia tekstejä sekä käynnissä olevaa keskustelua uutisoivia tekstejä. Näistä teksteistä on löydettävissä toinen konfliktikehys, *maatalous välttelee vastuuta* -kehys, joka jäsentää Itämeri-laskurin kritisoinnin maatalouden toimijoiden vastuun välttelemiseksi tilanteessa, jossa tutkimustietoa maatalouden ympäristövaikutuksista on ollut saatavilla pitkään. On huomionarvoista, että tämä kehys tulee näkyviin vasta Itämeri-laskuria kritisoineen kirjoittelun jälkeen. Aikaisemmissa teksteissä vahvana on erityisesti konsensushakuisempi, talouden runkokehyksestä ammentava *arjen pienet teot* -kehys.

Jaoin Itämeri-laskuria koskevasta aineistosta löytämäni kehykset konsensuskehyksiin, jotka tukivat ympäristön ja maatalouden potentiaalista harmoniaa ja konfliktikehyksiin, jotka tukivat näkemystä ympäristön ja maatalouden potentiaalisesta konfliktista. Sen jälkeen yksinkertaistin havaintomatriisini kahdeksi taulukoksi, josta ensimmäisestä (taulukko 2) käy ilmi kehysten pääväittämät, avainsanat ja kehystä ilmentäviä esimerkkifraaseja aineistosta. Toisesta taulukosta (kts. Taulukko 3 tämän luvun lopussa) puolestaan ilmenee kehysten yksinkertaistetut syy-seuraus-ratkaisu -ketjut, ympäristölle ja maataloudelle tarjotut roolit, sekä analyysin kautta havaitsemani linkit aiemman teorian kulttuurisiin ideaaleihin ja myytteihin.

Taulukko 2. Aineiston perusteella identifioidut kehykset.

	Konsensuskehys <i>Ympäristön ja maatalouden potentiaalinen harmonia</i>		Konfliktikehys <i>Ympäristön ja maatalouden potentiaalinen konflikti</i>	
Kehys	Puhdas suomalainen maatalous	Arjen pienet teot	Maatalous välittelee vastuuta	Väärät ympäristövaatimukset
Väittämät	<p>Suomalainen maatalous on ympäristöystävällinen poikkeus globaalissa ympäristöongelmia aiheuttavassa maataloudessa.</p> <p>Suomalaisen maanviljelijän toimet ovat parhaassa mahdollisessa harmoniassa luonnon kanssa.</p>	<p>Arjen pienet teot ratkaisevat maatalouden ympäristökysymykset.</p> <p>Maatalouden ympäristökysymykset ratkeavat kuluttajien vapaiden valintojen mukaisesti.</p> <p>Kuluttajien valinnat ratkaisevat suomalaisen maatalouden jatkuvuuden.</p>	<p>Maatalouden toimijat kiertävät vastuutaan ympäristövaikutuksista.</p> <p>Maatalouden toimijat ovat haluttomia toimimaan toisin, vaikka pitkään on tiedetty, että ympäristö kärsii nykyisestä ruuantuotannosta.</p>	<p>Väärin perustein esitetyt ympäristövaateet uhkaavat maatalouden jatkuvuutta.</p> <p>Maatalouden kokonaisuutta ymmärtämättömät tahot vaativat ympäristönsuojelun nimissä, väärin perustein, väärä toimia maataloudelta, uhaten sen jatkuvuutta.</p>
Avainsanat	puhdas, ympäristöystävällinen, kotimainen, suomalainen, tuontiruoka, ulkomainen, ympäristö	valinnat, kuluttajat, vaikutusmahdollisuudet, kulutustottumukset, ruokavalio, kasvissyönnö	tosiasia, ympäristövaikutus, kiistäminen, kuormitus, tulokset, tutkimus, syyllistyy, keskustelu	syyllistäminen, puolustaa, syntipukki, tutkimus, ristiriita, huoltovarmuus, syytteleminen, yhdyskuntajätevedet, ruokaturva
Fraasit	<p>”Suomessa tuotettu ruoka on tutkitusti puhdasta ja sen tuottaminen ympäristön kannalta kestää kansainvälisen vertailun” (MT 6.2.2017)</p> <p>”Suomalainen ruoka on äärimmäisen tärkeä kansantaloudelle ja kansanterveydelle, mutta sen syöminen on myös ympäristöteko” (MT 6.2.2017)</p> <p>”Ainakin itse aion syödä suomalaista lihaa ja maitotuotteita kuten tähän asti”, Tiilikainen sanoo.” (MT 3.2.2017)</p> <p>”Pitkäjänteisen työn ansiosta esimerkiksi pohjavesien nitraattipitoisuus on meillä alhainen. Maatiloistamme 90 prosenttia on sitoutunut ympäristötukeen ja sen asettamiin vaatimuksiin.” (HS 7.2.2017)</p>	<p>”Parhaimmillaan markkinalähtöinen kulutus vie välttämättöntä muutosta kustannustehokkaasti eteenpäin yhteiskunnassa.” (HS 7.2.2017)</p> <p>”Yksinkertaisin tapa pienentää kuormitusta on vähentää maitotuotteiden ja lihan kulutusta.” (HS 3.2.2017)</p> <p>”Lihankäytöstä luopuneella helsinkiläisellä on viidenneksen pienempi Itämeri-jalanjälki kuin helsinkiläisellä sekaravinnon syöjällä, vegaanilla puolta pienempi.” (HS 3.2.2017)</p>	<p>”Käikkein suurin Itämeren rehevöittäjä on vanha tuttu maatalous.” (HS 4.2.2017)</p> <p>”On kiistatonta, että ruoantuotanto kuormittaa Itämeriä. Tuloksia ei voi mitätöidä sillä, että ne ovat omalta kannalta epämiellyttäviä.” (HS 14.2.2017)</p> <p>”Laskurissa ei ole kyse politiikasta tai maatalouselinkeinon väheksymisestä eikä kannanotosta kasvissyönnin puolesta, vaan työ on tehty avoimin mielin.” (HS 14.2.2016)</p>	<p>”MTK:n puheenjohtaja Juha Marttila sanoo, että Helsingin Sanomien Itämerilaskurissa on vedetty mutkia suoriksi ja tulokset ovat ristiriitaisia tutkimustiedon kanssa.” (MT 5.2.2017)</p> <p>”Helsingin Sanomissa taannoin julkaistu Itämerilaskuri oli taas huitaisu suomalaista maataloutta vastaan” (MT 27.2.2017)</p> <p>”Ajattelevatko nämä laskurin tulkitsijat lainkaan huoltovarmuutta, muistavatko he nälkävuosia! Sen jälkeen ymmärrettiin panostaa kotieläimiin huoltovarmuuden vuoksi” (MT 3.2.2017)</p> <p>”Itämeri-laskuri leikkii vastuuttomasti On aika selittää, mistä levä-ämpärit oikeasti tulevat. Miksi osa merkittävistä asioista, kuten huoneilman lämpötila, ei paina mitään? Miksi etenkin liha painaa laskurissa niin paljon?” (HS 10.2.2017)</p>

Puhdas suomalainen maatalous -kehys

Puhdas suomalainen maatalous on konsensuskehys, joka tukee ympäristön ja maatalouden ristiriidattomuutta, jäsentäen suomalaisen maatalouden poikkeukseksi globaalissa ympäristöongelmia aiheuttavassa maataloudessa. Kehyksen abstrahoitu narratiivi kulkee perusongelmasta **ruuantuotanto kuormittaa ympäristöä** syyhyn, **ruuantuotantoa**

tarvitaan, koska ihmisten pitää syödä ratkaisuun, jonka mukaan ***suomalaisten tulee syödä Suomessa tuotettua ruokaa, koska se on niin ympäristöystävällisesti tuotettua kuin on mahdollista***. Tämä ilmenee hyvin esimerkiksi 6.2.2017 Maaseudun Tulevaisuudessa julkaistussa pääkirjoituksen loppukappaleessa:

”Ruuan tuottaminen vaikuttaa luontoon ja ympäristöön. Ruuantuotannon aiheuttamat ongelmat ovat pienemmät kuin muut ihmisen aiheuttamat vaikutukset luontoon. Lisäksi ruoka on kaikille välttämätöntä. Suomessa tuotettu ruoka on tutkitusti puhdasta ja sen tuottaminen ympäristön kannalta kestää kansainvälisen vertailun.” (MT 6.2.2017)

Kappaleen viesti on, että maataloudella on ympäristövaikutuksia, mutta verrattuna muuhun ihmistoimintaan ne ovat pienet. Lisäksi Suomessa tuotettu ruoka on muualla tuotettuun verrattuna puhdasta ja ympäristön kannalta hyvin tuotettua. Muutosten vaatiminen on siis turhaa, etenkin kun ruuantuotantoa ei voi lopettaa.

Kehyksessä avainsana ”puhdas” toistuu usein suomalaisuuden määreen yhteydessä. Tässä esimerkissä kuten usein, se viittaa suomalaiseen ruokaan. Myös kehyksestä löytyvä fraasi ja mielikuva ”puhtaasta suomalaisesta luonnosta” on tuttu kulttuurin sisällä kasvaneelle. Kun avainsana puhdas liitetään kehyksessä usein kansalaisuuteen, voi sen nähdä entisestään korostavan suomalaisen maatalouden poissulkevaa, ympäristöystävällistä erityisasemaa suhteessa ulkomaalaiseen ruuantuotantoon. Kehyksen ideaalitilanne ikään kuin olisi, jos kaikki suomalaiset nauttivat vain ”puhtaasti suomalaista puhdasta ruokaa puhtaassa luonnossa”.

Kehyksen jäsenitys tukee moraalisia väittämiä: *ympäristön hyvä tila on tavoiteltavaa ja suomalaisen maatalouden jatkuvuus pitää turvata*. Ympäristön hyvän tilan arvo käy kehyksen sisällä ilmi esimerkiksi Helsingin Sanomien mielipide palstalla otsikolla *”Suomalaisen lihan välttäminen ei ratkaise Itämeren ongelmia”* julkaistun tekstin kappaleesta:

”On totta, että maataloudella on vesistöjä rehevöittäviä vaikutuksia. Ympäristövaikutusten vähentämiseksi tehdään kuitenkin Suomessa jatkuvasti töitä. Pitkäjänteisen työn ansiosta esimerkiksi pohjavesien nitraattipitoisuus on meillä alhainen. Maatiloistamme 90 prosenttia on sitoutunut ympäristötukeen ja sen asettamiin vaatimuksiin.” (HS 7.2.2017)

Sama tavoite ympäristön tilan parantamisesta yhdistyy luontevasti suomalaisen maatalouden jatkuvuuden tukemiseen seuraavassa MTK:n ympäristöasioiden asiantuntijaa lainaavassa Helsingin Sanomien tekstissä:

”Laskurin tuloksista saisi myös hienon, jos me vain siirtäisimme kaiken tuotannon ulkomaille’, Kulmala sanoo. ’Mutta se olisi vain silmien ummistamista, ja päinvastoin ruokatuotanto voisi siirtyä maahan, jossa ympäristöolot ja vesistökuormitukset otetaan paljon meitä huonommin huomioon. Se ei globaalisti auttaisi tilannetta yhtään.’ Kulmalan mukaan jo esimerkiksi ulkomaisen naudanlihan ostamatta jättäminen ja kotimaisen syöminen vähentäisivät ympäristön kokonaiskuormitusta ja suomalainen viljelijä saisi leipänsä.” (HS 4.2.2017)

Samoin 3.2.2017 Maaseudun Tulevaisuuden sitaatti maatalous- ja ympäristöministeri Tiilikaiselta kuvastaa kumpaakin arvoa, ympäristön hyvinvointia ja suomalaisen maatalouden jatkuvuutta, joka tässä ilmaistaan oman kulutuksen jatkamisen esimerkin kautta:

”Luonnon monimuotoisuuden kannalta joka ainut laiduntava karjatila Suomessa on äärimmäisen arvokas. Tutkimuslaitosten nyt nähtyä kokonaisvaltaisempi ympäristön arviointi ja vertailu eri maiden välillä palvelisi myös meidän tulevien ympäristöohjelmien laadintaa. On myös hyvä muistaa, että Suomen ravinnepäästöt Itämeren kuormasta ovat 10 prosenttia. Paljon on tehty ja tullaan tekemään Itämeren tilan parantamiseksi, niin kansainvälisellä tasolla kuin kotimaassa. Ainakin itse aion syödä suomalaista lihaa ja maitotuotteita kuten tähän asti”, Tiilikainen sanoo.” (MT 3.2.2017)

Ympäristön ja maatalouden yhteensovittamista hakeva konsensuspyrkimys näkyy hyvin esimerkiksi maatalous- ja ympäristöministerin kommenttiin perustuvassa Maaseudun Tulevaisuuden tekstikatkelmassa:

”Suomalainen maatalous ja sen ympäristökestävyys on maailman huippuluokkaa, verrataan sitä mihin toiseen maahan tahansa. Ei kannata ripotella tuhkaa päällensä eikä ainakaan provosoitua” Tiilikainen rauhoittelee laskuria kokeilleita. (MT 3.2.2017)

Katkelma sisältää toisaalta myös ajatuksen, että laskuri on provosoiva kyseenalaistaessaan suomalaisen maatalouden ympäristöystävällisyyttä.

Puhdas suomalainen maatalous -kehys ammentaa luonnon hyvä hoitaja -myytistä, jossa viljelijän toimet ovat tasapainoisessa vuorovaikutussuhteessa luonnon kanssa, (esim. Silvasti 2001, 223-225, myös Thompson 1995, Kaljonen 2010, Sneegas 2016 ja Schall et al. 2018) ja tämän kyseenalaistaminen voidaan kokea provosoivaksi. Luonnon hyvä hoitaja -myytti on nähtävissä taustalla esimerkiksi MTK:n ympäristöjohtajan mielipidekirjoituksessa ”Itämeri-laskuri leikkii vastuuttomasti” Helsingin Sanomissa 10.2.2017:

”Edistys ei heijastu Itämeren tilaan vielä vuosikymmeniin, koska vanhat päästöt yhteiskunnan eri sektoreilta 50 vuoden ajalta rehevöittävät merta vielä pitkään (Helcom). Teemme yhteistyötä luonnon kanssa ja vaalimme

valttejamme eli puhdasta ympäristöä ja turvallisia tuotteita. Odotamme uusia ratkaisuja tutkijoilta, jotka tuntevat olosuhteemme ja perustavat neuvonsa aitoihin, ajantasaisiin mittauksiin. Kuluttajat ovat oikeutettuja samaan.” (HS 10.2.2017)

Luonnon hyvä hoitaja -myytti antaa tukea *puhdas suomalainen maatalous* -kehykselle myös Maaseudun Tulevaisuuden artikkelissa:

”Miksi lihasta on tullut joillekin näin vastenmielistä? Suomessa luonto on puhdasta ja karjankasvatus huippuluokkaa. Antibiootteja käytetään erittäin vähän ja vain lääkintään.” (MT 8.2.2018)

Kehyksen sisällä maataloudelle tarjotut roolit ovat monipuolisia. Maatalous nähdään toisaalta ongelman aiheuttajana, toisaalta ongelmien ratkaisijana. Erityisen vahvasti tämän kehyksen sisällä maataloudelle tarjotaan roolia, jossa se toimii hyvässä sopusoinnussa ja yhteistyössä ympäristön kanssa. Ympäristön rooli kehyksessä on taustavaatijan rooli; ympäristö asettaa ehtoja ihmisten toiminnalle mutta toisaalta tarvitsee ihmisten rationaalista toimintaa selviytyäkseen sitä uhkaavista ongelmista.

Arjen pienet teot -kehys

Toinen analyysini perusteella löytämäni konsensuskehys on *arjen pienet teot* -kehys, jossa markkinatalouden toimiessa, kuluttajien arjen valinnat ratkaisevat myös maatalouteen liittyvät ympäristöongelmat. Vastaavasti kehys taipui myös jäsentämään maatalouden jatkuvuutta kuluttajien valintojen kautta.

Kehysanalyysini kohteena oleva Itämeri-laskuri ja iso osa siihen liittyvää mediakeskustelua sopi lähtökohtaisesti tämän kehyksen alle:

Itämeri-laskuria esittelevässä Helsingin Sanomien artikkelissa tämä käy selväksi useaan otteeseen:

”Tulokset osoittavat, että kuluttajan valinnoilla on merkitystä.” (HS 3.2.2017)

”Yksinkertaisin tapa pienentää kuormitusta on vähentää maitotuotteiden ja lihan kulutusta.” (HS 3.2.2017)

”Ruokavalinnoilla saadaan myönteisiä vaikutuksia aikaan paitsi rehevöitymisen myös ilmastomuutoksen torjunnassa.” (HS 3.2.2017)

Selväsanaisesti asia käy esiin myös Helsingin Sanomissa 7.2.2017 SYKE:n professorin sitaatissa:

”Jos kestävä kulutus on tarpeeksi laajaa, palvelujen ja tavaroiden tuottajat joutuvat ottamaan uudenlaisen kysynnän toiminnassaan huomioon eivätkä

päättäjätkään voi sivuuttaa muutostarvetta. Parhaimmillaan markkinalähtöinen kulutus vie välttämätöntä muutosta kustannustehokkaasti eteenpäin yhteiskunnassa.” (HS 7.2.2017)

Helsingin Sanomissa 5.2.2017 julkaistu kolmen professorin mielipidekirjoitus *”Itämeri ei voita mitään, jos Kiuruveden karjatalous häviää”*, jonka pohjalta myös Maaseudun Tulevaisuus kirjoitti artikkelin vielä samana päivänä, on mielenkiintoinen tämän ja useammankin kehyksen kannalta.

Artikkelin kertomus menee yksinkertaistetusti näin: Pelastuuko Itämeri, jos kuluttaja seuraa Helsingin Sanomien suositusta ja hylkää maitotuotteet? Ei, koska yksipuolinen kasvinviljely ei ole myöskään vesistöystävällistä. Lypsykarjatalous on ankariin luonnonoloihimme parhaiten soveltuva maatalouden tuotantomuoto – ja omalla ruoantuotannolla on tärkeä sijansa, joten maitotaloustuotteista ei kannata luopua:

”Kyllä kuluttajakin voi auttaa valinnoilla ja muun muassa vähentää ruokahävikkiä. Mutta tärkeintä on panostaa ammattilaisten osaamiseen ja yhteistoimintaan, jotta tulevaisuudessa syömme ravitsevaa kotimaista ruokaa, joka on tuotettu ympäristöystävällisesti.” (HS 5.2.2017)

Tässä ajatus on, että Itämeri-laskuri ja Helsingin Sanomat on neuvonut väärin ja kyseenalaistanut eläintalouden: se sopii kehykseen, jossa väärin perustein esitetyt ympäristövaatimukset uhkaavat maatalouden jatkuvuutta. Otsikon *”Kiuruveden karjatalous”* jatkaa esimerkkinä tekstissä ja symbolisoi koko Suomen maataloutta, jonka *”häviämisestä Itämeri ei voita mitään”*.

Loppukappaleesta löytyy niin *puhdas suomalainen maatalous* -kehystä kuin *maatalouden jatkuvuuden* tavoitetta tukeva viittaus *”jotta tulevaisuudessa syömme ravitsevaa kotimaista ruokaa, joka on tuotettu ympäristöystävällisesti”*. Kappale vaikuttaisi kyseenalaistavan (ja siten huomioivan) kuluttajan *arjen pienet teot* -kehyksen, kun kuluttajien valintojen merkitystä vähätellään *”kyllä kuluttajakin voi auttaa, mutta...”* Koko tekstin narratiivissa kuitenkin tuetaan *arjen pienet teot* -kehystä: pitämällä maitotaloustuotteet ruokavaliossa, varmistamme, että suomalainen maatalous jatkuu.

Koko kehystä koskeva tarina menee abstraktilla tasolla näin: perusongelma on, että ruuantuotanto kuormittaa ympäristöä. Syy ongelmaan on, että ihmiset haluavat kuluttaa juuri niitä tuotteita, joiden tuottamiseen kuluu enemmän luonnonvaroja, josta taas seuraa vakavia ympäristöongelmia kuten Itämeren rehevöityminen ja ilmastonmuutos. Ratkaisuna ongelmaan kehys esittelee kulutusvalintojen kuten ruokavalion muutokset, sekä näistä

valistamisen esimerkiksi Itämeri-laskurin avulla. Kehys vahvistaa laajempaa kulttuurista kehystä toimivasta markkinataloudesta ja sen kertomus ilmentää *toimiva markkinatalous hyödyttää kaikkia* -ideaalia. *Toimivan markkinatalouden* ideaali näkyi esimerkiksi Tourangeaun (2018) kanadalaisen maatalousuutisoinnin tutkimuksessa. Tourangeaun diskurssitutkimus käsitteli geenimanipuloitua alfalaa koskevaa mediakeskustelua ja sen mukaan uusliberalistinen diskurssi oli aineistossa – ja kanadalaisessa maatalouspolitiikassa – niin määräävä, että vapaiden markkinoiden ja yksityisomistuksen tavoittelua ei juuri voinut kyseenalaistaa eikä muille näkökulmille jäänyt sijaa. Talouden diskurssin kautta sekä puolustettiin että vastustettiin geenimanipuloitua alfalaa. (Tourangeau 2018, 123-124.)

Arjen pienet teot -kehysen käyttö, jollei vapautta, niin ainakin keventää niin maataloustuottajien kuin poliitikkojenkin vastuuta maatalouden ympäristövaikutuksiin liittyen. He toimivat kuluttajien valintojen pohjalta, joten riittää kun he ylläpitävät markkinoiden toimivuutta. Tämä tulee näkyviin esimerkiksi Helsingin Sanomien Itämeri-laskuria esittelevässä artikkelissa 3.2.2017, jossa maatalouden negatiivisiin ympäristövaikutuksiin puuttumiseksi ehdotetaan eksplisiittisesti vain kuluttajien valintojen muuttamista, kun taas yhteiskuntajätevesien aiheuttamaan kuormitukseen vaaditaan puuttumista poliitikoilta. Tässä aineistossa jo se, että laskuri oli suunnattu yksityisille ihmisille kuluttajina, viitoitti tien *arjen pienet teot* -kehysen käytölle. On kuitenkin syytä huomauttaa, että sama *arjen pienet teot* -kehys toistuu yhtä lailla laajemmassa aineistossa, liittyen erityisen vahvasti keskusteluun ruokavalinnoista. Talouden kannalta asioista uutisointi on yksi journalismin peruskehyksistä (de Vreese 2010, 190), jonka alainen *arjen pienet teot* -kehys näkyy vahvasti maatalouden ympäristökysymyksiä käsittelevässä aineistossa.

Maatalous välttelee vastuuta -kehys

Maatalous välttelee vastuuta -kehys on konfliktikehys, jossa maatalouden ja ympäristön suhde jäsentyy konfliktin kautta. Kehysen syys-seuraus-ratkaisu -ketju kulkee yksinkertaistetusti seuraavasti: kehyksessä perusongelma on se, että ruuantuotanto kuormittaa ympäristöä. Syynä tähän on, että vaikka tutkimus on jo pitkään osoittanut maatalouden toiminnan haitalliset vaikutukset ympäristölle, maatalouden toimijat eivät ole halunneet muuttaa tapojaan. Tämä on johtanut siihen, että vakavia ympäristöongelmia, kuten Itämeren rehevöitymistä, ei ole pystytty ratkaisemaan. Ratkaisuksi kehyksessä tarjotaan sitä, että maataloustoimijat myöntävät toimintansa vaikutukset ja muuttavat

toimintatapojaan tieteellisiin tutkimuksiin pohjaten. Kehyksen pääväittäjä tulee esiin Helsingin Sanomien 4.2.2017 otsikossa:

”Maatalous on Itämeren suurin rehevöittäjä – MTK: ‘Sellaista ruuantuotantoa ei ole missään maailmassa, missä ei ole kuormitusta’” (HS 4.2.2017)

Otsikossa todetaan tosiasiana, että maatalous on suurin rehevöittäjä. Otsikon toinen osa, joka esitetään MTK:n suorana kommenttina esitettyyn faktaan, ehdottaa tulkintaa, jossa maataloustuottajien etujärjestön mielestä asiantilalle ei voi mitään eikä siinä ole ongelmaa, koska muuallakin maailmassa ilmenee ongelmia.

Samassa artikkelissa todetaan myös, että *”Kaikkein suurin Itämeren rehevöittäjä on vanha tuttu maatalous.”* (HS 4.2.2017.) Lauseessa maatalous esitetään kaikille tuttuna Itämeren ongelmien aiheuttajana, jonka rooli on tiedetty pitkään.

”On kiistatonta, että ruoantuotanto kuormittaa Itämerta. Tuloksia ei voi mitätöidä sillä, että ne ovat omalta kannalta epämiellyttäviä.” HS 14.2.2017

Lause ilmaisee suoraan, että ruoantuotannosta hyötyvät tahot pyrkivät mitätöimään kiistattomia tosiasioita.

Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa tämä kehys aktivoitui kronologisesti vasta maatalouden toimijoiden kritisoitua Itämeri-laskuria ja nousee esiin tuon keskustelun uutisoinnissa.

”Maataloudessa närkästyttiin Itämeri-laskurin lihansyöntiä koskevista tiedoista – Professori: Ruoan ympäristövaikutukset ovat tosiasia” (HS 7.2.2017)

Tässä kaksiosainen otsikko toteaa, että maataloudessa närkästyttiin mutta tosiasiat ovat tosiasioita, vielä professorin eli asiantuntijan verifioimina. Närkästyminen sanana viittaa ärsyyntymistä, jossa konnotaatio on enemmän ”ottaa nokkiinsa” kuin suuttua syystä. Sama sisältö toistuu artikkelissa laajemmin:

”Etenkin maataloustuottajat ovat närkästyneet laskurin tuottamasta tiedosta, jonka mukaan ruokavalio, etenkin eläinperäinen ruoka, tuottaa suurimman osan tavallisen kuluttajan Itämeri-jalanjäljestä. Tosiasia kuitenkin on, että elintarvikkeilla on ympäristövaikutuksia, ollaan sitten missä päin maailmaa tahansa, painottaa Itämeri-laskuri -hankeen vastuullinen johtaja, professori Jyri Seppälä Suomen ympäristökeskuksesta (Syke).” (HS 7.2.2017)

Se että tekstissä painotetaan, että elintarvikkeilla on ympäristövaikutuksia, ollaan missä päin maailmaa tahansa, vihjaa maataloustuottajien väittäneen, että suomalainen

ruoantuotanto tekisi tässä poikkeuksen; epäsuorasti tekstissä viitataan etenkin kommenttiartikkeleissa löytyvään *puhdas suomalainen maatalous* -kehykseen, jossa suomalaista maataloutta pidetään ympäristöystävällisenä poikkeuksena.

Tässä *maatalous välttelee vastuuta* -kehyksessä keskeisenä moraalisenä väittämänä, on ympäristön hyvä tilan tavoiteltavuus. Kehys tukee myös tieteen merkitystä päätösten pohjana korostavaa moraalista väittämää ja esittää tieteellisen tiedon väheksymisen paheksuttavana asiana. Esimerkiksi jo yllä esitellyssä artikkelissa tämä käy esille seuraavissa tekstikohdissa:

”Maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen ehätti heti tuoreeltaan kiistämään laskurin osoittaman suomalaisen maatalouden aiheuttaman ympäristökuormituksen.” (HS 7.2.2017)

Lauseesta saa vaikutelman, että ministeri on kiirehtinyt – ehkä tarkemmin taustaa selvittämättä – kiistämään tässä jutussa jo kaksi kertaa tosiasiaaksi nimetyn suomalaisen maatalouden ympäristökuormituksen. Vähän ajan päästä artikkeli jatkaa:

”Samalla Tiilikainen nimesi oman hallinnonalansa työn ’tutkiskeluksi’.” (HS 7.2.2017)

Tämä lause herättää joukon kysymyksiä: tuntee ministeri oman hallinnon alansa tutkimusta, arvostaako sitä ja onko hän lainkaan lojaali alaisiaan kohtaan?

”Tiilikainen kuitenkin kiistää jyrkästi, että hän väheksyisi alan johtavien tutkijoiden työtä. ’En missään nimessä väheksy Syken enkä Luken työtä, vaan arvostan tutkimuksia suuresti. Haluaisinkin, että tutkimuslaitokset varmistaisivat tulosten oikeellisuuden.’” (HS 7.2.2017.)

Tässä kirjoitetaan näkyviin epäily alan johtavien tutkijoiden työn väheksymisestä, jonka ministeri puolestaan kiistää. Epäily tieteen tulosten vähättelystä toistuu näissä esimerkeissä ja näyttäytyy kehyksessä yhtenä selityksenä miksi maatalous ei ”paranna tapojaan”.

On mielenkiintoista, että tämä *maatalous välttelee vastuuta* -kehys, tulee esiin vasta Itämeri-laskuria koskevan keskustelun edetessä. Kehys ei myöskään ole vahvana työn laajemmassa aineistossa. Siitä huolimatta kehys vaikuttaa tutulta; oletus maatalouden ympäristövastuusta luistamisesta syyttävän kulttuurillisen kehyksen *olemassaolosta* käy ilmi esimerkiksi Itämeri-laskuria kommentoivassa Maaseudun Tulevaisuuden pääkirjoituksessa, jossa kehyksen olemassaolo esitetään itsestään selvänä:

”Maatalouden ravinnepäästöjen määrästä on kiistelty vuosia. Maataloutta on syytetty siitä, että peltoihin laitetaan liikaa ravinteita, joista ylijäämät huuhtoutuvat Itämereen. Laskurin perusteella esitettävillä levä-ämpäreillä ei suoraan syytetä maataloutta, nyt ongelmana ovat kuluttajien valinnat ja ruokailutottumukset.” (MT 6.2.2017)

Kappale asemoi nyt käytävän Itämeri-laskuriin liittyvän keskustelun osaksi jo vuosia käytyä kiistelyä (= ei varmaa tietoa), jossa maataloutta on **syytetty** liiallisesta lannoituksesta. Itämeri-laskuri asemoidaan uudeksi tavaksi syyttää maataloutta, nyt epäsuorasti kuluttajien valintojen kautta. Kappaleessa myös toistetaan avainsanaa syyttää. Sekä *kiistely* että *syyttää* -termit jättävät auki onko syytöksille perää, mutta laskevat vakaasti sen varaan, että maataloutta syyttävä kulttuurillinen kehys on olemassa. Laajemmasta aineistosta hyvin selväsanainen esimerkki maataloutta syyttävän kehysten olemassaolon oletuksesta on lukijapalautteen pohjalta Maaseudun Tulevaisuuteen tehty artikkeli *”Lukijalta: Maatalous on väärä syntipukki fosforipäästöille”* (MT 17.8.2016).

”Agronomi Jukka Tuori Huittisista pitää yleiseksi käsitykseksi muuttuneena pötypuheena sitä, että maatalous olisi suurin fosforipäästöjen aiheuttaja ja Itämeren saastuttaja. ’Väittämää ovat masinoineet ympäristöjärjestöt, osa yliopistoväestä, ympäristöministeriö ja punavihreät poliittiset toimijat. Tämän todeksi muuttuneen valheen tueksi ei ole yhtään tieteellistä näyttöä. On vain väittämä, jota toistetaan johdonmukaisesti” (MT 17.8.2016)

Etenkin ensimmäisissä Itämeri-laskuria koskeissa artikkeleissa *arjen pienet teot* -kehys on dominoiva, ja tulkintani mukaan rakentaa sopusointua maatalouden ja ympäristön suhteen käsittelyyn. Toisaalta tuon kehysten käyttö ja viestin suuntaaminen maatalouden toimijoiden ohi suoraan kuluttajalle, jotta tämä teoillaan vaikuttaisi maatalouden ympäristöongelmiin, on mahdollista tulkita myös ylimielisenä syytöksenä aikaansaamatonta maataloussektoria kohtaan. On mahdollista ajatella, että kehyksessä syytökset maatalouden ympäristövaikutuksista jätetään sanomatta ääneen, mutta ne sisältyvät kehysten narratiiviin, muutenhan muutosta ei tarvittaisi. Ääneen sanomaton syytös voi kuulua kauas.

Toinen syy miksi *maatalous välttelee vastuuta* -kehys vaikuttaa odottavan valmiina, voi liittyä siihen, miten kehys linkittyy kulttuuriimme syvään juurtuneeseen maaseutu/kaupunki-vastinparin myyttiin. Myytissä sivistys – samoin kuin tiede, hallinto ja byrokratia – liitetään usein kaupunkiin ja maaseutu mielletään joko paratiisiksi tai leimataan sivistymättömäksi ja takaperoiseksi ”takahikiäksi” (esim. Pawlick 2001, 12-13). Kehykset hyötyvät ’kulttuurisesta resonanssista’, toisin sanoen siitä, jos kehysiin liitetyt

symbolit ja metaforat sopivat kulttuurissa hyväksytyihin tarinoihin tai laajempiin teemoihin (Gamson & Modigliani 1989, 5). Tässä kehyksessä ilmenevä väite tieteeseen välinpitämättömästi suhtautuvasta ”maaseudusta” eli maataloustuottajista on yhä tunnistettavissa lapsuuden tarinassa maalaishiirestä ja kaupunkilaishiirestä, jota edelleen versioidaan populaarikulttuurissa.

Väärät ympäristövaatimukset -kehys

Tässä kehyksessä on kaksi ydinväittämää. Ensinnäkin maatalouden kokonaisuutta ymmärtämättömät tahot vaativat ympäristönsuojelun nimissä, mutta väärin perustein, toimia maataloudelta. Maatalouden ulkopuolelta esitetään siis vaatimuksia, jotka usein ovat vastoin maatalouden sisäpuolelta asiaa katsovien logiikkaa. Toinen ydinväittämä on, että nämä vaatimukset uhkaavat maatalouden jatkuvuutta tavalla tai toisella, joten ne on syytä ottaa vakavasti. Kehys jäsentää maatalouden ja ympäristön suhteen potentiaalisesti konfliktiksi, koska maatalouden kimppuun on hyökätty. Otetaan esimerkiksi Helsingin Sanomissa 10.2.2017 julkaistun MTK:n ympäristöjohtajan mielipidekirjoitus, jonka otsikko on *Itämeri-laskuri leikkii vastuuttomasti*, ja jonka ingressi jatkaa:

”On aika selittää, mistä levä-ämpärit oikeasti tulevat. Miksi osa merkittävistä asioista, kuten huoneilman lämpötila, ei paina mitään? Miksi etenkin liha painaa laskurissa niin paljon?” (HS 10.2.2017)

Jo otsikosta löytyvä sanavalinta ”leikkii vastuuttomasti” herättää ajattelemaan, että laskuri tekee ymmärtämättömyyttään jotain vaarallista ja ingressi kertoo mitä: laskuri syyttää vaillinaisin ja piilotetuin tiedoin lihantuotantoa ”levä-ämpäreistä”. Laskurin tietopohjan oikeellisuus ja läpinäkyvyys kyseenalaistetaan.

”Jyri Seppälä ja Merja Saarinen puolustivat (HS Mielipide 9.2.) Itämeri-laskuria ja nostivat esiin sen kehitystarpeita. Torso laskuri leikkii vakavilla asioilla: ruualla sekä vesiensuojelulla, jotka eivät kestä populismia. Piste i:n päällä oli hukkuva lehmä HS:n grafiikassa (3.2.). Kaikella on rajansa.” (HS 10.2.2017)

Tekstissä vahvistetaan syytös vakavilla asioilla leikkimisestä, vaikka tietopohja on tunnustettu huonoksi. Grafiikan hukkuvan lehmän esiin nostaminen tekstissä irrallisena yksityiskohtana tuntuu syyttävän suorastaan tahallisesta maatalouden kiusaamisesta. Hukkuva lehmä voidaan nähdä myös maatalouden jatkuvuuden uhan alla olemisen symbolina.

Väärät ympäristövaatimukset -kehys sisältää useita moraalisia väittämiä. Se tukee ympäristön hyvän tilan saavuttamisen tavoitetta sekä maatalouden jatkuvuuden

varmistamista. Samoin se nostaa esiin oikean tiedon merkitystä oikeiden päätösten pohjana.

Esimerkiksi Maaseudun Tulevaisuuden artikkelin *"Marttila HS:n Itämerilaskurista: 'Ristiriitaista, että nurmesta tehtiin nyt syntipukki'"* (MT 5.2.2017) ingressissä lukee:

"Helsingin Sanomat painottaa maatalouden olevan Itämeren suurin rehevöittäjä. MTK:n Marttila ihmettelee, miksi nurmipohjainen maatalous tuomitaan nyt, kun tähän asti kasvipeitteisyydellä on torjuttu valumia." (MT 5.2.2017)

Ingressin mukaan Helsingin Sanomat on tietämätön kasvipeitteisyyden valumia torjuvasta vaikutuksesta, mikä kyseenalaistaa asiantuntijuuden myöskään esittää muita väitteitä maatalouden roolista Itämeren rehevöittäjänä. Artikkelin jatkuu Itämeri-laskurin tekijöiden tietopohjan suoralla kyseenalaistamisella:

"MTK:n puheenjohtaja Juha Marttila sanoo, että Helsingin Sanomien Itämerilaskurissa on vedetty mutkia suoriksi ja tulokset ovat ristiriitaisia tutkimustiedon kanssa." (MT 5.2.2017)

Mielenkiintoinen yksityiskohta on myös se, että näissä kahdessa esimerkissä, ja useassa muussa kohdassa aineistoa, Itämeri-laskuri määritetään nimenomaan Helsingin Sanomien projektiksi, muun konsortion, kuten tutkimuslaitosten, roolin häivyttäen. Laskuri paikantuu Helsingin Sanomiin sen julkisuuteen tuojana, mutta kärjistävä tulkinta laskurista maataloudesta ymmärtämättömien ja luonnosta vieraantuneiden kaupunkilaisten vaarallisena leikkinä on myös helpommin mahdollinen, kun laskuri paikantuu Helsingin Sanomiin eikä tutkijakonsortioon. Kokonaiskuvan ja taustatiedon puutetta epäillään tähän kehykseen liittyvässä aineistossa kuitenkin myös tukijoihin liittyen:

"HS:n artikkelissa kuvataan tuloksia 'suuntaa antaviksi'. 'Minkä vuoksi tällaisia suuntaa antavia tuloksia käytetään, kyllä niiden pitää olla tieteellisesti päteviä, sillä teknologialla ja menetelmillä, joita tänään käytetään.' MTK:n Pietolan mukaan virheet ja harhaisuudet kertautuivat laskurissa, johon Syken ja Luken tutkijat ovat antaneet tietoja." (MT 3.2.2017)

Kehyksen toinen ydinväite, että väärät ympäristövaatimukset ovat uhka maatalouden jatkuvuudelle tulee esiin Maaseudun Tulevaisuuden pääkirjoituksen (6.2.2017) kappaleessa:

"Jos laskurin tuloksia tulkitsee suoraan, niin Itämeri puhdistuu, jos Suomessa ei tuoteta ruokaa lainkaan. Tuontiruuan särpimeksi voisi käyttää korkeintaan Itämerestä nostettua kalaa." (MT 6.2.2017)

Kirjoittaja kärjittää tietoisesti, tarkoituksenaan paljastaa mihin kauheaan tilaan Itämeri-laskurin esittämät vaatimukset toteutuessaan johtaisivat. Samaa ympäristövaatimusten aiheuttamaa uhkaa jatkuvuudelle ilmentävät Helsingin Sanomien 5.2.2017 mielipidekirjoituksen otsikko *”Itämeri ei voita mitään, jos Kiuruveden karjatalous häviää”*, jossa Kiuruveden karjatalous symboloi koko Suomen maataloutta. Huoltovarmuuden kautta jatkuvuuden merkitystä alleviivaa kappale Maaseudun Tulevaisuuden artikkelissa 3.2.2017:

”Ajattelevatko nämä laskurin tulkitsijat lainkaan huoltovarmuutta, muistavatko he nälkävuosia! Sen jälkeen ymmärrettiin panostaa kotieläimiin huoltovarmuuden vuoksi.” (MT 3.2.2017)

Kehys, jonka perusväite on, että väärin perustein esitetyt ympäristövaateet uhkaavat maatalouden jatkuvuutta, ottaa vauhtia useasta kulttuurissamme olevasta ideaalista. *Maatilan jatkuvuuden* ideaali (esim. Thompson 1995, Jokinen 1995, Silvasti 2001, Peltomaa 2015) on niistä keskeinen, ja uhka jatkuvuutta kohtaan antaa kehykselle ja sitä käyttäville mediateksteille painoarvoa. Sen rinnalla kulkee *kovan työn* ideaali, jossa ahkeruuden ja kovan työn kautta pyritään produktioismin mukaisiin suuriin satoihin (esim. Thompson 1995, Silvasti 2001). Kovan työn myytti luonnonvoimien kanssa taistelevasta viljelijästä on saattanut muuttaa muotoaan viime vuosikymmeninä; viljelijän työ on muuttunut teknologian, ja Suomessa muun muassa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan, myötä vähemmän fyysiseksi, mutta toisaalta raskaammaksi byrokratian, säädösten, odotusten ja taloudellisen epävarmuuden vuoksi, ja näin lähemmäs ajatusta työnsä vuoksi kärsivästä viljelijästä. (vrt. esim. Silvasti 2002, 145.) *”Kärsivän viljelijän”* teema oli myös yksi Sneegasin (2016) löytämistä päärooleista liuskekaasu- ja maatalouskeskustelusta yhdysvaltalaisessa mediassa. Sneegasin aineistossa *”kärsivää viljelijää”* myös usein verrattiin hyvinvoiviin kaupunkilaisiin, jotka esittivät vaatimuksia ruokansa tuotantotapaan liittyen ja muuten haittasivat viljelijän mahdollisuuksia päästä nauttimaan *”kovan työnsä hedelmistä”* (Sneegas 2016, 99).

Kovan työn/kärsivän viljelijän myytti näkyy esimerkiksi Maaseudun Tulevaisuuden 8.2.2017 artikkelissa, jossa haastatellaan naudanlihan tuottajaa:

”Eronen kertoo seuranneensa lihakeskustelua ja naudanlihan lyttäämistä hämmentyneenä. ’Miksi lihantuottajia latistetaan näin voimallisesti? Meistä tehdään pahoja mörköjä, jotka pilaavat Itämeren ja ihmisten terveyden. Ei me olla pahiksia.’” (MT 8.2.2018)

Verbit ”lyttääminen” ja ”latistaminen” sekä metafora ”meistä tehdään pahoja mörköjä”, kertovat kiusaamisesta, josta maataloudessa joutuu kärsimään ja vielä huolimatta erilaisista artikkelin esittelemistä toimista, joita tilallinen on tehnyt ympäristön hyväksi.

Kehys ammentaa myös maaseutu/kaupunki-vastinparin myytistä. Myytissä maaseutu on osa luontoa, joka maanviljelijälle näyttäytyy resurssina, kun luonnosta vieraantuneet kaupunkilaiset taas tavoittelevat maaseutua epärealistisena hyödyistä vapautettuna virkistytymisen paikkana (Silvasti 2001, 238, myös Sneegas 2016, 99-100). Silvastin mukaan suomalaisessa kulttuurihierarkiassa kaupunki asettuu maaseudun yläpuolelle (Silvasti 2001, 239), mikä itsessään luo jännitettä vastinparin välille. Tässä *väärät ympäristövaatimukset* -kehyksessä luonnosta vieraantuneet kaupunkilaiset, paitsi syyttävät maataloutta, ovat myös sokeita omille virheilleen.

Seuraava esimerkki kansanedustajan mielipidekirjoituksesta Helsingin Sanomissa (HS 9.2.2017) sisältää sekä maaseutu/kaupunki-vastinparin että epäilyn kaupunkien ympäristökuormituksen salaamisesta. *”Miksi rehevöityminen on pahinta Helsingin ja muiden kaupunkien edustoilla eikä suinkaan Pohjanmaan rannikolla, missä maatalous on intensiivisintä?”* tekstissä kysytään ja kerrotaan, että esimerkiksi Helsingin jätevedenpuhdistamot saavat talteen 95 prosenttia fosforista ja tiivistävät ne jätelietteeksi, jota käytetään viherrakentamisessa.

”Tuntuu kauhealta, kun kalteville moottoritieluiskille, meluvalleihin, viheralueisiin ja tekokukkuloille levitetään jätelietaa. Kun asutuskeskusten ravinnepitoinen liete näin häivytetään, se muuttuu hajakuormitukseksi, joka lasketaan luonnon ja maatalouden päästöksi. Näin asutuspäästöt on saatu näennäisesti kuriin mutta hajapäästöjä ei. Peltoviljelyssä eloperäisen lannoitteen pintalevitys on kielletty yli 15 prosentin kaltevuuden pelloille. Muutoinkin viljelyssä ravinteiden käyttö on tarkoin säädeltyä ja tarkkailtua – toisin kuin viherrakentamisessa. (HS 9.2.2017)

Tässä narratiivissa on syytä epäillä, että kaupunkilaiset laskevat omat yhdyskuntajäteveden päästönsä maatalouden päästöiksi. Maataloutta syytetään ja siltä vaaditaan toimia väärin perustein, kun taas kaupungit pääsevät tilanteesta kuin koira veräjältä.

Sama epäily kaupungin päästöjen säilyttämisestä maataloudelle näkyy Maaseudun Tulevaisuuden kirjoituksesta, jonka pohjana on luontotoimittajan kirjoitus lehdessä

”Ilman tuomat laskeumat tulevat liikenteestä, asutuksesta ja teollisuudesta, siis tiuhaan asutuilta seuduilta eikä metsistä ja karjatiloilta. Kymijoki tuo Itämereen viisi miljoonaa kiloa typpeä vuodessa. Onhan se paljon – mutta

Kymijoen valuma-alueelle laskeutuu ilmasta 11 miljoonaa kiloa typpeä vuodessa, kaksi kertaa enemmän", Vuokko kirjoittaa. 'Kai ne laskurin tekijät ovat jotenkin selvittäneet, että ilman kautta tullut typpi jää maalle, mutta jokien tuoma typpi on peräisin Sisä-Suomen karjatiloilta!'" (MT 27.2.2017)

Paljon Itämeren rehevöitymistä vastaavan tilanteen kanssa painiskelevan Chesapeake Bayn (Maryland, Yhdysvallat) alueen maanviljelijöiden ja muiden asukkaiden käsityksiä maatalouden ympäristövaikutuksista tutkineet Daniel Schalla ja kumppanit (2018) löysivät kaksi toisistaan selkeästi eroavaa diskurssia (osa kysymyksistä liittyi maatalouden ympäristövaikutusten käsittelyyn mediassa). Diskurssit jakaantuivat melko selvästi maanviljelijöiden ja muiden asukkaiden välillä. Schalla ja kumppanit identifioivat tieteellistä tietoa korostavan diskurssin, jossa maanviljelystä pidettiin tärkeänä mutta katsottiin, että sen toimintatapoja pitäisi säädellä ympäristönäkökulmasta (pääosin ei-viljelijät). Toinen diskurssi taas oli tietoa kyseenalaistava, jolloin syitä rehevöitymiseen haettiin muualta kuin maataloudesta, ja maanviljelijöiden kokemusperäistä tietoa ympäristön toiminnasta korostettiin (viljelijät). Tieteellistä tietoa korostavan diskurssin omaavilla oli käsitys maanviljelystä yhtenä mahdollisena maan käytön tapana, jota voidaan teknisesti hallinnoida. Viljelijöiden keskuudessa yleisemmän, tietoa kyseenalaistavan diskurssin kanssa kulki käsitys siitä, että luontoa ei voi täysin tuntea, ja näin ollen tieteeseenkään ei voi täysin luottaa. (Schalla et al. 2018.) Sen sijaa ympäristön tilaa voi havainnoida ja sitä voi hoitaa hyvin, kun elää tietyn ympäristön, sen vuodenkierron ja muutosten kanssa. *Väärät ympäristövaatimukset* -kehyksessä oikeiden päätösten pohjaksi vaadittu oikea tieto voi olla joko tieteeseen perustuvaa tai sen Schallan ja kumppanien havaitseman diskurssin tavoin tieteen kanssa kanssa ristiriitaista.

Taulukko 3. Kehysten tarkastelua syy-seuraus-ratkaisu -ketjun, roolien ja kulttuuristen ideaalien kannalta.

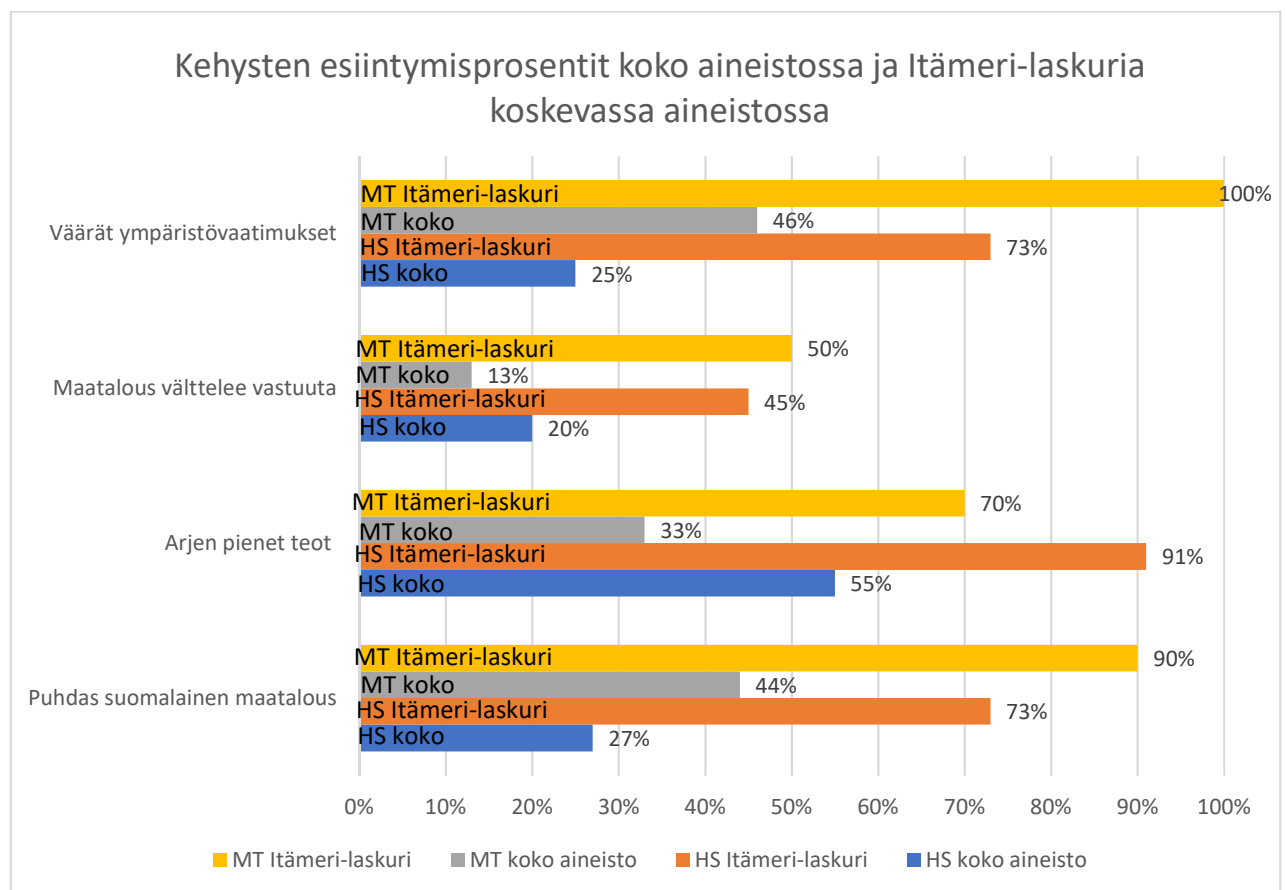
Kehys	<i>Puhdas suomalainen maatalous</i>	<i>Arjen pienet teot</i>	<i>Maatalous välttelee vastuuta</i>	<i>Väärät ympäristövaatimukset</i>
Perusongelma	Ruuantuotanto kuormittaa ympäristöä	Ruuantuotanto kuormittaa ympäristöä	Ruuantuotanto kuormittaa ympäristöä	Väärin perustein esitetyt ympäristövaatimukset uhkaavat maatalouden jatkuvuutta
Ongelman syy	Ruuantuotantoa tarvitaan, koska ihmisten pitää syödä	Ihmiset haluavat kuluttaa juuri niitä tuotteita, joiden tuottamiseen kuluu enemmän luonnonvaroja	Tutkimus on osoittanut maatalouden toiminnan vaikutukset ympäristölle, mutta maatalouden toimijat eivät ole muuttaneet tapojaan	Maatalouden perusteista ymmärtämättömät tahot esittävät vaatimuksia, jotka hankaloittavat maatalouden toimintaa
Seuraukset	Suomalaisten pitää syödä ruokaa	Vakavia ympäristöongelmia kuten Itämeren rehevöityminen ja ilmastomuutos	Vakavia ympäristöongelmia, kuten Itämeren rehevöitymistä, ei ole pystytty ratkaisemaan	Maatalouden jatkuvuus ja Suomen ruokaomavaraisuus vaarantuu eikä oikeisiin ympäristöongelmiin saada ratkaisuja, kun keskitytään väärin asioihin
Ratkaisut	Suomalaisten tulee syödä Suomessa tuotettua ruokaa, koska se on mahdollisimman ympäristöystävällisesti tuotettua	Kulutusvalintojen muutokset, ruokavaliomuutokset sekä näistä valistaminen (esimerkiksi Itämeri-laskurin avulla)	Maataloustoimijat myöntävät toimintansa vaikutukset ja muuttavat toimintatapojaan tieteellisten tutkimustulosten pohjalta	Annetaan oikeiden maatalouden asiantuntijoiden tehdä työtään, niin myös ympäristöongelmat ratkeavat vähitellen, ja hoidetaan kuntoon yhdyskuntien aiheuttamat ympäristöongelmat eikä säilytetä syitä maataloudelle
Maatalouden rooli	Ongelman aiheuttaja ja ratkaisija, ympäristön kanssa yhteistyössä toimija	Markkinatalouden toimija	Ongelman aiheuttaja, ratkaisun estäjä, potentiaalinen ratkaisija	Kärsijä
Ympäristön rooli	Taustavaatija, joka asettaa ehtoja ihmisten toiminnalle	Taustavaatija, jonka hyvään tilaan ihmiset voivat halutessaan vaikuttaa	Ihmisen toimista kärsijä	Taustavaatija, joka asettaa ehtoja ihmisten toiminnalle
Moraaliset väittämät	Ympäristön hyvä tila on tavoiteltavaa Suomalaisen maatalouden jatkuvuus pitää turvata	Ympäristön hyvä tila on tavoiteltavaa Toimiva markkinatalous tuottaa yhteistä hyvää	Ympäristön hyvä tila on tavoiteltavaa usein myös: Tieteen merkitystä päätösten pohjana korostavan moraalinen väittämä	Suomalaisen maatalouden jatkuvuus pitää turvata usein myös: Ympäristön hyvä tila on tavoiteltavaa -moraalinen väittämä usein myös: Tieteen merkitystä päätösten pohjana korostava moraalinen väittämä
Kulttuuriset idealit/myytit	Luonnon hyvä hoitaja -ideaali "Maanviljelijän toimet ovat itsessään harmoniassa luonnon kanssa"	Toimiva markkinatalous hyödyttää kaikkia -ideaali	Kaupunki vs. maaseutu -myytti "Sivistymätöntä maaseutua ei saada aisoihin"	Kaupunki vs. maaseutu -myytti "Luonnosta vieraantuneet kirjanoppineet eivät voi ymmärtää luonnonkierron kanssa yhteistyössä toimivaa maataloutta" Luonnon hyvä hoitaja -ideaali Kovan työn ideaali

7.3. Kehykset koko aineistossa

Kaikki neljä kehystä olivat yleisiä kummankin lehden Itämeri-laskuria koskevissa teksteissä³² ja niitä käytettiin argumentoinnissa Itämeri-laskurin puolesta ja sitä vastaan.

Halusin vielä selvittää, miten Itämeri-laskurin aineistosta löytyneitä kehyksiä esiintyi koko aineistossa. Tämän vuoksi kävin vielä läpi koko aineiston (johon sisältyivät myös Itämeri-laskuria koskevat tekstit) ja arvioin esiintyivätkö kehykset kussakin artikkelissa. Minua kiinnosti myös, näkyisikö suuremmassa aineistossa eroa kehysten käytössä lehtien välillä.

Kaaviossa 7 verrataan kunkin kehyksen esiintymistä Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden välillä sekä kummankin lehden koko aineiston ja Itämeri-laskuria koskevan osa-aineiston välillä.

Kaavio 7. Kehysten esiintymisprosentit koko aineistossa ja Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa.

³² HS artikkeleista 5 oli toimituksen tekemiä ja 6 mielipidekirjoituksia. MT artikkeleista 9 oli toimituksen tekemiä ja yksi oli mielipidekirjoitus. Kolme MT toimittajan tekemistä artikkeleista perustui mielipidekirjoituksiin. Kummassakin lehdessä oli toimituksen tekemiä artikkeleita, joiden sisällössä kommentoitiin aiheesta käytävää keskustelua.

Puhdas suomalainen maatalous -kehys löytyi 13 Helsingin Sanomien artikkelista eli 27 % artikkeleista. Näistä kahdeksan, eli selvästi yli puolet, liittyi Itämeri-laskuriin. Maaseudun Tulevaisuuden kohdalla sama kehys löytyi 38 artikkelista eli 44 % artikkeleista. Näistä yhdeksän eli noin viidennes liittyi Itämeri-laskuriin. *Puhdas suomalainen maatalous* -kehys esiintyi siis Helsingin Sanomissa selvästi harvemmin kuin Maaseudun Tulevaisuudessa, ja merkittävä osa näistä kehysten sisältävistä artikkeleista liittyi Itämeri-laskurista käytyyn keskusteluun. Maaseudun Tulevaisuudessa *puhdas suomalainen maatalous* -kehys esiintyi usein myös Itämeri-laskuria koskevan keskustelun ulkopuolella.

Arjen pienet teot -kehys löytyi 55 % Helsingin Sanomien koko aineiston artikkeleista ja 91 % Itämeri-laskuria koskevasta aineistosta. Maaseudun Tulevaisuudessa kehys esiintyi 33 % koko aineiston artikkeleista, vaikka oli lehden Itämeri-laskuri -aineistossa selvästi yleisempi. Kummassakin lehdessä *Arjen pienet teot* -kehys oli vahva Itämeri-laskuria koskevassa uutisoinnissa, mutta muuten Maaseudun Tulevaisuudessa kehys oli selvästi harvinaisempi kuin Helsingin Sanomissa, jossa kuluttajan valintoja korostava kehys oli melko yleinen.

Maatalous välttelee vastuuta -kehys esiintyi Helsingin Sanomien koko aineistossa 10 artikkelissa eli 20 % artikkeleista. Huomion arvoista on, että näistä kymmenestä artikkelista puolet liittyi Itämeri-laskuriin. Maaseudun Tulevaisuutta koskevassa aineistossa kehys löytyi 11 artikkelista eli 13% artikkeleista. Myös näistä Maaseudun Tulevaisuuden artikkeleista 5 kappaletta eli lähes puolet koski Itämeri-laskuria. *Maatalous välttelee vastuuta* -kehys esiintyi vahvempana Helsingin Sanomissa kuin Maaseudun Tulevaisuudessa, jossa se esiintyi useimmiten negaation kautta. Kummassakin lehdessä kehys esiintyi erityisesti Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa ja oli koko aineistossa melko heikko.

Väärät ympäristövaatimukset -kehys löytyi Helsingin Sanomien koko aineistossa 25 % artikkeleista. Kuitenkin näistä 12 artikkelista kahdeksan, eli kaksi kolmasosaa liittyi Itämeri-laskuriin. *Väärät ympäristövaatimukset* -kehys oli erittäin harvinainen Helsingin Sanomissa Itämeri-laskuria koskevan keskustelun ulkopuolella. Maaseudun Tulevaisuudessa *Väärät ympäristövaatimukset* -kehys esiintyi 46% artikkeleista. Näistä 40 artikkelista kymmenen liittyi Itämeri-laskuriin. Maaseudun Tulevaisuudessa *väärät ympäristövaatimukset* -kehys oli siis suhteellisen yleinen koko maatalouden ympäristökysymyksiä koskevassa aineistossa. Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa kehys oli läsnä kaikissa aineiston Maaseudun Tulevaisuuden teksteissä.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkoitukseni tässä tutkimuksessa on ollut selvittää, miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsiteltiin Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa 12 kuukauden aikana, aikavälillä 1.4.2016-30.3.2017. Lisäksi halusin tutkia, millaisia maatalouden ympäristökysymyksiin liittyviä kehyksiä Itämeri-laskurin koskevista aineiston teksteistä on mahdollista löytää.

Tässä johtopäätösluvussa vien yhteen analyysini tärkeimmät tulokset ja tarkastelen, millaisia vastauksia sain kolmeen tutkimuskysymykseeni:

1. *Miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa?*
2. *Miten maatalouden ympäristökysymysten käsittely eroaa näissä kahdessa lehdessä?*
3. *Miten maatalouden ympäristökysymyksiä kehystetään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa?*

Lisäksi pohdin, mitä syitä ja seurauksia näille käsittelytavoille ja juuri näiden kehysten käytöllä voisi olla, sekä kuinka hyvin tutkimus onnistui tavoitteessaan.

8.1 Miten maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään Maaseudun Tulevaisuudessa ja Helsingin Sanomissa?

Lähdin etsimään vastauksia kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni koko aineistoa koskevalla määrällisellä sisällön erittelyllä ja myöhemmin laadullisella sisällön analyysillä.

Ensimmäinen huomio maatalouden ympäristökysymysten käsittelystä näissä kahdessa lehdessä 12 kuukauden aikana oli, että aihe oli paljon vahvemmin esillä Maaseudun Tulevaisuudessa kuin Helsingin Sanomissa, sekä artikkelien määrän että pääaihepainotusten kannalta³³.

³³ Maaseudun Tulevaisuudessa maatalouden ympäristökysymykset olivat artikkelin pääaiheena selvästi useammin (75 %) kuin Helsingin Sanomissa (53 %) sen muutenkin pienemmässä artikkelimäärässä (MT 87 artikkelia, HS 49 artikkelia).

Maaseudun Tulevaisuuden kohderyhmässä on paljon maatalouden toimijoita, joten on selvää, että maataloutta ja myös maatalouden ympäristökysymyksiä käsitellään lehdessä paljon. Maatalouden käsittelyä medioissa tutkinut Pawlick (2001) on todennut, että tavallisissa, ei-maatalousmedioissa maatalouden aiheet nousevat harvoin uutisaiheiksi muuten kuin tapahtumien kuten protestien yhteydessä (Pawlick 2001).

Helsingin Sanomissa maatalouden ympäristökysymykset saivatkin suhteellisen vähän huomiota 12 kuukauden aikana, lukuun ottamatta Itämeri-laskurin ympärille noussutta ”mediatapahtumaa”. Maatalouden ympäristökysymykset olivat Helsingin Sanomissa myös usein sivuroolissa, niihin viitattiin usein yleisellä tasolla, tarkemmin asiaan syventymättä.

Helsingin Sanomien teksteissä maatalouden ympäristökysymyksiä katsottiin useimmiten ympäristönsuojelun näkökulmasta tai muiden aiheiden, kuten politiikan tai talouden kautta. Maatalouden näkökanta oli päätulokulma teksteissä vain harvoin.

Aineistoni perusteella Helsingin Sanomissa maatalouden ympäristökysymysten käsittely oli melko vähäistä ja pintapuolista. Tästä poikkeuksen teki Itämeri-laskuriin liittyvä uutisointi, joka aiheutti kiivasta arvostelua maatalousyhteisössä sekä sisällöstään että asenteestaan, ja toi sisällöltään syvempää keskustelua maatalouden ympäristökysymyksistä myös Helsingin Sanomien sivuille. Mielenkiintoista olisi tulevaisuudessa selvittää, kuinka paljon ja millaista uutisointia kaikista maatalouden aiheista Helsingin Sanomissa ylipäätään on ja kuinka suuri osa tästä uutisoinnista liittyy maatalouden ympäristökysymyksiin.

Maaseudun Tulevaisuudessa maatalouden ympäristökysymykset olivat useammin pääaiheena mutta niitä käsiteltiin useimmiten yksittäisten ongelmien kautta ja maatalouden näkökulmasta. Myös ympäristönsuojelun näkökulma oli kuitenkin suhteellisen yleinen. Sen sijaan, toisin kuin Helsingin Sanomissa, Maaseudun Tulevaisuudessa maatalouden ympäristökysymyksiä tarkasteltiin harvoin muiden yhteiskunnan osa-alueiden näkökulmista, kuten vaikka politiikan tai talouden kautta.

Moraaliset väittämät

Kehysanalyysin työkaluja hyödyntävällä laadullisella sisällön analyysillä löysin koko aineistosta kolme moraalista pääväittämää: *1. Ympäristön hyvä ekologinen tila on tavoiteltavaa 2. Suomalaisen maatalouden jatkuvuus pitää turvata 3. Toimiva*

markkinatalous takaa yhteisen hyvän. Lisäksi aineistosta löytyi itsenäisiä tieteen ja myös politiikan arvoa alleviivaavia moraalisia väittämiä.

Oleellinen huomio aineistosta on, että ympäristön hyvän ekologisen tilan tavoite löytyi arvona selvästi valtaosasta kummankin lehden maatalouden ympäristökysymyksiä käsitteleviä tekstejä (HS 90 %, MT 82 %). Aineiston teksteissä vallitseva konsensus ympäristön suojelun tärkeydestä, tukee aiempia tutkimuksia (esim. Jokinen 1995, 59-60 myös Konttinen et al. 1999, Kuisma 2001), joissa ympäristönsuojelun näkökulman on todettu levittäytyneen yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyksi ja jopa normatiivisesti huomioitavaksi aiheeksi. Vaikka tietoisuus ympäristöongelmista on juurtunut vallitsevaan puhetapaan, ei se kuitenkaan tarkoita, että yhteiskunnassa vallitsisi yksimielisyys käytännön toimintaan pyrkimisestä (Jokinen 1995, 59-60).

Ympäristön arvon lisäksi kumpaankin lehteä koskevasta aineistosta löytyi vahva tuki maatalouden jatkuvuudelle. Väittämä suomalaisen maatalouden jatkuvuuden tärkeydestä sai tukea noin puolesta Helsingin Sanomien artikkeleista. Maaseudun Tulevaisuuden aineistossa sama väittämä sai tukea 67 % artikkeleista. Lopuissa artikkeleissa maatalouden jatkuvuutta ei kommentoitu.

Jatkuvuuden korostaminen maatalouden ympäristökysymysten yhteydessä viittaa siihen, että jatkuvuutta ei pidetä itsestäänselvyytenä ja sille nähdään uhkia. Tämän lisäksi *jatkuvuuden* ideaali (johon palaan vielä syvemmin tässäkin luvussa) määrittää voimakkaasti suomalaista maanviljelyä (Peltomaa 2015, 54) ja maanviljelijän identiteettiä (Silvasti 2001). Ideaalissa tilan ylisukupolvinen jatkuvuus linkittyy ajatuksen ekologisen tasapainon säilyttämisestä (esim. Silvasti 2001, 245). Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että maatalouden jatkuvuutta korostetaan maatalouden ympäristökysymyksistä puhuttaessa.

Aineistosta löytyi myös erityisesti Helsingin Sanomissa vahva (43 % artikkeleista) moraalinen väittämä toimivan markkinatalouden arvosta. Maaseudun Tulevaisuudessa arvo esiintyi harvemmin (29 % artikkeleista). Talouden näkökulma on ympäristönsuojelun lailla vahva kulttuurissamme näkyvä hegemoninen kehys (esim. de Vreese 2010), joka on levittäytynyt laajasti eri aiheiden käsittelyyn. Talouden näkökulmaa tukevan moraalisen väittämän esiintyminen ei ole yllätys myöskään maatalouden ympäristökysymysten yhteydessä.

Nämä kaikki kolme moraalista väittämää eivät sulkeneet toisiaan pois, vaan saattoivat myös esiintyä samassa tekstissä toistensa kanssa. Sekä ympäristönäkökulma että väittämä ympäristöongelmien ratkaisemisen tarpeesta olivat kummassakin lehdessä vahvoja. Maaseudun Tulevaisuuden aineistossa maatalouden näkökulma oli vahvempi kuin ympäristön, mutta usein ympäristön hyvän tilan tavoite oli silti läsnä. Helsingin Sanomien koko aineistossa maatalouden näkökulma koko artikkelille oli harvinainen mutta maatalouden jatkuvuuden arvo huomioitiin silti yli puolessa jutuissa. Helsingin Sanomissa ”muut pääaiheet” kuten talous tai politiikka olivat merkittäviä, samoin kuin melko yleinen oli moraalinen väittämä toimivan markkinatalouden arvosta.

Vaikka ympäristökysymykset ovat olleet arkipäivää suomalaisessa mediajulkisuudessa jo 60-luvun puolivälistä asti (Väliverronen 1997) ja maatalouden vesistövaikutukset nousivat mediassa esiin jo 1990-luvun lopulla (Lyytimäki 2006), tämän työn aineisto viittaa siihen, että julkinen keskustelu nimenomaan maatalouden ympäristökysymysten osalta ei ole kovin aktiivista. Aineistoni tukee Tourangeaun (2018) huomiota, että yleissanomalehdissä – joihin Helsingin Sanomat kuuluu – maataloutta käsitellään melko pinnallisesti ja yksinkertaisesti, mutta toisaalta se linkitetään aiheena laajemmin muihin teemoihin kuin Maaseudun Tulevaisuuden kaltaisissa, maatalouteen perehtyneissä medioissa (Tourangeau 2018, 120-121).

Havainto siitä, että Maaseudun Tulevaisuudessa tekstien päänäkökulma oli harvoin muu kuin maatalouden tai ympäristön, viittaa siihen, että vaikka aihetta käsitellään paljon, sitä ei välttämättä tarkastella laajemmissa yhteyksissä. Yksittäisten ongelmien käsittelystä yleisemmän tason tarkasteluun siirtymistä on pidetty ”kypsän ympäristöjulkisuuden merkinä” (Suhonen 1994, 96). Kokonaisuudessaan tällaiseen tilaan, ei aineistoni perusteella olla maatalouden ympäristökysymysten osalta vielä siirrytty. Jos Väliverronen (1997) tapaan kuvaa ympäristöongelmien näkymistä julkisuudessa aaltoliikkeenä, maatalouden ympäristökysymysten suuri aalto – määrällisesti ja toivottavasti myös sisällöllisesti – saattaa olla vasta tulossa.

Kenen ääni kuuluu?

Maatalouden ympäristökysymyksistä puhumaan pääsivät aineistossani tutkijat, maatalousjärjestöjen edustajat poliitikot, virkamiehet, yritysten edustajat, ympäristöjärjestöt sekä viljelijät.

Yksi mielenkiintoisimmista tuloksista oli, että viljelijät pääsivät kommentoimaan maatalouden ympäristökysymyksiä hyvin harvoin. Helsingin Sanomissa tavallinen suomalainen viljelijä ei ollut aineistossa äänessä kertaakaan³⁴ ja Maaseudun Tulevaisuudessakin ainoastaan 12 % artikkeleista, joista lähes puolet olivat mielipidekirjoituksia³⁵. Silvasti (2012) havaitsi tutkimuksessaan viljelijöillä kokemuksen, että urbanisaation ja maatilojen vähentymisen myötä heidät on suljettu ulos maaseudun määrittämisestä (Silvasti 2012, 147). Jos lähdemme siitä, että maatalouden ympäristökysymyksiä määritellään mediavälitteisessä julkisuudessa, näyttää oma aineistoni myös siltä osin huolestuttavalta.

Vaikka viljelijät olivat äänessä harvoin, maatalousjärjestöjä³⁶ aineistossa kuitenkin kuultiin paremmin. Etenkin maataloustuottajien etujärjestö MTK:n edustajat kommentoivat aihetta Maaseudun Tulevaisuudessa verrattain usein. Yksittäisten viljelijöiden sijaan maataloustuottajien edunvalvontajärjestön kommenttien kuuleminen sopiikin toimitusten rutiineihin hyvin; tuttujen asiantuntijalähteiden käyttö on helppoa ja vastavuoroisesti asiantuntijalähteet saavat tilaisuuden tuoda omaa näkökulmaansa esille (Väliverronen 1996). Lisäksi Maaseudun Tulevaisuuden ja MTK:n suhde on läheinen jo muun muassa omistuksen ja toimitilojen kautta.

MTK:lla on perinteisesti ollut paljon sananvaltaa suomalaisissa maatalouden ympäristöasioissa ja se on ottanut aktiivisesti kantaa ympäristökysymyksiin jo 1980-luvulta asti (Jokinen 1995, 126). Melkein enemmän kuin MTK:n hyvä näkyminen Maaseudun Tulevaisuuden aineistoissa, ihmetyttääkin se, että 12 kuukauden aikana MTK:n edustaja kommentoi maatalouden ympäristökysymyksiä Helsingin Sanomissa vain kolme kertaa. Helsingin Sanomissa kuultiin suhteessa enemmän muita ”yhteenlaskettuja maatalousjärjestöjä” kuin maatalouden voimakkaana puhemiehenä pidettyä MTK:ta. Mahdollinen syy tähän voi olla esimerkiksi toimittajien neutraaliuden tavoite, mikä voi vähentää haastattelupyyntöjä edunvalvojajärjestölle.

³⁴ Kerran tosin kansanedustajan työnsä puolesta kommentoinut henkilö identifioitiin viljelijäksi ja kerran kiinalainen viljelijä pääsi ääneen.

³⁵ Kymmenestä MT:n artikkelista, jossa viljelijä pääsi ääneen, kolme oli mielipidekirjoitusta ja yksi mielipidekirjoituksen perusteella toimittajan tekemä artikkeli.

³⁶ mm.MTK, ProAgria, ProLuomu, Copa-Cogeca ja Luomuliitto.

Ympäristöjärjestöjä kuultiin Helsingin Sanomien aineistossa saman verran kuin maatalousjärjestöjä (14 %). Maaseudun Tulevaisuuden aineistossa ympäristöjärjestöjen edustajat olivat maatalouden ympäristökysymyksissä esillä vain harvoin (6 %). Ympäristöjärjestöjen hiljaisuus aineistossani on linjassa sen kanssa, mitä selvitin taustaluvussa koskien maatalouden ympäristökysymyksiin heräämistä Suomessa. Esimerkiksi aihetta tutkineet Suhonen (1994), Jokinen (1995) ja Peltomaa (2015) eivät mainitse ympäristöjärjestöjä lainkaan maatalouden ympäristökysymysten esiin nostajina Suomessa, vaikka ne yleisesti ovat vaikuttaneet monien muiden ympäristökysymysten nousemisessa julkiseen keskusteluun. Lyytimäki (2006) taas toteaa, että esimerkiksi 1990-luvun lopussa käydyssä rehevöitymiskeskustelussa ympäristöjärjestöt jäivät näkymättömiksi (Lyytimäki 2006, 30). Omassa aineistossani kuvaava esimerkki on, että vaikka John Nurmisen Säätiö oli mukana paljon keskustelua aiheuttaneen Itämeri-laskurin teossa, he eivät kommentoineet – eikä heidän työtään kommentoitu – muuten aktiivisena käyneessä keskustelussa. Kaikki muut Itämeri-laskuria tekemässä olleet tahot osallistuivat keskusteluun, samoin kuin kaikkien muiden koko aineistossa löytyneiden ryhmien edustajat, pois lukien ympäristöjärjestöt. Koko aineistoni perusteella näyttäisikin siltä, että ympäristöjärjestöt eivät vieläkaan merkittävästi osallistu julkiseen keskusteluun maatalouden ympäristökysymyksistä.

Luvun 3.2 alaluvussa *Maatalouden ympäristöongelmat eivät kiinnosta ympäristöliikettä* pohdin mistä ympäristöjärjestöjen hiljaisuus on voinut johtua. Mielenkiintoista olisi myös pohtia miten se, että ympäristöjärjestöt ovat pitkälti puuttuneet keskustelusta maatalouden ympäristökysymyksistä, on voinut vaikuttaa käytävään keskusteluun ja siellä esiintyviin kehyksiin. Vaikka tähän kysymykseen ei tämän tutkimuksen perusteella pysty vastaamaan, voidaan kuitenkin olettaa, että kun ympäristöjärjestöt eivät ole aktiivisesti ottaneet kantaa maatalouden ympäristövaikutuksiin, on muille toimijoille jäänyt enemmän tilaa määritellä ja kehystää aihetta.

Kummankin lehden artikkeleissa eniten esillä olivat tutkijat. Tutkijoiden vahva edustus ympäristövaikutuksiin liittyvän uutisoinnin lähteinä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (esim. Suhonen 1994, Hannigan 1995, Väliaverronen 1996). Sen lisäksi, että tutkijat tuovat julkisuuteen uutta tietoa ympäristöongelmista, he toimivat myös luotettavina asiantuntijoina, joita toimittajat käyttävät lähteinä luodakseen mediatekstiin uskottavuutta ja puolueettomuutta (Väliaverronen 1996, 151-153).

Tutkijoiden ohella erityisesti hallinnon edustajilla ja virkamiehillä on ollut merkittävä rooli maatalouden ympäristökysymysten nousemisessa julkiseen keskusteluun (Jokinen 1995, Peltomaa 2015). Julkisen vallan edustajat ovat yksi päälähteistä ympäristöuutisoinnissa (Suhonen 1994, Väliaverron 1996, Lyytimäki 2006) ja ympäristöviranomaiset ovat aktiivisesti ottaneet ympäristön ”puhemiehenroolin” myös maatalouden ympäristökysymyksissä (Kaljonen 2015, 29).

Aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna hallinnon edustajien rooli maatalouden ympäristökysymyksissä oli aineistossani vähäinen.³⁷ Voidaan pohtia, osuiko 12 kuukauden aineistoon sattumalta vähän hallinnonedustajien kommentteja tai onko rajaukset esimerkiksi tutkimuslaitosten osalta tehty toisin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa. Voidaan myös kysyä, onko tapahtunut jokin muutos aiheen yhteiskunnallisessa käsittelyssä tai toimittajien tai hallinnonedustajien tahoilta, minkä vuoksi hallinnon edustajat eivät ole olleet äänessä maatalouden ympäristökysymyksiin liittyen yhtä paljon kuin aikaisemmin.

Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että aikana, jolloin aineisto on kerätty Maa- ja metsätalousministeriötä ja Ympäristöministeriötä johti sama ministeri, Kimmo Tiilikainen³⁸. Maa- ja metsätaloushallintoa ja ympäristöhallintoa on käsitelty toisilleen jopa vastakkaisina (esim. Jokinen 1995, 2013 myös Kaljonen 2015) ja onkin mielenkiintoinen ajatus, olisiko näiden hallinonalojen yhdistetty johtajuus voinut aiheuttaa hallinnon edustajissa varovaisuutta ottaa kantaa maatalouden ympäristökysymyksiin tai onko se voinut vähentää toimittajien halukkuutta ottaa hallinnon kantoja mukaan teksteihin. Tämän selvittäminen vaatisi oman tutkimuksensa.

8.2. Mitä Itämeri-laskuri aineisto kertoo keskustelusta maatalouden ympäristökysymyksistä?

Kolmas tutkimuskysymykseni koski maatalouden ympäristökysymysten kehystämistä Maaseudun Tulevaisuuden ja Helsingin Sanomien Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa. Perehtymiseni koko aineistoon ohjasi minua seuraamaan kehysanalyysissäni erityisesti

³⁷ Hallinnon edustajat olivat äänessä 8 % Maaseudun Tulevaisuuden artikkeleista ja 12 % Helsingin Sanomien artikkeleista.

³⁸ Kimmo Tiilikainen oli maatalous- ja ympäristöministeri 29.5.2015–5.5.2017, jonka jälkeen hän on toiminut Sipilän hallituksen asunto-, energia- ja ympäristöministerinä.

moraalisia väittämiä. Kun otin avukseni myös aiemmassa maatalouden yhteiskunnallisessa tutkimuksessa toistuvat ideaalit, hahmotin aineistosta neljä kehystä. *Puhdas suomalainen maatalous* -kehys ja *arjen pienet teot* -kehys mahdollistivat konsensushakuista keskustelua maatalouden ympäristökysymyksistä, kun taas *maatalous välttelee vastuuta* -kehys sekä *väärät ympäristövaatimukset* – kehys loivat keskusteluun konfliktia. Kaikkia kehyksiä käytettiin Itämeri-laskurista syntyneessä keskustelussa ”puolustamaan” ja ”vastustamaan” laskurin yhteydessä esitettyjä väitteitä.

Puhdas suomalainen maatalous -kehysten pääväittämät ovat, että poikkeuksena maailmanlaajuisesta ympäristöongelmia aiheuttavasta maataloudesta, suomalainen maatalous on niin ympäristöystävällistä kuin vain on mahdollista. Kehyksen sisälle mahtuivat ristiriidattomasti sekä moraalinen väittämä ympäristön hyvän tilan arvosta että suomalaisen maatalouden jatkuvuudesta. Kehys on varsin voimakas kummankin lehden Itämeri-laskuri -aineistossa (MT 90 %, HS 73 %), ja näkyi hyvin erityisesti myös Maaseudun Tulevaisuuden koko aineistossa (MT 44 %, HS 27 %).

Kehys ammentaa länsimaisessa kulttuurissa vahvasta *luonnon hyvä hoitaja* -myytistä, jossa viljelijän toimet ovat lähtökohtaisesti aina tasapainoisessa vuorovaikutussuhteessa luonnon kanssa. Tämä perustuu muun muassa siihen, että maanviljelyn tuotto on riippuvaista ympäristöstä, tai kristinuskosta lainaten; koska hän hoitaa jumalan puutarhaa ja saa palkaksi hyvän sadon (*Luonnon hyvä hoitaja* -teemasta esim. Thompson 1995, Silvasti 2001 kts. myös Kaljonen 2010, Sneegas 2016 ja Schall et al. 2018). Silvastin mukaan tällä kulttuurisella mallilla on ollut merkittävä vaikutus siihen, että monet suomalaiset viljelijät ovat toistuvasti tulkinneet omat toimensa ympäristön kanssa sopusointuisiksi silloinkin, kun tietoa negatiivisista ympäristövaikutuksista on ollut saatavilla (Silvasti 2001, 300). Kaljonen on todennut, että maataloushallinto on myös aktiivisesti ylläpitänyt kuvaa viljelijästä ympäristön hyvänä hoitajana (Kaljonen 2015, 29).

Puhdas suomalainen maatalous -kehys sai voimaa toistuvasta avainsanasta *puhdas*. Puhtaus on vahva symbolinen käsite, joka voimakkaammillaan assosioituu ”pyhään” ja jota käytetään rajamaan asioita (esim. Douglas 2000)³⁹. Suomalaisuuden määreen yhteydessä käytettynä se entisestään vahvistaa käsitystä suomalaisen maatalouden

³⁹ Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että Douglas johtaa puhtauden käsitteen määrittelynsä nimenomaan ruokaa koskevista kielloista vanhassa testamentissa (Douglas 2000).

ainutlaatuisesta ja eksklusiivisesta ympäristöystävällisyydestä. Puhtaus-termi liitetään aineistossa myös kulttuurisesti tunnistettavaan mielikuvaan *suomalaisesta puhtaasta luonnosta*. Myös *puhdas suomalainen ruoka* on tuttu käsite, jota muun muassa Maa- ja metsätalousministeriö⁴⁰ ja suomalainen elintarviketeollisuus⁴¹ ovat käyttäneet sloganina. Voimakkaan *puhdas* -käsitteen käyttäminen teksteissä ympäristöystävällisyyttä kuvaamassa, laittaa lukijan vaikeaan paikkaan; jos hän kyseenalaistaa kehyksen, kyseenalaistaako hän *suomalaisen maatalouden puhtautta* ja väittääkö hän silloin, että suomalainen maatalous on *likaista*, toisin sanoen jotenkin väärää, kiellettyä tai pahaa? (Lian käsitteestä kts. esim. Lagerspetz 2008). *Puhdas suomalainen maatalous* -kehyksen käyttö tekee vaikeaksi kyseenalaistaa kehystä, ilman että tulee samalla kyseenalaistaneeksi koko suomalaisen maatalouden puhtautta, tai ”hyvyyttä”, ja näin jopa oikeutusta suomalaisen maatalouden jatkuvuudelle.

Arjen pienet teot -kehyksen keskeinen väittämä on, että maatalouden ympäristökysymykset ratkeavat kuluttajien arjen valintojen mukaan. Maatalouden negatiiviset vaikutukset ympäristöön loppuvat, jos kuluttajat muuttavat toimintatapojaan. Samoin myös maatalouden jatkuvuus varmistuu kuluttajien arjen valintojen kautta.

Tämä kehys oli vallitseva Helsingin Sanomissa sekä Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa (91 % artikkeleista) että lehden koko aineistossa 12 kuukauden ajalta (55 % artikkeleista). Maaseudun Tulevaisuudessa kehys oli myös melko vahva, etenkin Itämeri-laskuri -aineistossa (70 % Itämeri-laskuria koskevissa teksteissä, 33 % koko aineistossa). Tulokset ovat linjassa sen kanssa, että Helsingin Sanomissa talouden näkökulma ja moraalinen väittämä toimivan markkinatalouden eduista oli vahva. Talous-kehys on yksi journalismin peruskehyksistä (de Vreese 2010, 190), ja tätä *arjen pienet teot* -kehystä voi pitää sen yhtenä muunnelmana.

Kuluttajien valintojen merkitystä korostavan kehyksen läsnäolo tekstissä keventää muiden osapuolten kuten maataloustuottajien tai poliitikkojen vastuuta maatalouden ympäristökysymysten ratkaisemisesta. Kehys tukee konsensushakuista keskustelua maatalouden ympäristökysymyksistä siirtämällä huomiota pois muista vastuullista

⁴⁰ Esim. <https://mmm.fi/laheltaparempaa> (Katsottu 10.1.2019)

⁴¹ Esim. <https://www.hyvaasuomesta.fi/hyvaa-suomesta-merkki/miksi-valita-suomalaista/ruuan-puhtaus-tietoinen-valinta> (Katsottu 10.1.2019)

tahoista ja säilyttää vastuun ratkaisusta lukijoiden yhteisille harteille. Kehyksen logiikan mukaan maataloustuottajat eivät aiheuta ympäristöongelmia, jos kuluttajat vain ostavat oikein, ja poliitikot taas mahdollistavat rakenteellisella tasolla kestävä maatalouden, kunhan kuluttajat/äänestäjät valitsevat oikein. *Arjen pienet teot* -kehyksen vaihtoehtoinen tulkinta voisi olla, että koska hallinnon tai maatalousyhteisön itsesääntelyn kautta ei synny ratkaisuja maatalouden ympäristökysymyksiin, on jokaisen yksilön ryhdyttävä toimiin omassa elämässään.

Väärät ympäristövaatimukset -kehyksen väittämät voisi tiivistää näin: maataloudelta vaaditaan väärään tietoon perustuen väärä ympäristötekoja, jotka pahimmillaan uhkaavat maatalouden jatkuvuutta. Kehys jäsentää maatalouden ja ympäristön suhteen potentiaalisesti konfliktiksi. Se myös sisältää jaon maataloutta ymmärtäviin, yleensä maatalouden sisäpuolella oleviin tahoihin, sekä maataloudelle vaatimuksia esittäviin, sen ulkopuolella oleviin tahoihin. Maatalouden jatkuvuuden varmistaminen on voimakkain arvo kehyksen sisällä. Kehys tukee ympäristön hyvän tilan tavoitetta, mutta epäilee käytännössä ehdotettuja toimia ja niiden perusteita. Kehys esittää, että oikeisiin päätöksiin tarvitaan *oikeaa tietoa* ja korostaa kokemuksen merkitystä teorioiden ja tutkimustiedon rinnalla, ja jopa niiden yli. Tämä sopii yhteen Kaljosen toteamuksen kanssa, jonka mukaan suomalaisen käsitykseen viljelijästä ”luonnon hoitajana” kuuluu ajatus, että parhaiten toimimaan ympäristön ja oman maatalon hyväksi oppii aina paikallisesti, yritysten ja erehdyksen kautta (Kaljonen 2011, 33). *Luonnon hyvä hoitaja* -ideaali tuo kehykseen myös ajatuksen, että maataloudessa pyritään kyllä toimimaan luonnon kannalta oikein, mikäli sitä ymmärtämättömät tahot eivät hankaloita asiaa.

Maatalousyhteisön kokema huoli paikallisen tiedon ja tulkinnan ylikävelemisestä asettuu ymmärrettäväksi, kun sitä katsoo viime vuosikymmenten yhteiskunnallisen muutoksen kannalta. Yhä suurempi osa väestöstä on kaupungistumisen myötä menettänyt kosketuksen maatalouteen. Myös maatalouteen liittyvä hallinnollinen valta on siirtynyt tilalta yhä kauemmas, aina Brysseliin asti. Esimerkiksi Peltomaa (2015) ja Kaljonen (2011) ovat todenneet, että viljelijät kokevat jäävänsä maataloutta koskevassa määrittelyssä ja päätöksen teossa paitsioon. Silvestri käsitteli tätä keskusta/periferia -asetelmana, jossa kaupungista käsin tehty päätöksen teko paitsi jättää viljelijöitä ulos, myös osuu kipeästi viljelijöiden vahvaa vapauden ja autonomian ihannetta vastaan, joka Suomessa on liittynyt viljelijöiden maanomistukseen (Silvestri 2001, 257).

Väärät ympäristövaatimukset -kehys on aineistossa vahva: se näkyy Itämeri-laskuri -aineistossa jokaisessa Maaseudun Tulevaisuuden artikkelissa ja valtaosassa Helsingin Sanomien Itämeri-laskuri -aineistoa (73 % artikkeleista). Koko aineistossa kehys näkyy myös etenkin Maaseudun Tulevaisuudessa (MT 46 % ja HS 25 %). Helsingin Sanomissa kehys taas on harvinainen Itämeri-laskuria koskevan keskustelun ulkopuolella.

Kehys on merkittävä Itämeri-laskuria koskevan aineiston osalta ja saattaa kertoa jotain laajemmastakin maatalouden ympäristökysymyksiä koskevasta keskustelusta. Kehyksen keskeinen arvo maatalouden jatkuvuudesta näkyy erittäin vahvana koko aineistossa. *Jatkuvuuden* ideaali onkin yksi keskeisistä maanviljelyyn liittyvistä arvoista (Thompson 1995, Jokinen 1995, Silvasti 2001, Peltomaa 2015). Tilan ylisukupolvisen jatkuvuuden arvoa ilmentävä kulttuurinen ideaali sisältää lisäksi ajatuksen ekologisen tasapainon säilyttämisestä (esim. Silvasti 2001, 245), mikä voi sekoittaa pakkaa entisestään: jatkuvuutta tukevan kehysten puuttuessa ei ikään kuin ole edes *mahdollista* puhua maatalouden ympäristökysymyksistä.

Tässä osutaan minusta tärkeään kohtaan maatalouden ympäristökysymyksistä käytävässä keskustelussa. *Väärät ympäristövaatimukset* -kehystä laajempi, vallitseva (ja keskustelussa kamppailun kohteena oleva) kulttuurillinen kehys vaatii maatalouden ympäristökysymyksistä puhuttaessa tunnustamaan sekä hyvän ympäristön tilan vaateen että maatalouden jatkuvuuden tärkeyden.

Hyvän esimerkin tästä saamme seuraamalla Itämeri-laskuriin liittyvän keskustelun kehittymistä. Helsingin Sanomien Itämeri-laskuria esitelleessä artikkelissa, ja sen yhteydessä julkaistussa pääkirjoituksessa, käsiteltiin pääaiheena maatalouden ympäristökysymystä, mutta tekstit eivät sisältäneet *maatalouden jatkuvuuden* -ideaalia. On huomionarvoista, että teksteissä ei myöskään kyseenalaistettu maatalouden jatkuvuuden tärkeyttä; siihen ei vain otettu kantaa suoraan – tai epäsuoremminkin kehystämismälineiden tai järjeilyvälineiden kautta.

Väitänkin, että juuri tämän, erityisesti maatalouden politiikkayhteisössä hegemonisen, kulttuurillisen arvon puuttuminen Suomen luetuimman lehden näyttävässä artikkelissa maatalouden ympäristövaikutuksista, sai Maaseudun Tulevaisuuden toimituksen reagoimaan vielä samana päivänä omalla artikkelillaan, ja toimi alkusysäyksenä kiivaalle keskustelulle Itämeri-laskurin ympärillä. Maaseudun Tulevaisuuden vastausartikkeli, jonka

merkitystä nostaa se, että kommentteja oli pyydetty maatalous- ja ympäristöministeriltäkin, oli kehystämismälineiltään rikas teksti, jossa puolustetaan moraalisia väittämiä nimenomaan maatalouden jatkuvuudesta *ja* ympäristön hyvän tilan tavoittelemisesta.

Voimakas reaktio *maatalouden jatkuvuuden* kulttuurisen arvon puuttumiseen kertoo arvon voimakkaasta merkityksestä kulttuurissa. Se saattaa kertoa myös aiemmista maatalouden ympäristökysymyksiin liittyvistä keskusteluista, joissa maatalousyhteisön jäsenet ovat kokeneet asemansa uhatuksi. Esimerkiksi Silvasti on todennut, että Euroopan unioniin liittyminen ja sen tuomat muutokset, kuten esimerkiksi ympäristökeskustelun rantautuminen suomalaiseen maatalouspolitiikkaan, aiheuttivat viljelijäväestössä voimakasta pelkoa paitsi elinkeinonsa myös koko kulttuurillisen perustansa katoamisesta. (Silvasti 2001, 14-16) Tämä kulttuurillinen, Silvastin *ontologiseksi turvattomuudeksi* nimeämä kokemus, jossa uhan alla ovat kaikki kulttuurin odotusrakenteet ja käsitykset siitä, miten asiat maailmassa ovat (Silvasti 2001, 15), saattaa jatkua myös Itämeri-laskurin edustamassa nykyisessä murroksessa, jossa maataloudelta vaaditaan elintarviketuotannon ohella niin ruokatietoisten kuluttajien miellyttämistä kuin erilaisten ekosysteemipalvelujen tuottamista. Taustalla vaikuttaa epäilemättä myös kulttuurillinen kokemus nopean teollistumisen aiheuttamasta suuresta muutosta, jonka aikana noin 600 000 ihmistä siirtyi Suomessa maalta ja pitkälti myös maataloustuotannosta kaupunkeihin (Esim. Karisto et al. 1988, 37-44, Jokinen 1995, 66, Niemelä 2008, 196-204). Maatalousyhteisössä tuolloin koettua ontologista turvattomuutta ei juuri käsitelty, ja sitä jopa vähäteltiin (Kuisma 1990, 34-35 myös Karisto & et al. 1988, 37-44.)

Väärät ympäristövaatimukset -kehys ilmeni siis erityisen vahvana Itämeri-laskuria kyseenalaistavissa teksteissä, joita julkaistiin kummassakin lehdessä. Kehys ei kuitenkaan syntynyt ainoastaan reaktiona laskuriin, vaan on löydettävissä laajemmastakin aineistostani, jossa uhkana maatalouden jatkuvuudelle voidaan nimetä esimerkiksi ympäristölupiin liittyvä byrokratia (*MTK syväjäädyttäisi ympäristöhallintoviraston valmistelun* MT 29.6.2016) tai mahdollisuus, että EU kieltäisi glyfosaatin käytön ympäristösyistä johtuen (*MTK vaatii glyfosaatin myyntiluvan jatkamista* MT 9.6.2016).

Väärät ympäristövaatimukset -kehykseen sisältyy ajatus maataloudesta altavastaaajana, jonka kimppuun on hyökätty, tai vähintään, jonka toimintaa hankaloitetaan epäreilusti. Kehyksessä näkyvä kärsivän maanviljelijän -teema on näkynyt myös aikaisemmassa

tutkimuksessa, ja se on linkitetty ympäristövaatimusten lisäksi esimerkiksi maatalous yhteisössä erityisen vahvaan kovan työn ideaaliin (Silvasti 2002) ja maaseutu/kaupunki - vastakkainasetteluun (Sneegas 2016).

Tässä kohtaa on syytä muistuttaa, että journalismin rutiineihin kuuluu usein esittää asioita arkkityyppisten roolien kuten sankarin ja uhrin roolien kautta (van Gorp 2010, 85), ja negatiiviset uutiset painavat uutiskriteereissä eniten (Bell 1991, 156). Uhrin roolin aktivoitumisen analysointi mediateksteistä ei myöskään tarkoita, etteikö maataloustuottajien ahdinkona esitetty tilanne olisi ahdinkoa oikeassa elämässä. Kehysanalyysin kannalta maataloudelle aineistossa usein soviteltu kärsijän ja uhrin rooli on mielenkiintoinen, koska se herättää kysymyksen estääkö se toisenlaisten roolien ja toisenlaisten tarinoiden rakentamista maatalouden ympäristökysymyksistä. Kärsijän rooli ja sitä tukevat kehykset, vaikeuttavat sellaisten vaihtoehtoisten kehysten pääsemistä julkiseen keskusteluun, joissa ratkaisija ja tarinan arkkityyppinen sankaritoimija olisikin maanviljelijä ja maatalous.

Maatalous välttelee vastuuta -kehyksen pääväittäjä on, että maatalouden toimijat ovat haluttomia toimimaan toisin, vaikka tieteellinen tieto todistaa ympäristön kärsivän nykyisestä ruuantuotannosta. Kehyksessä maatalouden ja ympäristön suhde jäsentyy konfliktin kautta. Kehys oli näistä neljästä kehyksestä heikoin, mutta sai silti hyvin jalansijaa etenkin Itämeri-laskuri -aineistossa (HS 45 %, MT 50 %).

Kehys on mielenkiintoinen myös siltä kannalta, että etenkin Maaseudun Tulevaisuudessa se esiintyi teksteissä *oletuksena* näin syyttävän kehyksen olemassaolosta ja jossa Itämeri-laskuria koskeva aineisto asemoituu osaksi jo pitkään käynnissä ollutta kiistaa, jossa maataloutta syytetään ympäristöongelmista ja maatalous puolustautuu. Kehystä käytettiin ahkerasti aineistossa sekä vaatimaan maataloudelta toimia että, negaation kautta, näkymättömänä oletettuna kehyksenä, jota vastaan pitää puolustautua. Kummassakin lehdessä kehys oli koko aineistossa melko heikko (MT 13 %, HS 20 %).

Kehyksen selvästi vahvempi esiintyminen Itämeri-laskuri aineistossa saattaa johtua keskustelun luonteesta tai siitä, että kehys on yleisempi Itämereen liittyvissä maatalouden ympäristökysymyksissä kuin muissa maatalouden ympäristökysymyksissä. On myös mahdollista, että Itämeri-laskurista syntynyt keskustelu, Gamson & Modiglianin (1989)

mukaan ”kriittinen kohta”, nosti esiin maatalouden ympäristökysymyksiä koskevan kehysten, joka pysyy ”tavallisen uutisoinnin” aikana helpommin piilossa.

Maatalous välttelee vastuuta -kehyksessä on, ympäristön hyvän tilan arvon lisäksi, läsnä moraalinen väittämä tieteen arvosta. Itämeri-laskuria koskevassa aineistossa *Maatalous välttelee vastuuta* -kehys aktivoitui kronologisesti vasta maatalouden toimijoiden kritisoiua Itämeri-laskuria ja nousee osaltaan puolustamaan tieteen loukattua arvoa.

Väitänkin, että toisena tärkeänä syynä Itämeri-laskurin ympärille syntyneelle kiihkeälle keskustelulle, maatalouden jatkuvuuden arvon puuttumisen lisäksi, oli kamppailu tiedon luonteesta (kokemus vs. teoria) ja halu puolustaa tieteellistä tietoa (epäilykset Itämeri-laskurin viallisuudesta) tai taistella sen hylkäämistä vastaan (epäilyt, että maataloudessa ei toimita tutkimusten pohjalta). Ehkäpä ajatus siitä, että elämme ”totuuden jälkeisessä ajassa” entisestään lisäsi kierroksia keskusteluun.

Polemiikin taustalla oleva Itämeri-laskuri oli tehty sosiaalisessakin mediassa toimivaksi laskuriksi. Sekä laskuria että sitä esittelevää Helsingin Sanomien artikkelia varten oli tieteen teorioista ja menetelmistä riippuvaisia tuloksia jouduttu yksinkertaistamaan, popularisoimaan ja sovittamaan yhteen.

Tieteen viestiminen mediassa irrottaa yleensäkin tiedon kontekstista, jossa se on tuotettu ja esittää tieteen tuloksen faktana, jonka voi vain hyväksyä tai hylätä (Väliaverronen 1996, 150-151). Itämeri-laskurin kohdalla tilanne oli tämä, ja yhden tieteellisen tutkimuksen sijaan esiteltiin tutkimusta yhdistelevää monimutkaista kokonaisuutta. Lisäksi aiheena oli Itämeren kriittinen tila, jossa maatalouden ja ympäristönsuojelun välisellä eripuralla on vuosikymmenien tausta (esim. Jokinen 1995; 2013). Helsingin Sanomissa laskuri esiteltiin apuvälineenä, jonka jokainen voi ottaa käyttöön omassa elämässään, joten vaadittiin vahvaa luottamusta siihen, että laskurin taustalla olevat tulokset ja asetelmat ovat oikein.

Tieteen osalta Itämeri-laskuria koskeva keskustelu ylläpiti mielikuvaa suljetusta tiedeyhteisöstä, jonka *esoteerisiin toimintatapoihin, eettisesti korkeisiin normeihin ja teknisesti kehittyneisiin tiedonhankintatapoihin* (Väliaverronen 1996, 153) ulkopuolisten pitää vain luottaa. Useissa kirjoituksissa vaadittiin laskurin taustalla olevan tutkimuksen avaamista. *Maatalous välttelee vastuuta* -kehysten sisällä nämä vaatijat asemoitiin puolestaan tieteen kyseenalaistajiksi.

Itämeri-laskurin julkaisua seuranneessa keskustelussa lukijalle ei missään vaiheessa tarjottu välineitä seurata tulokseen pääsemistä ja näin arvioida tulokseen pääsyn lähtökohtia. Itämeri-laskuri -hankkeen vastuuhenkilöt Suomen ympäristökeskuksesta ja Luonnonvarakeskuksesta kuitenkin huomioivat tarvetta avata laskurin taustaa mielipidekirjoituksessa, jonka he kirjoittivat vastauksena Itämeri-laskurin aiheuttamaan kiihkeään keskusteluun (*Itämeri-laskuri on avaus kuluttajan avuksi* HS 9.2.2017)

”Laskuri perustuu tilastotietoihin, malleihin ja tutkimustuloksiin. Esimerkiksi eläintuotannon sijoittuminen ja eri paikkakuntien ravinnepäästöjen kulkeutuminen Itämereen on otettu laskurissa huomioon. Laskuri ei ota kantaa siihen, mikä on eri toimintojen vaikutus sisävesien rehevöitymiseen. Joiltakin osin tieto on puutteellista. Tietyillä osa-alueilla onkin käytetty asiantuntija-arvioita.”

Kirjoitus jättää kuitenkin paljon luottamuksen varaan: mihin malleihin ja tutkimustuloksiin? Entä miltä osin tieto on ollut puutteellista ja miltä osin on käytetty asiantuntija-arvioita? Itämeri-laskuri ja sen yhteydessä käytettynä *maatalous välittelee vastuuta* -kehys nojaavat oletukseen, että yleisöllä on vahva luottamus tieteen edustajia kohtaan.

Kaikki neljä kehystä olivat yleisiä kummankin lehden Itämeri-laskuria koskevissa teksteissä. *Puhdas suomalainen maatalous* -kehys ja *väärät ympäristövaatimukset* -kehys olivat selvästi yleisempiä Maaseudun Tulevaisuudessa kuin Helsingin Sanomissa. *Arjen pienet teot* -kehys sen sijaan näkyi useammin Helsingin Sanomien kuin Maaseudun Tulevaisuuden teksteissä. Kaikkia neljää kehystä käytettiin argumentoinnissa Itämeri-laskurin puolesta ja sitä vastaan. Kaikkia kehyksiä paitsi *arjen pienet teot* -kehystä löytyi mediateksteistä myös negaation kautta: kehyksen olemassa oloon viitattiin sen pääväittämää kiistämällä.

Kaikki Itämeri-laskuri -aineistosta kehysanalyysin avullamäärittelemääni kehystä löytyivät myös maatalouden ympäristökysymyksiä koskevasta aineistostani Helsingin Sanomissa ja Maaseudun Tulevaisuudessa 12 kuukauden ajalta. Itämeri-laskuri -aineistosta löytyneiden kehysten perusteella ei voi kuitenkaan tehdä suoria johtopäätöksiä kehysten kattavuudesta koko 12 kuukauden aineiston osalta, saati näiden kahden lehden käyttämistä kehyksistä maatalouden ympäristökysymyksissä pidemmällä aikaperspektiivillä.

Itämeri-laskuri -aineistosta löytyneet kehykset nousivat kuitenkin esiin myös laajemmasta aineistosta. Vaikka on mahdollista, että koko 12 kuukauden aineiston läpikäyminen kehysanalyysin tarkalla kammalla, olisi tuottanut muitakin maatalouden ympäristökysymyksiin liittyviä kehyksiä, on todennäköistä, että näillä samoilla lähtökohdilla myös nämä neljä kehystä olisivat laajemmastakin aineistosta löytyneet.

Se, että kaikkia kehyksiä esiintyi Itämeri-laskuria puolustavissa ja sitä kritisoivissa mediateksteissä, ja kummassakin lehdessä, viittaa siihen, että löydettyt kehykset ovat tunnistettavissa kulttuurin tasolla, ei pelkästään tietyn yhteisön sisäpuolella. Mielenkiintoista olisi tulevaisuudessa selvittää, käyttävätkö jotkut toimijat tiettyjä kehyksiä toisia enemmän tai voisiko suuremmasta aineistosta selvittää puhutaanko maatalouden eri ympäristökysymyksistä selvästi erilaisilla kehyksillä.

Tässä tutkimuksessa löytämäni kehykset ammentavat kulttuurisista malleista ja ideaaleista, joita on havaittu myös muissa maatalouden ja ympäristön suhdetta käsittelevissä yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa. Tähän nojaten uskallan olettaa, että tämä katsaus Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden maatalouden ympäristökysymysten käsittelyyn lyhyenä aikajaksona, kertoo jotain myös laajemmasta yhteiskunnallisesta keskustelusta maatalouden ympäristökysymyksistä.

9. LOPUKSI

Itämeri-laskurista käydyin keskustelun voi kokonaisuudessaan tulkita toisintavan yhteiskunnallisesti omaksuttua maaseutu/kaupunki -vastinparin kulttuurista kehystä, joka näkyy erityisesti löytämissäni konfliktikehyksissä, *maatalous välttelee vastuuta* sekä *väärät ympäristövaatimukset*. Jopa keskustelua ylläpitävien lehtien nimetkin alleviivasivat olemassa olevaa asettelua: ”Maaseudun Tulevaisuus” ja maan suurimman kaupungin nimeä kantava ”Helsingin Sanomat”.

Kaupunki vs. maaseutu -myytti näkyi laajemminkin aineistossani ja sen on tunnistettu olevan läsnä laajemminkin maatalouden ja ympäristön suhteessa (mm. Pawlick 2001, Silvasti 2001, Sneegas 2016, Schall et al. 2018). Vaikka Aisopoksen kirjoittaman maalaishiiri ja kaupunkilaishiiri -sadun perusteella yli 2500 vuotta vanha, maaseutu/kaupunki-myytti ei ehkä aivan heti ole katoamassa, myös vastakkainasettelua lieventäville vaihtoehtoisille tarinoille ja kehyksille olisi jo perusteita.

Huoli luonnosta on perinteisesti nähty tulevan maatalousyhteisön ulkopuolelta ”kaupungista”, samoin kuin siihen liittyvät säädökset ja vaatimuksetkin (esim. Hildén et al. 2012 myös Kaljonen 2015). Tätä myös tutkimukseni konfliktikehykset toisintavat. Kuitenkin myös maaseudulla ja maatalouden sisällä on olemassa vaatimuksia, pyrkimyksiä ja ehdotuksia ympäristön hyvinvoinnin ja maatalouden ympäristökysymysten edistämiseksi, kuten luvun 3.2 alaluvussa *Vaihtoehtoinen maatalous –maatalouden oma ympäristöliike* esitän (myös esim. Hildén et al. 2012, 3389). Tästä voi nähdä merkkejä myös siinä, miten ahkerasti maataloutta painottava Maaseudun Tulevaisuus kirjoitti maatalouden ympäristökysymyksistä.

Jaottelu kaupunkiin ja maaseutuun on suomalaisten nykyviljelijöiden kannalta osittain käymässä vanhanaikaiseksi myös, koska yhä useampi viljelee osa-aikaisesti tai ainakin vähintään joku tilan asukas käy palkkatöissä tilan ulkopuolella (Peltomaa 2015). Viljelijän identiteettiin voi nykyisin helposti kuulua myös ”kaupunkilaisuus” ja ”akateemisuus”.

Aikansa eläneeltä tuntuu myös ajatus, että maatalouden tuotanto olisi Suomessakaan joka tilanteessa ympäristön kannalta hyvin tehtyä, pelkästään *puhtaan* suomalaisuutensa tai maanviljelijän synnyinoikeutena saaneen harmonisen luontosuhteen vuoksi.

Yhtä hölmönä näyttäytyy ajatus siitä, että luonnon prosesseihin lopulta perustuva maatalous olisi helposti standardisoitavissa yksinkertaisilla *one-size-fits-all* -vaatimuksilla tai muutettavissa pelkästään kuluttajavalinnoilla.

On selvää, että kehykset itsessään yksinkertaistavat peilaamaansa monimutkaista maailmaa, mutta ne kertovat myös niistä ajattelumalleista, joita kulttuurissamme löytyy ja jotka hidastavat joidenkin näkökulmien ja ratkaisujen pääsemistä keskusteluun.

Maatalouden ja ympäristönsuojelun yhtenä suurempana konfliktin aiheuttaja on nähty erilaiset luontosuhteet; maatalouden tuotantoon perustuva ajatus, jossa luonnon hyvää hoitamista on sen kestävä käyttö sekä ympäristönsuojelun perinteinen näkökulma, jossa ympäristöä pitää suojella ihmisen toimilta mahdollisimman koskemattomana (esim Thompson 1995, Silvasti 2001).

Myös tämä, ja erityisesti ehkä tämä, on viime vuosien aikana muuttunut.

Ympäristöliikkeessäkin ollaan viimeistään ilmastokriisin aikana heräämässä siihen, että pelkästään jonkun ulkopuolisen luonnon suojeleminen ja rauhaan jättäminen ei riitä.

Aktiivisia toimia tarvitaan nimenomaan ihmistoiminnan kentällä ja syyttelyn sijaan kaivataan ratkaisuehdotuksia, jotka ottavat huomioon myös tuotannon reunaehdot.

Olisi mielenkiitoista seurata, koska nämä yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset alkavat näkyä myös kehyksissä maatalouden ympäristökysymyksistä puhuttaessa.

Maatalouden ympäristökysymyksistä käytävässä keskustelussa on tämän tutkimuksen perusteella sekä ympäristöjärjestöjen että viljelijöiden mentävä aukko. Heidän äänensä vahvistuminen keskustelussa olisi epäilemättä mahdollisuus vaihtoehtoisten kehysten esiin nousemiselle. Mielenkiintoisimmat uudet kehykset syntyisivät etenkin, jos viljelijät ja ympäristöjärjestöt puhuisivat yhdessä.

LÄHTEET

Aakkula, Jyri & Jokinen, Pekka & Kaljonen, Minna & Kröger, Laura, 2006. Maatalouden ympäristöpolitiikan skaalat ja oppiminen. MTT:n selvityksiä 127. Maa – ja elintarviketalouden tutkimuskeskus.

Alasuutari, Pertti, 1993. Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Jyväskylä.

Alons, Gerry, 2017. Environmental policy integration in the EU's common agricultural policy: greening or greenwashing? *Journal of European Public Policy*, 24:11, 1604-1622eet, DOI: 10.1080/13501763.2017.1334085

Barry, John, 1999. *Environment and Social Theory*. Routledge, London and New York.

Basu, Laura 2017. "Living Within Our Means: The UK News Construction of the Austerity Frame Over Time." *Journalism* 1–18.

Beck, Ulrich, 1990. Riskiyhteiskunnan vastamyryt: organisoitu vastuuttomuus. Vastapaino.

Beck, Ulrich, 1992. From Industrial Society to the Risk Society: Questions of Survival, Social Structure and Ecological Enlightenment. *Julkaisussa: Theory, Culture & Society* February 1992, Vol.9(1), pp.97-123
<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/026327692009001006>

Bell, Allan, 1991. *The language of the News Media*. Athenaeum Press Ltd, Gateshead.

Benford, Robert D. & Snow, David A. 2000. Framing process and social movements: an overview and assessment. *Annual review sociology* (2000) 26, 611 – 639.

De Vreese, Claes H. & Jochen, Peter & Holli, Semetko A. 2001. Framing politics and the launch of Euro: A cross-national comparative study of frames in the news. *Political communication* 18: 2, 107 – 122.

De Vreese, Claes H., 2010. Framing the economy. Effects of the journalistic news frames. Teoksessa D'Angelo, Paul & Kuypers Jim A. 2010. *Doing news framing analysis. Empirical and theoretical perspectives*. Sivut 84-109.

Douglas, Mary, 2000. Puhtaus ja vaara: ritualistisen rajanvedon analyysi. Vastapaino.

Dutta, Mohan J., 2012. Agriculture: voices of resistance. Teoksessa Dutta, Mohan J. 2012 *Voices of resistance*.

Edenhofer, O. et al. 2014. (Toim.) *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III (WG3) to the Fifth Assessment Report (AR5) of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)*, Cambridge University Press.
<https://web.archive.org/web/20141127222605/http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg3/>. (Ka tsottu 8.1.2019)

Entman, Robert M. 1993. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4), Autumn. 51 - 58.

Eskola, Jari, 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Kirjassa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus, Jyväskylä, s. 133 – 157.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha, 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Jyväskylä.

Frouws, Jaap, 1998. The contested redefinition of the countryside. An analysis of rural discourses in the Netherlands. *Sociologia Ruralis* 38 (1), 54 – 68.

Gamson, William & Modigliani, Andre 1989. Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach. *American Journal of Sociology* 95:1, 1 – 37.

Giddens, Anthony, 1990. The consequences of modernity. Polity Press. Padstow.

Goffman, Erving, 1974. Frame analysis. An essay on the organization of the experience. Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts.

Gomiero, Tiziano, 2015. Effects of agricultural activities on biodiversity and ecosystems: Organic versus conventional farming. Teoksessa Robinson, Guy M. & Carson, Doris A. (2015) *Handbook on the Globalisation of Agriculture*. Edward Elgar Publishing Ltd. Cheltenham, UK.
Habermas, Jürgen 1996 [1992]. Between facts and norms. Contributions to a discourse theory of law and democracy. Polity Press, Cornwall.

Hall, Stuart et al. 1978. Policing the crisis: mugging, the state, and the law and order. Macmillan, London.

Hannigan, John, 1995. Environmental Sociology. A Social Constructionist Perspective. Routledge, London.

Harju, Aki & Karvonen, Erkki 2016. Lipeä yllätti Talvivaaran: Onnettomuuden narratiivi ja onnettomuuskehys kaivoskirjoittelussa. *Media & viestintä* 39(2016): 3, 184–208

Heiskala, Risto 1994, Sosiaalinen konstruktionismi. Teoksessa Heiskala, Risto 1994, *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*.

HELCOM, 2015: List of JCP Hot Spots in the Baltic Sea catchment area
<http://www.helcom.fi/Documents/Action%20areas/Industrial%20releases/List%20of%20hot%20spots%20as%20per%20December%202015.pdf> (Katsottu 13.4.2017.)

Hermans, Frans & Horlings, Ina & Beers, PJ & Mommaas, Hans, 2009. The contested redefinition a sustainable countryside: Revisiting Frouws' rurality discourses. *Sociologia Ruralis*, Vol 50, Number 1, January 2010. European society for rural sociology. Oxford, UK.

Herkman, Juha 2015. "Pelkkää retoriikkaa? Populismien kehykset Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä." *Media ja viestintä* 38 (2): 74-89

Hildén, Mikael & Jokinen, Pekka & Aakkula, Jyrki, 2012. The sustainability of agriculture in a northern industrialized country – From controlling nature to rural development. *Sustainability* 2012 (4).

- Horsti**, Karina 2005. Vierauden rajat: Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto 2005.
- IPBES**, 2018. Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) -raportti, 2018. <https://www.ipbes.net/news/media-release-biodiversity-nature%E2%80%99s-contributions-continue-%C2%A0dangerous-decline-scientists-warn> (Katsottu 8.1.2019.)
- Jokinen**, Pekka, 1995. Tuotannon muutokset ja ympäristöpolitiikka: ympäristösosiologinen tutkimus suomalaisesta maatalouden ympäristöpolitiikasta vuosina 1970-1994. Väitöskirja. Turun yliopisto.
- Jokinen**, Pekka, 2013. Miten maaseutu ja ympäristökohtaavat suomalaisessa tutkimuksessa? Maaseudun aika 2 – 3 / 2013
- Kaljonen**, Minna, 2006. Co-construction of agency and environment management. The case of agri-environmental policy implementation at Finnish farms. *Journal of Rural studies* 22 (2006) 205-216.
- Kaljonen**, Minna, 2010. Caught between standardisation and complexity. Study on the institutional ambiguities of agri-environmental policy implementation in Finland. Academic dissertation. University of Tampere.
- Karhunen**, Anni, Ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskevasta ohjelmasta vastaava ylitarkastaja, Ympäristöministeriö. Sähköposti 15.3.2017
- Karisto**, Antti & Takala, Pentti & Haapola, Ilkka, 1988. Elintaso, elämäntapa, sosiaalipolitiikka -suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa. WSOY, Juva.
- Karvonen**, Erkki 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23(2000):2, 78 – 84.
- Konttinen**, Esa, 1999. Environmental challenges in Finnish countryside in the 1990's. Teoksessa Konttinen, Esa & Tapio Litmanen & Matti Nieminen & Marja Ylönen 1999. All shades of green: the environmentalization of Finnish society. University of Jyväskylä.
- Kuisma**, Juha, 1990. Maaseudun elämäntavan muutos ja sen suhde joukkoviestintään. Yleisradio.
- Kurppa**, Sirpa, 2000. Maaseudun ympäristöarvot tuotteena. Teoksessa Salo, Riitta (toim.); Soini, Katriina (toim.); Seppälä, Anu (toim.) (2000). Maaseudun ympäristöarvojen tuotteistaminen - kenellä valta ja vastuu. Maatalouden tutkimuskeskuksen julkaisuja. Sarja A, numero 72.
- Lagerspetz**, Olli 2008. Onko likainen kiellettyä? Lian käsite filosofiassa ja kulttuuriantropologiassa. *Tieteessä tapahtuu* 2 /2008, s. 4 -10.
- Luhmann**, Niklas, 2004 [alkuperäisteos 1986] Ekologinen kommunikaatio. *Ökologische Kommunikation*. Gaudeamus, Helsinki.

Luonnonvarakeskus, 2016. Kuluttajaviestit ja niiden perustelut kuluttajien tietoisuuden lisäämiseksi ympäristöystävällisemmistä ruokavalinnoista.

https://www.luke.fi/otaisisti/wp-content/uploads/sites/10/2016/10/CC3_Viestit_25102016.pdf

Luonnonvarakeskus, 2017. Maatalouden päästöt pysyvät ennallaan – maankäytön ja metsätalouden nielu kattaa 47 prosenttia Suomen kokonaispäästöistä. <https://www.luke.fi/uutiset/khki-2017/> (Katsottu 7.6.2018.)

Luoto, I. & Ruuskanen, P. & Susiluoma, H. (1996). Risupartoja vai markkinamiehiä? Tapaustutkimus Etelä-Pohjanmaan luomutuottajista. Kokkola, Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutin tutkimuksia 5/1996.

Lyytimäki, Jari & Palosaari, Marika, 2004. Ympäristöviestinnän tutkimus Suomessa. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Lyytimäki, Jari 2006. Vesistöjen rehevöityminen sanomalehtien uutisoinnissa. Suomen ympäristö 7/2006

Maa- ja metsätalousministeriö, 2011. Suomesta ravinteiden kierrätyksen mallimaa. RaKi-työryhmän raportti Maa- ja metsätalousministeriölle ja ympäristöministeriölle 23.3.2011 http://mmm.fi/documents/1410837/1724539/trm2011_5.pdf/6ce8eaf4-63d0-4f1d-9379-60ff6896214d (Katsottu 7.6.2018.)

Maa- ja metsätalousministeriö 2015. Tiedote. Pariisin ilmastokokous: Suomi mukaan Ranskan maaperäaloitteeseen. http://mmm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/pariisin-ilmastokokous-suomi-mukaan-ranskan-maaperaaloitteeseen (Katsottu 7.6.2017.)

Maa -ja metsätalousministeriö, 2018. EU:n suorat tuet. <http://mmm.fi/eu-n-suorat-tuet> (Katsottu 29.5.2018.)

Maailman pankki 2015a. Maailman pankin tietokanta, 2015. <https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.AGRI.ZS> (Katsottu 8.1.2019.)

Maailman pankki 2015b. Maailman pankin tietokanta, 2015. <https://data.worldbank.org/indicator/AG.PRD.FOOD.XD> (Katsottu 8.1.2019.)

Malmberg, Tarmo 2012, teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne, 2012. Julkisuus ja demokratia. Vastapaino, Tampere.

Massa, Ilmo (toim.) 2014: Polkuja yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Gaudeamus, Tampere.

McQuail, Denis 2010 [1983]. McQuail's Mass Communication Theory. 6th edition. Sage publications Ltd. London.

Morris, Carol & Helliwell, Richard & Raman, Sujatha (2016): Framing the agricultural use of antibiotics and antimicrobial resistance in UK national newspapers and the farming press.

Niemelä, Jari, 2008. Talonpoika toimessaan. Suomen maatalouden historia. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Niemi-lilahti, Anita & Jokinen, Pekka, 1999. Three Years Experience of EU Intergration: The Case of CAP and AGRI-Environmental Subsidies in Finland 1995-1997. Teoksessa: Joas, M. & Hermanson A-S. (toim.) The Nordic Environments. Comparing political, administrative and policy aspects. Aldershot, Brookfield USA, Singapore, Sidney, Ashgate.

Pawlick, Thomas F., 2001. The invisible farm. The worldwide decline of farm news and agricultural journalism trading. Burnham inc., Chicago.

Peltomaa, Juha, 2014. Tehotuottajat ja Ellun kanat. Maatilojen muutos ja ympäristöpolitiikan kehittämisen mahdollisuudet. Tampereen yliopisto.

Pietilä, Veikko 1991. Sanoista tekoihin. Vieraan puheen vastaanotosta lehtiutisessa. Tiedotustutkimus 4/91.

Regina, Kristiina, 2017. Turvepeltojen ympäristöhaasteet -esitys. 21.11.2017. http://www.ilmase.fi/site/wp-content/uploads/2017/11/Regina_Turvemaiden-ymp%C3%A4rist%C3%B6haasteet.pdf

Reisner, Ann & Walter, Gerry, 1994. Agricultural journalists' assessment of print coverage of agricultural news. Rural Sociology 59(3), 1994, 525 – 537.

Salo, Riitta (toim.); **Soini, Katriina** (toim.); **Seppälä, Anu** (toim.) 2000. Maaseudun ympäristöarvojen tuotteistaminen - kenellä valta ja vastuu. Maatalouden tutkimuskeskuksen julkaisuja. Sarja A, numero 72.

Schall, Daniel & Lansing, David & Leisnham, Paul & Shirmohammadi, Adel & Montas, Hubert & Hutson, Tom, 2018. Understanding stakeholder perspectives on agricultural best management practices and environmental change in the Chesapeake Bay: A Q methodology study. Journal of Rural Studies Volume 60, May 2018, Pages 21-31.

Seppälä, Anu, 2000. Mielikuvat kestävästä maataloudesta. Pro gradu. Helsingin yliopisto.

Silvasti, Tiina 2001. Talonpojan elämä: tutkimus elämäntapaa jäsentävistä kulttuurisista malleista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Silvasti, Tiina, 2003. The cultural model of "the good farmer" and the environmental question in Finland. Agriculture and Human values 20: 143 – 150, 2003.

Sneegas, Gretchen, 2016. Media representations of hydraulic fracturing and agriculture: A New York case study. The Extractive Industries and Society. Volume 3, Issue 1, January 2016, Pages 95-102.

Soini, Katriina, 2000. Johdanto. Teoksessa Salo, Riitta (toim.); Soini, Katriina (toim.); Seppälä, Anu (toim.) (2000). Maaseudun ympäristöarvojen tuotteistaminen - kenellä valta ja vastuu. Maatalouden tutkimuskeskuksen julkaisuja. Sarja A, numero 72.

Suhonen, Pertti 1994: Mediat, me ja ympäristö. Hanki ja jää, Helsinki.

Suomen Ympäristökeskus, 2017. Ympäristön tilan indikaattorit

<http://www.ymparisto.fi/fi->

[FI/Kartat ja tilastot/Ympariston tilan indikaattorit/Makea vesi ja meri/Teollisuuden ja yhdyskuntien ravinnepaas\(28651\)](#) (Katsottu 7.5.2018.)

Thompson, Paul. B. 1995. Spirit of the Soil. Agriculture and environmental ethics. Routledge, Lontoo.

Tourangeau, Wesley, 2018. Power discourse and the news media: examining Canada's GM alfalfa protests. Geoforum May 2018, Vol.91, pp.117-126

Tynkkynen, Nina (2012) Itämeren rehevöitymisongelman määrittely ja mittakaavan politiikka. Sosiologia 49 (4) s. 321-334.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus, Jyväskylä 2006

UN Global Land Outlook, 2017. https://knowledge.unccd.int/sites/default/files/2018-06/GLO%20English_Ch7.pdf (Katsottu 8.1.2019.)

Valtioneuvosto, 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015

http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82 (Katsottu 13.4.2017)

Van Gorp, Baldwin 2010. Strategies to take subjectivity out of framing analysis. Teoksessa D'Angelo, Paul & Kuypers Jim A. 2010. Doing news framing analysis. Empirical and theoretical perspectives. Sivut 84-109.

Vehkalahti, Pertti 2016. Ilmastonmuutoksen ydinasiat. Ilmastokonsensus Fennovoimakirjoittelussa 2007-2013. Media ja viestintä 39 (2016): 2, 93-116.

Via Campesina -verkkosivut, <https://viacampesina.org/> (Katsottu 30.5.2018)

Väliaverronen, Esa, 2014. Media-analyysi ympäristötutkimuksessa. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.) 2014: Polkuja yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Gaudeamus, Tampere.

Väliaverronen, Esa 1996. Ympäristöuhkan anatomia: Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Tampere, Vastapaino.

Väliaverronen, Esa, 1998. Media-tekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola, Anu & Moring, Inka & Väliaverronen, Esa. Media analyysi. Tekstistä tulkintaan. Tammer-Paino, Tampere.

Väliaverronen, Esa 1997. Mediat ympäristöpolitiikan areenana. LTA 2/97, 186 – 192.

Väliaverronen, Esa, 2014. Media-analyysi ympäristötutkimuksessa. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.) 2014: Polkuja yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Gaudeamus, Tampere.

Williams, Raymond, 1973. The Country and the City. Chatto & Windus.

Wright, Wynne & Reid, Taylor 2011. Green dreams or pipe dreams? : Media framing of the U.S. biofuels movement. Biomass and Bioenergy 35 (2011) 1390 – 1399.

WWF verkkosivut, 2018. How farmers can save the Baltic sea.

[http://wwf.panda.org/knowledge_hub/where we work/baltic/solution/agriculture reform/farmer of the year/](http://wwf.panda.org/knowledge_hub/where_we_work/baltic/solution/agriculture_reform/farmer_of_the_year/) (Katsottu 7.6.2018.)

4 pour 1000 -verkkosivut <https://www.4p1000.org/> (Katsottu 7.6.2018.)

LIITE 1. Maatalouden ympäristökysymyksiä koskeva aineisto Helsingin Sanomissa (HS).

Päivä	Otsikko	Tyyppi	Hakusanat
2.4.2016	Tuottavuusloikka ei ehkä johdakaan talouskasvuun	Pääkirjoitus	Ilmasto + maatalous
17.4.2016	Tänään on taas Suomen ylikulutuspäivä – vuoden luonnonvarat käytetty ”loppuun”	Kotimaa	Ympäristö + maatalous
18.4.2016	WWF: Sunnuntai oli Suomen ylikulutuspäivä	Kotimaa	Ympäristö + maatalous
18.4.2016	Kiertotalous hyödyttää ympäristöä ja bisnestä	Vieraskynä	Itämeri + maatalous Ilmasto + maatalous
20.4.2016	Suomessa ei ole havaittu syöpiä, jotka voisi yhdistää Tšernobylin onnettomuuteen – vaikka sen aiheuttama säteily on vasta puolittunut	TIEDE	Ympäristö + maatalous
25.4.2016	Ilmastobisnes tuo lisää kasvua Suomeen	Vieraskynä	Ilmasto + maatalous
30.4.2016	Reetta Kivelä kehitti miljoona-rahoituksen keränneen nyhtökauran – onko tämä lihan korvike uusi jauheliha ja ilmaston pelastaja?	RUOKA	Ilmasto + maatalous
2.5.2016	Tutkimus: Karjan metaanipäästöjä voi vähentää rehun lisäaineella	TIEDE	Ilmasto + maatalous
14.5.2016	Glyfosaatin jatkolupa Euroopassa kannattaa kyseenalaistaa	Mielipide	Ympäristö + maatalous
19.5.2016	Ruokatutkija: Luulemme, että päätämme itse ruokavalioistamme – se on harha	ELÄMÄ	Ilmasto + maatalous
20.5.2016	Mehiläisten kato vaarantaa monen elintarvikkeen tuotannon – siksi tänään vietetään ensimmäistä mehiläisten juhlapäivää	TIEDE	Monimuotoisuus + maatalous
1.6.2016	Lomitusjärjestelmä on paras tae eläimen hyvinvoinnille	Mielipide	Ympäristö + maatalous
6.6.2016	Pitäisikö viljelijöiden siirtyä ”vihherettyyn” tuotantoon?	Mielipide	Maatalous/politiikka
14.6.2016	Hallitukselta penättiin maatalouden kriisipakettia – ministeri Tiilikainen lupasi viljelijöille rästituet kesäkuun loppuun mennessä	kotimaa	Ympäristö + maatalous
17.6.2016	Missä oikeastaan päätetään, mitä tänään syötäisiin?	Mielipide	Ympäristö + maatalous
11.8.2016	Selvitys: Tehotuotanto ja riistokäyttö uhkaavat lajeja enemmän kuin ilmastomuutos – Luonnonsuojelijat kritisoivat tulosta	TIEDE	Ilmasto + maatalous
29.8.2016	Pajuviiljelämät nielevät hiiltä ja lisäävät humusta	Vieraskynä	Ilmasto + maatalous
3.9.2016	Yli 6 000 otti kantaa kyselyssä: pakkoruotsista luovutaan ja Suomi kuuluu kohtaa Natoon	KUUKAUSILIITE	Ilmasto + maatalous
4.9.2016	Varsinaissuomalaisille pelloille kuusi miljoonaa kiloa kipsiä – auttaako se panemaan Saaristomeren päästöt kuriin?	Pääkirjoitus	Itämeri + maatalous
17.10.2016	Suomen lähiruokabuumi onkin harhaa: Ruuastamme yhä suurempi osa tulee ulkomailta – tuonti lisääntynyt eniten elintarvikkeissa, jotka voitaisiin kasvattaa Suomessa	TIEDE	Ympäristö + maatalous
24.10.2016	Vähän eläimiä, paljon pihvejä – tekoliha ruokkisi ihmiskunnan lihannälän, mutta koska se tulee pöytään?	TIEDE	Ympäristö + maatalous
1.11.2016	Sokerituotannon tukemisesta on luovuttava	Mielipide	Ympäristö + maatalous
5.11.2016	Tähän mennessä annetut lupaukset ilmastoteoista eivät riitä Pariisin sopimuksen tavoitteisiin	Ulkomaat	Ilmasto + maatalous
14.12.2016	Metaanin pitoisuus ilmakehässä on kasvanut nopeasti 10 vuodessa – ilmastotutkijat eivät tiedä syytä	TIEDE	ilmasto + maatalous
3.1.2017	Rauhoitetut linnut pilaavat viljelyksiä – korvausten määrä kaksinkertaistui edellisvuodesta	Kotimaa	Ympäristö + maatalous
10.1.2017	Onko kasvisruoka aina lihaa ympäristöystävällisempi valinta? Näillä asiantuntijoiden vinkeillä syöt ekologisemmin	TALOUS	Ilmasto + maatalous
11.1.2017	Meri kirkkaaksi peltoja kipsaamalla	Pääkirjoitus	Itämeri + maatalous
26.1.2017	Maailmalla ei ole varaa kasvattaa luomuruokaa	Pääkirjoitus	Ympäristö + maatalous
3.2.2017	Golf, moottoriveneily ja hevosharrastus rehevöittävät Itämerta – mutta eniten vaikutusta on sillä, mitä syöt	Artikkeli	Itämeri + maatalous Ilmasto + maatalous
3.2.2017	Jokainen vaikuttaa Itämeren kuntoon	Pääkirjoitus	Itämeri + maatalous
4.2.2017	Maatalous on Itämeren suurin rehevöittäjä – MTK: ”Sellaista ruuantuotantoa ei ole missään maailmassa, missä ei ole kuormitusta”	Artikkeli	Itämeri + maatalous
5.2.2017	Itämeri ei voita mitään, jos Kiuruveden karjatalous häviää	Mielipide	Itämeri + maatalous
7.2.2017	Suomalaisen lihan välttäminen ei ratkaise Itämeren ongelmia	Mielipide	Itämeri + maatalous
7.2.2017	Maataloudessa närkästyttiin Itämeri-laskurin lihansyöntiä koskevista tiedoista – Professori: Ruoan ympäristö-vaikutukset ovat tosiasia	Kolumni?	Itämeri + maatalous
9.2.2017	Jätevesilietteen vaikutukset Itämereen huolestuttavat	Mielipide	Itämeri + maatalous
9.2.2017	Itämeri-laskuri on avaus kuluttajan avuksi	Mielipide	Itämeri + maatalous Ilmasto + maatalous
10.2.2017	Itämeri-laskuri leikkii vastuuttomasti	Mielipide	Itämeri + maatalous
14.2.2017	Itämeri-jalanjälki kertoo kulutuksen vaikutuksista rehevöitymiseen	Pääkirjoitus	Itämeri + maatalous
20.2.2017	Kompostoitua yhdyskuntalietettä hyödynnetään viherrakentamisessa	Mielipide	Ympäristö + maatalous
22.2.2017	Puolet maailman sadosta menee hukkaan, jopa roskein tai ylensyöntiin – lihansyönti tehottominta	TIEDE	Ympäristö + maatalous
25.2.2017	”Kun viisi miljoonaa virkailijaa laskee kukin 960 kanaa, päästään 4,8 miljardiin” – HS vieraili Kiinan maaseudulla, missä kotieläimet lasketaan yksitellen	Ulkomaat	Ympäristö + maatalous
2.3.2017	Raportti: Burger Kingin käyttämän soijan tieltä poltettiin metsää Etelä-Amerikassa	Ulkomaat	Ympäristö + maatalous
5.3.2017	Ruoka on yhä useammin kuluttajan eettinen valinta	Pääkirjoitus	Ympäristö + maatalous
6.3.2017	Kasvisruoan syöminen ei pelasta Itämerta	Mielipide	Itämeri + maatalous

Päivä	Otsikko	Tyyppi	Hakusanat
7.3.2017	Helsingissä alkanut poliittisen valokuvan festivaali näyttää, miten ruoka vaikuttaa lukuisiin ihmisiin, eläimiin ja paikkoihin	NYT-liite	Ympäristö + maatalous
12.3.2017	Eläinsuojelulaki uudistuu – mitä väliä? Muuan muassa sitä, kuinka paljon ruokasi on kärsinyt ennen päätymistään lautasellesi	Pääkirjoitus	Ympäristö + maatalous
14.3.2017	Superhalvat banaanit voivat olla pian historiaa – Sienitauti uhkaa tuhota suomalaisten suosikkibanaanin	Talous	Ympäristö + maatalous
27.3.2017	Komissio näytti vihreää valoa kemianteollisuuden 130 miljardin jättifuusiolle – Dow ja DuPont joutuvat karsimaan toimintojaan	Talous	Ympäristö + maatalous
29.3.2017	Uusi menetelmä parantaisi karjan terveyttä – jos sitä saisi käyttää	TIEDE	Ympäristö + maatalous

LIITE 2. Maatalouden ympäristökysymyksiä koskeva aineisto Maaseudun Tulevaisuudessa (MT)

Päivä	Otsikko	Tyyppi	Hakusanat
2.4.2016	Ilmastonmuutos sulattaa roudat yhä aikaisemmin	Ympäristö	Ilmastonmuutos + maatalous
8.4.2016	Maatalouden vesitehokkuus pian tärkeämpi kuin tuotetut tonnit	Politiikka ja talous	Ilmastonmuutos + maatalous
8.4.2016	MTK: Lintujen aiheuttamat haitat saatava kuriin	Maatalous	Ympäristö + maatalous
11.4.2016	MTK: Luken ympäristöohjelmakysely tarkoitushakuinen	Maatalous	Ympäristö + maatalous
14.4.2016	Kaksi hevosta riittää lämmittämään omakotitalon: Fortum sai luvan lannan polttoon	Maatalous	Ympäristö + maatalous
19.4.2016	MTK:n Pietola: Puhtaus ratkaisevaa kierrätysravinteissa	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
21.4.2016	Kotimaisen naudanlihan ilmastovaikutukset pienenevät jopa neljänneksen tuotannon tehostamisella	Maatalous	Ilmastonmuutos + maatalous
22.4.2016	Yliö: "Lihan kulutuksen vähenemiseen pitää varautua"	Politiikka ja talous	Ilmastonmuutos + maatalous
9.5.2016	Maailman talonpojat tarvitsevat yhteisen äänen	Vieraskolumni	Ilmastonmuutos + maatalous
16.5.2016	Maatalouden päästövähennykset ovat osa ilmastonmuutoksen ratkaisupalettia	Mielipide	Ilmasto + maatalous
17.5.2016	Ruotsalaistutkimus: Luomuviljely lisää ravinteiden huuhtoutumista vesistöihin	Maatalous	Itämeri + maatalous
20.5.2016	Maatalouden hiilensidonta ratkaisijan paikalla	Mielipide	Ilmasto + maatalous
3.6.2016	Maatalouden ilmatoratkaisu on hiilidioksidin sidonnassa	Mielipide	Ilmasto + maatalous
9.6.2016	MTK vaatii glyfosaatin myyntiluvan jatkamista	Maatalous	Ilmasto + maatalous
16.6.2016	Saaristomeri kuntoon kipsillä?	Maatalous	Itämeri + maatalous
20.6.2016	Lehti: Tutkimustulos yllätti Ruotsissa - Siilit kantavat superbakteeria	Maatalous	Ympäristö + maatalous
28.6.2016	Yle: Yleinen tuholaismyrky voi lamaannuttaa kimalaisen	Maatalous	Ympäristö + maatalous
28.6.2016	Pro Luomu: Vilja kasvaa ilman glyfosaattiakin	Maatalous	Ympäristö + maatalous
29.6.2016	MTK syväjäädyttäisi ympäristöhallintoviraston valmistelun	Politiikka	Ympäristö + maatalous
29.6.2016	Glyfosaatin käyttöluvalle saatava jatkoa	Mielipide	Ilmasto + maatalous
1.7.2016	MTK:n Pietola: ammoniakille tulossa liian kovat päästötavoitteet	Politiikka	Ilmasto + maatalous
1.7.2016	Lampaat korjaavat suojakaistojen sadon	Ympäristö	Monimuotoisuus + maatalous
5.7.2016	Kiina aikoo vähentää lihankulutustaan 50 prosenttia	Maatalous	Ilmastonmuutos + maatalous
5.7.2016	Tuomo keksi nerokkaan idean pullo-ongelmaan – "Oli paljon edullisempi minulle tehdä näin"	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
6.7.2016	Metsätalousyrittäjä pelkää: lintualueiden varjolla hivutetaan alueita suojeluun	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
19.7.2016	Nyhtökaura hurmasi YK:n maatalousorganisaation johtajan: "Tämähän on hyvää!"	Politiikka	Ilmastonmuutos + maatalous
26.7.2016	Minikopteri ja maatalous kohtaavat - ympäristö kiittää	Maatalous	Ympäristö + maatalous
31.7.2016	Tutkimus: Ilman kasvinjalostusta Eurooppa tarvitsee valtavasti lisää peltoa	Maatalous	Ympäristö + maatalous
2.8.2016	Schwarzenegger kampanjoi lihan syönnin vähentämisen puolesta	Ruoka	Ympäristö + maatalous
3.8.2016	Kaasutellen päästötavoitteisiin	Vieraskolumni	Ympäristö + maatalous
17.8.2016	Lukijalta: Maatalous on väärä syntipukki fosforipäästöille	Maatalous/ Lukijalta	Itämeri + maatalous
17.8.2016	Tiilikainen: Hallituksen päätöksenteko on hyötynyt tuplasalkustani	Politiikka	Ympäristö + maatalous
19.8.2016	Tutkijat: Maatalous kiistatta Itämeren suurin kuormittaja	Ympäristö	Itämeri + maatalous
31.8.2016	Kallein ruokahävikki syntyy tuontiruuasta	Pääkirjoitus	Ilmasto + maatalous
5.9.2016	Vasemmiston maatalouspolitiikasta	Mielipide	Ympäristö + maatalous
7.9.2016	Mehiläistenhoitaja: Viljelijä saa "hömpäheinillä" tuhansien eurojen hunajatuotot kymmenen päivän työllä	Maatalous	Monimuotoisuus + maatalous
29.9.2016	Ruotsalaistutkimus: EU:n viherryttämistuesta ei juuri mitään hyötyä ympäristölle	Maatalous	Ympäristö + maatalous
4.10.2016	Wahlroosin kartano palkittiin luonnonhoidosta: Riistanhoito on paljon enemmän kuin ruokintaa	Ympäristö	Monimuotoisuus + maatalous

Päivä	Otsikko	Tyyppi	Hakusanat
6.10.2016	WWF:n asiantuntija: Pihvikarjankasvatus tukee luonnon monimuotoisuutta	Maatalous	Monimuotoisuus + maatalous
7.10.2016	Säkkikeräys saa perillisen: Nyt 4H kerää AIV-astioita	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
10.10.2016	MTK:n asiantuntija WWF:n pihvilihakommentista: "Hyvä, että ollaan sen verran emolehmutuotannon puolesta"	Maatalous	Monimuotoisuus + maatalous
26.10.2016	100 vuotta Suomen asialla	Maatalous	Ilmastomuutos + maatalous
29.10.2016	Kasvinsuojelututkimus hoidettu? Nyt voit torjua rotat ammattilaisten aineilla	Maatalous	Ympäristö + maatalous
31.10.2016	Yksimahainen lehmä lypsää mustikkamaitoa	Maatalous	Ilmasto + maatalous
3.11.2016	Liha saa pian liikennevalot – Ruotsissa suomalaiselle kananmunalle näytetään keltaista valoa	Maatalous	Ilmastomuutos + maatalous
7.11.2016	Lopetetaan puhuminen maataloustaista	Mielipide	Ympäristö + maatalous
8.11.2016	Parsaa Perun autiomaasta ja tomaatteja Espanjan kuivalta rannikolta - näistäkö on sinun vesijalanjälkesi tehty?	Ympäristö	Ilmasto + maatalous
10.11.2016	Öljyä, rokotteita, levää, jalostusta... ilmastoystävällistä röyhtäystä etsitään kaikin keinoin	Maatalous	Ilmastomuutos + maatalous
13.11.2016	Biotalous tuottaa Suomessa yli 60 miljardia euroa vuodessa: Peltoressurssien käyttöä sietäisi tehostaa	Metsä	Ilmastomuutos + maatalous
14.11.2016	Tiilikainen haluaa eroon eläinsuojien ympäristöluparumbasta, tilalle tulossa ilmoitusmenettely	Politiikka	Ympäristö + maatalous
15.11.2016	Ympäristölupien valituskierteelle tulossa loppu – YM rakentaa yhtä lupaluukku	Talous	Ympäristö + maatalous
20.11.2016	Vihreät romuttaisivat nykyiset maataloustuet – hehtaarien sijasta tuki ekopalveluille	Maatalous	Monimuotoisuus + maatalous
21.11.2016	Lukijat vihreiden maatalousohjelman puolesta ja vastaan: "Arvot on muuttuneet, miksei tuetkin muuttuisi"	Politiikka	Ympäristö + maatalous
22.11.2016	Lantbruk: Ranska kieltää neonikotinoidit	Maatalous	Ympäristö + maatalous
23.11.2016	Syke: Yhdyskuntaliikenteen levittäminen voi olla maaperälle haitallista – antibioottijäämät vaaraksi maan mikrobistolle	Maatalous	Ympäristö + maatalous
27.11.2016	4H-nuoret keräsivät 24 000 kiloa AIV-astioita	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
30.11.2016	Maataloutta, elämää ja politiikkaa	Vieraskolumni	Monimuotoisuus + maatalous
5.12.2016	Lukijalta: "Hömppähän on viisaan viljelijän valinta – hän laskee, missä keskittyä myyntikasvien tuotantoon"	Mielipide/ Maatalous	Ympäristö + maatalous
10.12.2016	Suorakylvö vähentää typen huuhtoutumista	Maatalous	Ilmastomuutos + maatalous
22.12.2016	Tehokas nurmiviljely ehdolla parhaaksi luontoteoksi	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
28.12.2016	Kaupunkien alle jäävässä peltoalalla, jolla ruokkisi 300 miljoonaa ihmistä	Maatalous	Ilmastomuutos + maatalous
5.1.2017	PTT: EU:n maatalouspolitiikan uudistus jää vaatimattomaksi	Politiikka	Ilmastomuutos + maatalous
10.1.2017	Suomi sai kehuja pienistä typpipäästöistä	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
22.1.2017	Ruokatietoa pantiin kiertoon – "ravinnehävikit kannattaa muuttaa euroiksi"	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
31.1.2017	Kotimaista naudanlihaa voi syödä paremmalla omallatunnolla kuin tuontilihaa	Maatalous	Ilmastomuutos + maatalous
3.2.2017	Maatalousministeri Kimmo Tiilikainen: "Ruokahävikki puuttui kokonaan HS:n Itämerilaskurista"	Talous	Itämeri + maatalous
5.2.2017	Marttila HS:n Itämerilaskurista: "Ristiriitaista, että nurmesta tehtiin nyt syntipukki"	Maatalous	Itämeri + maatalous
5.2.2017	Professorit: Itämeri ei voita mitään, jos Kiuruveden karjatalous häviää	Maatalous	Itämeri + maatalous
6.2.2017	Ruuan syöminen pilaa nyt Itämeren	Pääkirjoitus	Itämeri + maatalous
6.2.2017	Keskustan Leppä: "HS:n Itämerilaskuri on vaillinaisen ja asenteellisen ja sillä on lähinnä viihdearvoa"	politiikka	Itämeri + maatalous
8.2.2017	Lyttääminen kiukuttaa karjankasvattajaa – "ei me olla pahiksia"	Maatalous	Itämeri + maatalous
8.2.2017	Suomi ei voi muuttua pelkiksi lainehtiviksi viljapelloiksi	Maatalous	Itämeri + maatalous
13.2.2017	Itämeri ja Suomen maatalous	MIELIPIDE	Itämeri + maatalous
25.2.2017	Tutkijoiden tulevaisuuden kauhakuva: Maa karkaa sijoittajille, eläinten oikeudet romukoppaan, unioni hajoaa	Maatalous	Ilmastomuutos + maatalous
27.2.2017	Seppo Vuokko arvostelee HS:n Itämerilaskuria: "Joudumme lukemaan vain valmiin tuomion ilman perusteluja"	Maatalous	Maatalous + ympäristö
28.2.2017	Suomalainen sikako sademetsän tuhoaa? Vain HKScan sitoutunut WWF:n soijalupaukseen	Ympäristö	Ympäristö + maatalous
1.3.2017	Kasvissynti vastaan lihansynti	Kolumni	Ilmastomuutos + maatalous
1.3.2017	Hollanti vähentää maidontuotantoa - aikoo teurastaa 160 000 lehmää	Maatalous	Ympäristö + maatalous
3.3.2017	Savon Voima huolestui lehmien rehuun päätyneestä kaapelisilpusta – "vastuullemme kuuluu korvata haitta"	Maatalous	Ympäristö + maatalous
6.3.2017	Maataloustuilla monta tarkoitusta	Mielipide	Monimuotoisuus + maatalous

Päivä	Otsikko	Tyyppi	Hakusanat
15.3.2017	Laidunpankki tuo yhteen nelijalkaiset maisemanhoitajat ja lisälaitumien tarvitsijat	Maatalous	Ympäristö + maatalous
16.3.2017	Kasvintuhoojat, vieraslajit, ääri-ilmiöt... Näin Suomen elinkeinojen tulee varautua ilmastonmuutokseen	Maatalous	Ilmastonmuutos + maatalous
19.3.2017	Pulskamailapistiäinen viihtyi Suomessa 1930-luvulla – ilmastonmuutoksen myötä se voi tehdä paluun	Metsä	Ilmastonmuutos + maatalous
23.3.2017	Tuleeko kahvista kohta harvojen herkku — ilmastonmuutos uhkaa kuristaa viljelyn	Ruoka	Ilmastonmuutos + maatalous
24.3.2017	Kasvisruokabuumi perustuu väärin olettamuksiin	MIELIPIIDE	Ilmasto + maatalous
24.3.2017	Maatalous pelastaa Itämeren	MIELIPIIDE	Itämeri + maatalous
30.3.2017	Bioteekniikan tohtori haluaa irrottaa ruuantuotannon luonnosta tankkeihin – "Maanviljelystä vapautuva tila voidaan jättää metsille"	Maatalous	Ilmastonmuutos + maatalous